Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „LEADER programa“ veiklos srities „Parengiamoji parama“ įgyvendinimo taisyklių, taikomų projektams, skirtiems 2023–2027 metų vietos plėtros strategijoms parengti, 3 priedas

VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA

Vietos veiklos grupės pavadinimas:	Šakių krašto vietos veiklos grupė (toliau - Šakių krašto VVG)
Vietos plėtros strategijos pavadinimas:	Šakių krašto vietos veiklos grupės 2023-2027 m. vietos plėtros strategija
Vietos plėtros strategijos įgyvendinimo laikotarpis:	2023-2029 m.
Ar keičiasi VPS įgyvendinimo teritorija lyginant su 2014-2020 m.?	☐ Taip ☒ Ne
Teminė VPS	☒ Taip ☐ Ne
VPS tema	Šakių krašto turizmo potencialo plėtra kaimiškų vietovių gyvybingumo stiprinimui

VPS data:	2023-05-30
VPS versija:	1 versija, patvirtinta 2023-05-30 Šakių krašto VVG visuotinio narių susirinkimo protokolu Nr. VVG-VISUOT-2023-03

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

TURINYS

I SKYRIUS: KAS MES ESAME? (VVG TERITORIJOS SITUACIJOS ANALIZĖ IR POREIKIAI)....4

1. VVG TERITORIJOS SITUACIJOS IR POREIKIŲ ANALIZĖ....4
   1.1. Trumpas VVG pristatymas....4
   1.2. Pagrindiniai VVG teritorijos duomenys....4
   1.3. VVG teritorijos išskirtinumas ir identitetas....5
   1.4. VVG teritorijos gyventojų nuomonė apie VVG teritorijos situaciją ir poreikius....6
   1.5. VVG teritorijos socialinė situacija (įskaitant informaciją apie skurdo riziką ir socialinę atskirtį patiriančius asmenis ir (arba) jų grupes)1....7
   1.6. VVG teritorijos ekonominė situacija....10
   1.7. VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir kultūros ištekliai....14
   1.8. VVG teritorijos gamtos išteklių analizė....18
   1.9. Papildoma informacija....20
2. VVG TERITORIJOS STIPRYBĖS, SILPNYBĖS, GALIMYBĖS IR GRĖSMĖS (SSGG)....20
3. VVG TERITORIJOS POREIKIAI IR JŲ PAGRINDIMAS....20
   3.1. VVG teritorijos poreikių sąrašas....22
   3.2. VVG teritorijos poreikių pagrindimas....22
4. VPS TEMOS PAGRINDIMAS (PILDOMA TEMINĖMS VPS)....29
5. VVG PRISTATYMAS IR VERTYBĖS, VVG TERITORIJOS VIZIJA IKI 2030 M. IR VVG MISIJA....30
   5.1. Apibendrinta informacija apie VVG....30
   5.2. Apibendrinta informacija apie VVG kolegialaus valdymo organo sudėtį....30
   5.3. Informacija apie VVG kolegialaus valdymo organo kompetencijų įvairovės užtikrinimą....31
   5.4. VVG vertybės....32
   5.5. VVG teritorijos vizija iki 2030 m.....32
   5.6. VVG misija....32

II SKYRIUS: KO MES SIEKIAME? (VPS TIKSLAI, RODIKLIAI IR SIEKIAMI POKYČIAI)....33

6. VVG TERITORIJAI AKTUALŪS BŽŪP TIKSLAI....33
7. KIEKYBINIAI VPS TIKSLAI....34
   7.1. VPS produkto ir rezultato rodikliai iki 2029 m....34
   7.2. Metinės rodiklių reikšmės....35
8. POKYČIAI, KURIŲ SIEKIAMA VVG TERITORIJOJE (KIEKYBINE IŠRAIŠKA)....37
9. APIBENDRINTA INFORMACIJA APIE VPS....41

III SKYRIUS: KAIP MES PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS? (VPS PRIEMONĖS, FINANSINIS PLANAS, ĮGYVENDINIMO ORGANIZAVIMAS IR VALDYMAS)....42

10. VPS PRIEMONĖS....42
    10.1. VPS priemonių sąrašas....42
    10.2. VPS priemonių sąsajos su BŽŪP tikslais....43
    10.3. VPS priemonių sąsajos su VVG teritorijos poreikiais....44
    10.4. VPS priemonių aprašymas....44
    10.5. VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)....77
    10.6. VPS priemonių rezultato rodikliai....77
11. PRELIMINARUS VPS ĮGYVENDINIMO PLANAS....77
12. VPS FINANSINIS PLANAS....79
    12.1. VPS išlaidos pagal išlaidų kategorijas ir priemonių rūšis....79
    12.2. Metinis VPS išlaidų planas....80
13. ES IR NACIONALINIŲ HORIZONTALIŲJŲ PRINCIPŲ IR PRIORITETŲ ĮGYVENDINIMAS....81

13.1. Subregioninės vietovės principas 81
13.2. „Iš apačios į viršų“ principas 82
13.3. Partnerystės principas 83
13.4. Bendradarbiavimo principas 84
13.5. Inovacijų principas 84
13.6. Jaunimas 85
13.7. Lyčių lygybė ir nediskriminavimas 86
14. VPS VIEŠINIMO IR VVG TERITORIJOS GYVENTOJŲ AKTYVUMO SKATINIMO VEIKSMAI 87
14.1. Informacija apie VPS viešinimą ir derinimą su visuomene VPS rengimo metu 87
14.2. VPS viešinimo ir VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo strategija VPS įgyvendinimo metu 88
15. VPS ĮGYVENDINIMO VIDAUS VALDYMO, STEBĖSENOS IR VERTINIMO SISTEMA 89
15.1. VPS įgyvendinimo vidaus valdymo, stebėsenos ir vertinimo sistemos apibūdinimas 89
15.2. VPS įgyvendinimo vidaus valdymo, stebėsenos ir vertinimo funkcijos pagal subjektus 90

IV DALIS: VPS PRIEDAI 92

I skyrius: Kas mes esame? (VVG teritorijos situacijos analizė ir poreikiai)

1. VVG teritorijos situacijos ir poreikių analizė

1.1. Trumpas VVG pristatymas

Šakių krašto aktyvūs kaimo gyventojai, vyriausybinės ir nevyriausybinės organizacijos, verslininkai bei ūkininkai, kuriems svarbi kaimo plėtra ir pokyčiai buvo pakviesti dalyvauti 2006 m. rugpjūčio 7 d. Šakių krašto vietos veiklos grupės steigiamajame susirinkime. Jo metu buvo priimti organizacijos įstatai, sudaryta 4 narių valdyba, išrinktas valdybos pirmininkas. Šiuo pagrindu 2006 rugpjūčio 10 d. buvo įregistruota asociacija, kurios tikslas aktyvinti ir burti kaimo gyventojus, partnerystėje telkti bendruomenių, vietos valdžios, verslo ir kitų organizacijų pastangas kaimo gyvenimo kokybės ir ateities vardan. [1].

Šakių krašto VVG yra atvira naujiems nariams, nuo 2006 m. narių skaičius gana ženkliai augo: 2006 m. VVG sudarė 20 narių; 2023 m. - 60 narių. (1 priedas. Šakių krašto VVG narių sąrašas). Nariai atstovauja įvairius sektorius: pilietinę visuomenę, verslą ir valdžią. VVG narių pasiskirstymas pagal sektorius padeda užtikrinti partnerystės principą, kuris 2023 m. yra toks: 69 proc. pilietinės visuomenės sektoriaus, 26 proc. verslo sektoriaus, 5 proc. vietos valdžios. Šakių krašto VVG nariais gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, susiję su Šakių rajonu. Narystė suteikiama neterminuotam laikotarpiui. Naujų narių priėmimo tvarką reglamentuoja „Naujų narių priėmimo į Šakių krašto vietos veiklos grupę, jų veikimo ir pašalinimo ar atšaukimo iš jos tvarkos aprašas“ [2].

Augant VVG narių skaičiui didėjo ir valdybos sudėtis. 2006 m. buvo sudaryta 4 narių valdyba, o 2020 m. išrinktą valdybą sudaro 11 narių (2 priedas. VVG kolegialaus valdymo organo (KVO) narių sąrašas). VVG valdybos narius renka visuotinis narių susirinkimas 3 metų laikotarpiui, kurie iš savo tarpo renka valdybos pirmininką. Valdybos darbo tvarką nustato valdybos darbo reglamentas [2]. VVG kolegialaus valdymo organo narių kompetencijos užtikrina Vietos plėtros strategijos (toliau - VPS) priemonių įgyvendinimo ir lėšų administravimo funkcijas. VVG nariai kelia kvalifikaciją mokymuose, seminaruose. Šakių krašto VVG narių ir valdybos aktyvumas bei įsitraukimas didelis, ypatingai tuomet kai reikia susitelkimo pokyčiams įgyvendinti. Svarbus vaidmuo tenka VVG administracijos darbuotojams, kurie yra atsakingi už jiems priskirtų funkcijų įgyvendinimą vadovaujantis pareigybių aprašu bei turi reikiamas kompetencijas darbui atlikti.

1.2. Pagrindiniai VVG teritorijos duomenys

Šakių krašto VVG veiklos teritorija yra pietvakarinėje Lietuvos dalyje, šiaurinėje Sūduvos krašto dalyje, prie sienos su Kaliningrado sritimi. VVG šiaurinėje dalyje Nemuno upe, 72 kilometrų ruožu ribojasi su Jurbarko rajonu, o vakarinėje dalyje Šešupės upe, 22 kilometrus ruožu su Kaliningrado sritimi. Rajono pietrytine riba tekantis Višakio upelis teritoriją riboja su Marijampolės ir Vilkaviškio rajonais. Liekės upeliu ir Rūdšilio miškais rajono teritorija ribojasi su Kauno apskrities teritorija. Šakių rajono teritorija yra Šešupės žemumoje, žemiausia vieta prie Nemuno ties Sudargu – 10 m. virš jūros lygio, aukščiausia – rajono šiaurės rytuose - 78 m. virš jūros lygio. **Magistralinių ir krašto automobilių kelių tinklo atžvilgiu gana nuošalus kraštas, tačiau yra geras susisiekimas su didžiaisiais Lietuvos miestais**: Vilniumi, Kaunu ir Klaipėda, apskrities centru - Marijampole bei rajoniniais centrais Jurbarku ir Vilkaviškiu [R1].

Šakių rajono savivaldybė (teritorija, į kurią įeina ne tik Šakių krašto VVG veiklos teritorija) – didžiausia Marijampolės apskrities savivaldybė [R2], kuri užima 32,5 proc. apskrities ploto ir 2,2 proc. Lietuvos ploto. VVG teritorinė aprėptis sutampa su Šakių rajono administracinėmis ribomis, išskyrus rajono centrą - Šakių miestą, kuris nepriklauso Šakių krašto VVG veiklos teritorijai. Šakių krašto VVG veiklos teritorijos plotas –1449 km^2, t.y. sudaro 99,7 proc. visos

Šakių rajono savivaldybės teritorijos [1 lentelė]. **Teritorijos plotas pastarąjį dešimtmetį išliko nepakitęs.**

Į VVG teritorijos sudėtį įeina 14 seniūnijų (Barzdų sen., Gelgaudiškio sen., Griškabūdžio sen., Kidulių sen., Kriūkų sen., Kudirkos Naumiesčio sen., Lekėčių sen., Lukšių sen., Plokščių sen., Šakių sen., Sintautų sen., Slavikų sen., Sudargo sen., Žvirgždaičių sen.) iš kurių pagal plotą didžiausia Šakių seniūnija – 240 km^2, mažiausia Žvirgždaičių seniūnija – 56 km^2 [1 lentelė].

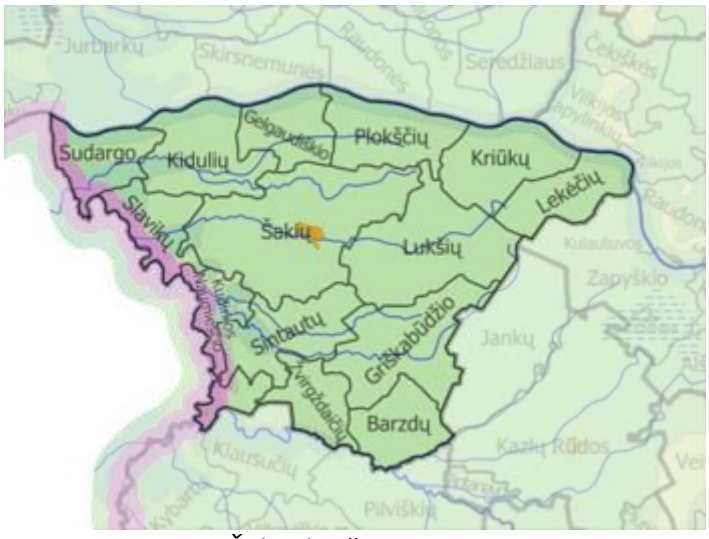

1 pav. Šakių krašto VVG teritorija

VVG veiklos teritorijoje 13 kaimiškųjų seniūnijų ir viena Šakių miesto seniūnija, kuri apima ir šalia miesto esančius 69 kaimus, kurie įeina į Šakių krašto VVG veiklos teritoriją [2 lentelė].

VVG veiklos teritorijoje 2021 m. gyveno 18516 gyventojai, 19 proc. mažiau lyginant su 2011 m. (2011 m. gyveno 22944 gyventojai), kas lėmė gyventojų tankumo mažėjimą teritorijoje: 2011 m. gyventojų tankumas vidutiniškai 1 km^2 teko 18,25 gyventojo, 2021 m. - 14,8 gyventojo [R3] [3 ir 5 lentelės].

Pagal teritorijos administracinį paskirstymą, 2021 m. duomenimis Šakių krašto VVG veiklos teritorija apima 376 mažus kaimus iki 200 gyventojų, kuriuose gyvena 40,81 proc. visų VVG teritorijos gyventojų, 25 didesnius kaimus ir mažus miestelius (VVG teritorijoje yra 8 miesteliai) nuo 201 iki 1000 gyventojų, kuriuose gyvena 45,43 proc. VVG teritorijos gyventojų, ir 2 miestus iki 3000 gyventojų (Kudirkos Naumiestis, Gelgaudiškis), kuriuose gyvena 13,75 proc. bei 0,01 proc. gyvenančių viensėdžiuose VVG teritorijos gyventojų [2 lentelė].

Per pastarąjį dešimtmetį VVG teritorijoje 23-mis sumažėjo kaimiškųjų gyvenamųjų vietovių skaičius (2014 m. buvo 424, o 2021 m. 401 kaimiškoji gyvenamoji vietovė) [R4]. Tokį pasikeitimą įtakojo gyventojų skaičiaus mažėjimas teritorijoje.

1.3. VVG teritorijos išskirtinumas ir identitetas

VVG teritorija **išsiskiria daugelyje vietovių išlikusiu natūraliu kraštovaizdžiu** [R5]. Nuo Pavilkijo iki Sudargo driekiasi keliomis dešimtimis upelių ir upeliūkščių, piliakalnių ir pilkapių išmargintos Nemuno pakrantės, formuodamos Panemunių regioninį parką, kuris įsteigtas 1992 m.

Tai savitą kalbos dialektą, kultūrą ir tradicijas turintis Suvalkijos etnoregionas, vadinamas Zanavykija [R6]. Zanavykų sodybos, trobesiai skendi medžiuose, puoselėjama nemažų vaismedžių sodų tradicija. Savita žmonių apranga, o ypač tautiniai merginų ir moterų kostiumai, prijuostės su ritmiškai pasikartojančiais stilizuotų lelijų žiedais, žvaigždutėmis, taurelėmis sudaro žaismingą vaivorykštės gamą. Zanavykai bene pirmieji pradėjo dėvėti skrybėles. Tai atspindi Zanavykių estetinį skonį ir nepaprastą nagingumą perduodama iš kartos į kartą.

Zanavykų etninė grupė formavosi asimiliuojant vietinei etninei grupei su Mažosios Lietuvos (Prūsijos) atvykėliais, žemaičių naujakuriais ir kitomis šiose teritorijose, atsikėlusiomis etninėmis grupėmis. Todėl šiame regione susiformavo skirtingi, tik tam kraštui būdingi, ūkininkavimo būdai, statybos maniera – stilistika, kalbos dialektas, tradicijos bei kultūra [4, 5].
Keliautojus ir kultūros žmones vilioja ne tik žavios panemunės, bet ir **senųjų dvarų sodybos** Gelgaudiškyje ir Ilguvoje, Kiduliuose ir Zypliuose, Griškabūdžio bei Kudirkos Naumiesčio **bažnyčių architektūra**, Vinco Kudirkos ir Zanavykų **krašto muziejai**, Plokščių Šventaduobė, **Sudargo piliakalnių kompleksas ir daugelis kitų valstybės saugomų kultūros bei gamtos vertybių** [R7]. Tai 39 archeologinės ir dvi urbanizuotos vietovės, 175 laidojimo ir įvykių vietos, 12 statinių kompleksų, vienas monumentas, per 100 kilnojamųjų vertybių ir statinių, du Valstybės saugomi bei 15 savivaldybės saugomų vietinės reikšmės gamtos paveldo objektų, du gamtos paminklai. Teritorijos tapatumą atspindi Zanavykų trikampis: V.Kudirka – Tautiška Giesmė (Kudirkos Naumiestis – Šakiai – Zypliai) B. Grincevičiūtė, rašytojai Tamulaičiai (Kriūkai – Ilguva) John Gielgud (Gelgaudiškis – Sudargas) [6].

1.4. VVG teritorijos gyventojų nuomonė apie VVG teritorijos situaciją ir poreikius

Siekiant nustatyti strateginius teritorijos plėtros prioritetus 2023 m. vasario mėnesį buvo atliktas Šakių krašto vietos veiklos grupės teritorijos gyventojų nuomonės tyrimas (10 priedas. Gyventojų nuomonės tyrimo ataskaita) ir organizacijų apklausa (11 priedas. Organizacijų apklausos ataskaita) informaciją surenkant anketavimo būdu bei organizuojant susitikimus su tikslinėmis grupėmis. Komunikacija apie vykdomą tyrimą ir apklausą bei jų svarbą buvo organizuojama plačiu mastu – VVG internetinėje svetainėje, Facebook paskyroje, susitikimų su gyventojais metu, lankstinukų bei plakatų pagalba per vietos bendruomenes. Išsakyti savo nuomonę bei įsitraukti į turėjo galimybę visi Šakių krašto gyventojai bei organizacijos. 2023 m. kovo 23 d. gyventojų nuomonės tyrimo ir organizacijų apklausos rezultatai buvo pristatomi Šakių krašto vietos veiklos grupės 2023–2027 m. vietos plėtros strategijos rengimo darbo grupės posėdyje.
Gyventojų nuomonės tyrime dalyvavo 887 respondentai iš visų 14 Šakių rajono krašto vietos veiklos grupei priklausančių seniūnijų. Didžioji respondentų dalis yra darbingo amžiaus gyventojai (94,4 proc.), 50-64 m. gyventojai buvo aktyviausi, sudarė 31,5 proc. apklausos dalyvių.
Apklausos duomenys parodė, kad dauguma gyventojų (79,9 proc.) yra patenkinti gyvenimu Šakių rajono kaimiškoje vietovėje, tačiau pažymėtina, jog 20,1 proc. respondentų nurodė esantys nepatenkinti, o beveik 10 proc. respondentų esant galimybei norėtų išvykti [R8]. **Analizuojant gyventojų nuomonę pagal amžiaus grupes, pažymėtina, kad labiausia gyvenimu Šakių rajono kaimiškoje vietovėje patenkinti yra gyventojai sulaukę 65 metų ir vyresni (50 proc.), priešingai nei jaunimas iki 29 metų**, kurių didžiausia dalis, lyginant su kitomis amžiaus grupėmis, yra nepatenkinti gyvenimu (32,05 proc.) bei didžiausia dalis (21,79 proc.) esant galimybei norėtų išvykti [R9].
Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojai labiausiai **išskiria šiuos gyvenamosios vietovės ypatumus, kuriuos labiausia vertina**: kraštovaizdį ir natūralius gamtinius išteklius, krašto kultūrą; istoriją, vietos tradicijas ir amatus; dvarų, bažnytinį, kitą architektūrinį paveldą; geografinę padėtį, patogų susisiekimą su miestais [R10].
Daugiau nei pusė respondentų **išskyrė šias sritis kaip prioritetines, daugiausia galinčias prisidėti prie soc-ekonominio augimo**: viešųjų paslaugų (švietimo, kultūros, laisvalaikio, sporto ir pan.) prieinamumą ir plėtra; socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo didinimą; jaunimo aktyvinimą, iniciatyvų rėmimą, veiklų įvairovės didinimą; naujovių (socialinių, ekonominių, technologini inovacijų) skatinimą ir diegimą; gyventojų užimtumo ir verslumo skatinimą; paramą naujų įmonių ir darbo vietų kūrimui; viešosios infrastruktūros plėtrą [R11].
Vertinant gyventojų nuomonę dėl turizmo potencialo didinimo vietos veiklos grupės teritorijoje, taip siekiant palaikyti kaimiškųjų vietovių gyvybingumą, dauguma respondentų (90,6 proc.) pritarė arba pritarė iš dalies, jog būtų skiriamas prioritetinis

dėmesys šiai sričiai [R12]. Nuomonės neturėjo 6,4 proc. respondentų, nepritarė mažuma - 2,9 proc. Dauguma respondentų pasiūlymų, idėjų, kurios galėtų prisidėti prie jų gyvenamosios vietovės patrauklumo gyventi yra susiję su turizmo skatinimu bei susijusių paslaugų ir infrastruktūros plėtra [R13]. Taip pat dominuoja poreikis jaunimo, vaikų užimtumui, paslaugoms šeimai, gyventojų bendruomeniškumui skatinti.

Organizacijų apklausoje dalyvavo 78 organizacijos iš visų 14 Šakių rajono krašto vietos veiklos grupei priklausančių seniūnijų. Daugiau nei pusė apklausos respondentų yra nevyriausybinių organizacijų atstovai. Pažymėtina, kad dauguma apklausoje dalyvavusių respondentų (67,9 proc.) yra daugiau kaip 10 metų darbo patirtį turinčios organizacijos.

Apklausos dalyviai vertindami aktualiausias ir opiausias su tvaria vietos ekonomikos plėtra susijusias problemas, prie kurių sprendimo galėtų prisidėti rengiama vietos plėtros strategija labiausia išskyrė šias sritis: darbo vietų ir įsidarbinimo galimybių trūkumas, menka ekonominės veiklos įvairovė, kvalifikuotos, reikiamų įgūdžių ir gebėjimų turinčios darbo jėgos stoka, mažos vietos gyventojų pajamos, paslaugų ir paramos verslui, gyventojų verslumo ugdymui stoka [R14].

Organizacijos dalyvavusios apklausoje nurodė, jog aktualiausios ir opiausios su vietos socialine plėtra susijusios problemos, prie kurių sprendimo galėtų prisidėti rengiama vietos plėtros strategija yra: neigiami demografiniai pokyčiai, jaunimo (iki 40 m.) išvykimas, gyventojų visuomeninis pasyvumas, sveikatingumo paslaugų trūkumas (gyventojų sveikatingumo raštingumas, kokybiško maisto gamyba ir tiekimas, fizinio aktyvumo veiklos [R15].

Apklausos dalyviai kaip didžiausius iššūkius ir/ar trukdžius optimaliam organizacijos veikimui nurodė finansinių išteklių trūkumą, patalpų, įrangos ir (ar) priemonių trūkumą, vartotojų ir perkamosios galios trūkumą, motyvuotos ir kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą, aukštus reikalavimus veiklai ir (ar) produktui [R16].

Atsakydami į klausimą „Kokios produkto, paslaugos, technologinio proceso ar organizacinės naujovės (inovacijos) galėtų būtų įgyvendintos Jūsų vietovėje?“ respondentai įvardijo daugybę poreikių bei pasiūlymų. **Dauguma pasiūlymų yra susiję su turizmo skatinimu bei susijusių paslaugų ir infrastruktūros plėtra, socialinių ir būtinųjų paslaugų plėtra** ir inovacijų taikymu šiose srityse [R17].

1.5. VVG teritorijos socialinė situacija (įskaitant informaciją apie skurdo riziką ir socialinę atskirtį patiriančius asmenis ir (arba) jų grupes)

Siekiant įvertinti Šakių krašto VVG teritorijos vystymosi potencialą atlikta VVG teritorijos gyventojų sudėties ir socialinės situacijos analizė.

Pastarąjį dešimtmetį tiek visoje šalyje, tiek VVG veiklos teritorijoje **pastebimos neigiamos gyventojų kaitos tendencijos.** Nuo 2011 m. iki 2021 m. VVG teritorijoje **gyventojų skaičius sumažėjo 19 proc.**, tai yra ženkliai didesnis kitimas lyginant su šalies ir apskrities rodikliais – šiuo laikotarpiu Lietuvoje gyventojų skaičius sumažėjo 8 proc., Marijampolės apskrityje – 14 proc. Lyginant VVG teritorijos kaimo ir miesto gyventojų kitimo rodiklius, didesnis gyventojų skaičiaus mažėjimas pastebimas kaime, jis sudaro 19 proc., tuo tarpu mieste šis rodiklis yra 15 proc. [R18]. Kaimo gyventojų spartesnis mažėjimas pastebimas tiek šalies, tiek Marijampolės apskrities rodikliuose, jis atitinkamai sudaro 12 proc. ir 16 proc. [3 lentelė].

Vertinant **gyventojų kaitos pokytį seniūnijose, jis pasiskirsto netolygiai**, daugiau nei 20 proc. gyventojų skaičius mažėjo Žvirgždaičių sen., Sudargo sen., Kidulių sen., atitinkamai pokytis sudarė 25 proc., 24 proc. ir 23,8 proc., mažiausias gyventojų kaitos pokytis pastebimas Gelgaudiškio seniūnijoje, jis sudaro 13,1 proc.[R19][5 lentelė].

Tokią gyventojų kaitos tendenciją lemia neigiama natūrali gyventojų kaita, kuri vyrauja tiek Šakių rajono savivaldybėje, tiek Marijampolės apskrityje, tiek šalyje. Lyginant 2014-2021 m. laikotarpio gimstamumo pokytį Šakių rajono savivaldybėje, **2021 m. bendras kūdikių gimstamumo rodiklis mažesnis 35 proc. nei 2014 m.** [R20]. Panašios gimstamumo mažėjimo

tendencijos yra ir Marijampolės apskrityje, tuo pačiu laikotarpiu bendras gimstamumo rodiklis mažėjo 30 proc. Lyginant gimstamumo mažėjimo pokytį su šalies rodikliu, jis yra ženkliai didesnis, bendras šalies gimstamumo mažėjimas Lietuvoje sudaro 19 proc.[6 lentelė]. Mirtingumo rodiklio kitimo tendencijos taip pat panašios. Lyginant 2014-2021 m. laikotarpio duomenis **mirtingumo rodiklis didėjo** tiek Šakių rajono savivaldybėje, tiek Marijampolės apskrityje, tiek šalyje, kas yra senėjančios visuomenės bruožas. **Analizuojamu laikotarpiu rodiklis augo Šakių rajono savivaldybėje 18 proc.** [R21], Marijampolės apskrityje ir Lietuvoje 24 proc. 2022 m. duomenimis didžiausias natūralios kaitos rodiklis Kudirkos Naumiesčio seniūnijoje (gimstamumas mažesnis nei mirtingumas 85 proc.), mažiausias – Slavikų seniūnijoje (gimstamumas mažesnis nei mirtingumas 50 proc.) [7 lentelė].

Išanalizavus 2014-2021 m. gyventojų migracijos srautus, nustatyta, kad į **Šakių rajono savivaldybėje atvykstančių gyventojų skaičius kiekvienais metais yra mažesnis nei išvykstančių, t. y. beveik kiekvienais metais išvykdavo 32 proc. daugiau asmenų nei atvykdavo** [R22]. Pažymėtina, kad nuo 2017 m. pastebimas palaipsniškas bendrojo išvykimo ir emigracijos rodiklio mažėjimas tiek šalyje, tiek Marijampolės apskrityje ir Šakių rajono savivaldybėje [8 lentelė].

Vertinant gyvenimo kokybės indeksą savivaldybėse, Šakių rajono šis indeksas yra 0,49 ir yra vienas žemesnių tarp kaimiškųjų savivaldybių (aukščiausias indeksas Kėdainių rajono savivaldybės - 0,62, žemiausias Kalvarijų savivaldybės - 0,38). Prasčiausia vertinami sub indeksai gyventojų verslumo ir verslo konkurencingumo bei demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas [R23] [7].

Analizuojant VVG teritorijos **gyventojų pasiskirstymą pagal amžiaus grupes 2011-2021 m. laikotarpiu, skaičius kinta gana ženkliai, mažėjimas matomas daugumoje amžiaus grupių, išskyrus 25-28 metų, 55-59 metų ir 60-64 metų amžiaus grupėse** [9 ir 10 lentelės]. **Pažymėtina, kad jaunimas 15-29 metų sudaro 18,26 proc. gyventojų dalies, rodiklis didesnis nei Marijampolės apskrities ir Lietuvos vidurkiai** [R24], kurie atitinkamai sudaro 17,33 proc. ir 15,72 proc. Žemiau pateikiama 2021 m. informacija apie gyventojų pasiskirstymo kitimo tendencijas Šakių rajono savivaldybėje pagal skirtingas amžiaus grupes:

0-4 m. amžiaus grupėje gyventojų mažėjimas sudaro 22,2 proc., ši tendencija būdinga visai Marijampolės apskričiai, tačiau dvigubai didesnė nei Lietuvoje, kur rodiklis siekia 10,6 proc. Ši amžiaus grupė sudaro 3,9 proc. Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų.

5-9 m. amžiaus grupėje gyventojų mažėjimas sudaro 25,8 proc., viršija bendrą Marijampolės apskrities vidurkį, kuris yra 19,4 proc. bei priešingas šalies rodikliui – Lietuvoje pastebimas šios amžiaus grupės gyventojų didėjimas, kuris sudaro 4,2 proc. Ši amžiaus grupė sudaro 4,3 proc. Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų.

10-14 m. amžiaus grupėje gyventojų mažėjimo rodiklis vienas didžiausių, sudaro 41,6 proc. bei ženkliai viršija Marijampolės apskrities ir Lietuvos rodiklius, kurie atitinkamai yra 33,2 proc. ir 15,5 proc. Ši amžiaus grupė sudaro 4,5 proc. Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų.

15-24 m. amžiaus grupės gyventojų mažėjimas yra didžiausias, lyginant su kitomis grupėmis, tiek šalyje – sudaro 39,2 proc., tiek Marijampolės apskrityje – sudaro 42,4 proc., tiek Šakių rajono savivaldybėje – sudaro 44,8 proc. Ši amžiaus grupė sudaro 12,4 proc. Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų.

25-39 m. amžiaus grupėje Šakių rajone ir Marijampolės apskrityje matomas dvigubai didesnis gyventojų mažėjimas nei šalies vidurkis, kuris yra 5,4 proc. Šakių rajone 11 proc., Marijampolės apskrityje 11,5 proc. Pažymėtina, kad 25-29 m. amžiaus grupėje matomas teigiamas pokytis, gyventojų augimas sudaro 4,1 proc. ir yra priešingas Marijampolės apskrities ir šalies vidurkiui, kur matomas gyventojų mažėjimas, atitinkamai 4,9 proc. ir 12,5 proc. Daugiausia gyventojų sumažėjo 35-39 m. amžiaus. Ši amžiaus grupė sudaro 17,8 proc. Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų.

40-64 m. amžiaus grupėje gyventojų mažėjimas sudaro 5,9 proc., ši tendencija būdinga visai Marijampolės apskričiai, kur rodiklis siekia 5,8 proc., tačiau ženkliai didesnė nei Lietuvoje, kur rodiklis siekia 2 proc. Pažymėtina, kad 55-64 m. amžiaus grupėje matome gyventojų didėjimo tendenciją. Ši amžiaus grupė sudaro 36,8 proc. Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų.

65 m. ir vyresnių amžiaus grupėje matome gyventojų mažėjimas sudaro 24,5 proc., ir yra dvigubai didesnis nei Marijampolės apskrities pokytis, kur rodiklis siekia 11,8 proc. bei ženkliai didesnė nei šalies vidurkis, kur rodiklis siekia 2,5 proc. Ši amžiaus grupė sudaro 13,5 proc. Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų.

Analizuojant gyventojų pasiskirstymą pagal lytį, pažymėtina, kad šis rodiklis išliko nepakitęs 2011-2022 m. laikotarpiu, moterys sudaro 53 proc. Šakių rajono savivaldybės gyventojų, t. y. moterų yra 6 proc. daugiau nei vyrų. Toks vyrų ir moterų pasiskirstymas yra būdingas visai Marijampolės apskričiai bei yra tolygesnis nei šalies vidurkis, kur moterys sudaro 54 proc. šalies gyventojų [R25] [5 lentelė].

Analizuojant 2021 m. gyventojų pasiskirstymo pagal tautybę duomenis, pažymėtina, kad **didžiąją dalį Šakių savivaldybės gyventojų dalį sudaro Lietuviai, tik 1,8 proc. yra kitų tautybių gyventojai.** Gyventojų pasiskirstymas panašus visoje Marijampolės apskrityje - kitų tautybių gyventojai sudaro 1,3 proc. visų apskrities gyventojų, kai tuo tarpu Lietuvos rodiklis yra 16 proc. Daugiausia kitataučių gyvena Barzdų ir Kriūkų seniūnijose - 2,94 proc., mažiausia - Sintautų seniūnijoje - 1,14 proc.[R26][12 lentelė].

Analizuojant 2021 m. gyventojų išsilavinimo duomenis, pastebima, jos gyventojų, turinčių pradinį, pagrindinį, vidurinį ir aukštesnįjį išsilavinimą dalis viršija šalies vidutinius rodikliu bei labai artima Marijampolės apskrities rodikliams, tačiau atitinkamai gyventojų turinčių aukštąjį išsilavinimą dalis yra mažesnės. Aukštąjį išsilavinimą turi 16,6 proc. Šakių rajono savivaldybės gyventojų, kai šis rodiklis Marijampolės apskrityje siekia 18,5 proc., o šalies vidurkis yra 27 proc. Aukštesnįjį išsilavinimą (įskaitant specialiųjų) turi 17,2 proc. Šakių rajono savivaldybės gyventojų, rodiklis yra artimas Marijampolės apskrities vidurkiui, kuris siekia 17,4 proc. ir didesnis nei šalies vidurkis, kuris siekia 15,7 proc. Įvertinus šiuos duomenis pažymėtina, kad **aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą turi 42,7 proc. šalies gyventojų, 35,9 proc. Marijampolės apskrities gyventojų ir tik šiek tiek daugiau nei trečdalis - 33,8 proc. Šakių rajono savivaldybės gyventojų**. Dėl šios priežasties Šakių rajono savivaldybėje **yra didesnis tik vidurinį (36,9 proc.), pagrindinį (15,5 proc.) arba pradinį (11,8 proc.) išsilavinimą turinčių asmenų skaičius** [R27]. 2,0 proc. savivaldybės gyventojų yra arba nebaigę pradinės mokyklos, arba nelankė mokyklos, arba yra neraštingi. **Šakių rajono savivaldybės gyventojų išsilavinimo situacija turi ženklų atotrūkį lyginant su Lietuvos vidurkiu, bei prastesnė nei Marijampolės apskrityje, tačiau lyginant su 2011 m. duomenimis situacija gerėja**, t. y. aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų skaičius padidėjo 33,2 proc. [R28] [13 lentelė].

2021 m. duomenimis Šakių rajono savivaldybės **darbo jėgos dalis nuo visų teritorijos gyventojų sudarė 57,2 proc. ir yra mažesnė nei Marijampolės apskrities ir šalies vidurkiai**, kurie yra atitinkamai sudaro 58,6 proc. ir 61,7 proc.[R29] [14 lentelė]. Analizuojant 2011-2021 m. gyventojų pasiskirstymo **pagal ekonominį aktyvumą pokytį, savivaldybėje pastebimas darbo jėgos didėjimas (3,2 proc.), užimtų gyventojų didėjimas (18,2 proc.) bei bedarbių (38,9 proc.) ir neaktyvių gyventojų (30,3 proc.) mažėjimas**. Ekonominio aktyvumo rodiklių pokytis yra teigiamas, bei viršija Marijampolės apskrities ir šalies rodiklius (atitinkamai: darbo jėgos didėjimas sudaro 1 proc. ir 0,7 proc., užimtų gyventojų didėjimas – 10 proc. ir 7,7 proc., bedarbių mažėjimas – 28,1 proc. ir 27,5 proc., neaktyvių gyventojų mažėjimas – 26,1 proc. ir 18,4 proc.) [R30]. 2021 m. **duomenimis bedarbių skaičius savivaldybėje siekia 8,9 proc., rodiklis artimas šalies vidutiniam bedarbių skaičiui – 8,8 proc., mažesnis nei Marijampolės apskrities – 9,9 proc.** [R31][14 lentelė].

Marijampolės apskrityje, kaip ir visoje Lietuvoje, **pagrindiniu pajamų šaltiniu išlieka samdomo darbo pajamos.** 2021 m. duomenimis Marijampolės apskrityje samdomo darbo pajamų vidurkis yra mažesnis nei šalies vidurkis, sudaro atitinkamai 43,4 proc.ir 57,9 proc. **Piniginės pajamos iš savarankiško darbo Marijampolės apskrityje sudaro 15,4 proc., rodiklis yra kelis kartus didesnis nei šalies vidurkis - 6,6 proc**.[R32] Apibendrinant darbo pajamas, teigtina, kad apskrityje jos sudaro mažesnę dalį gyventojų gaunamų pajamų (58,8 proc.) nei šalies vidurkis (64,5 proc.), tačiau **santykinai didelė gyventojų dalis gauna socialines išmokas, kurias apskrityje gauna didesnė gyventojų dalis** (37,4 proc.) lyginant su šalies vidurkiu (33,9 proc.) [R33]. **Socialines senatvės išmokas gaunančių gyventojų dalis yra**

panaši, apskrityje gauna skurdo. gyventojų, šalyje – 26,5 proc., tačiau kitas socialines išmokas gaunančių gavėjų dalis apskrityje yra didesnė nei šalies vidurkis ir sudaro atitinkamai 10,1 proc. ir 7,4 proc.[R34] [17 lentelė].

Šakių rajono savivaldybėje 2017-2021 m. laikotarpiu skurdo lygio pokytis sudaro ūkio sub ir siekia 28 proc., **daugiau nei 33,4 proc. sumažėjo skurstančių asmenų skaičius. Vertinant šalies kontekste skurdo lygio rodiklį, jis išlieka pakankamai aukštas** - 2021 m. šalies skurdo lygio rodiklis siekia 20 proc. (mieste - 14,7 proc., kaime - 25,4 proc. [R35] [18 lentelė].

2022 m. paramai maisto produktais gauti iš Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo Šakių savivaldybėje kreipėsi 3 237 labiausiai nepasiturintys rajono gyventojai. Asmenų skaičius padidėjo 1 proc. lyginant 2021-2022 m. duomenis (2021 m. – 3 223). Parama gauta 6 kartus per metus.

Analizuojant 2022 m. seniūnijų duomenis, didžiausias skurdą patiriančių šeimų dalis ir skurdą patiriančių asmenų dalis yra Slavikių seniūnijoje, sudaro atitinkamai 23,8 proc. ir 31,14 proc. bei ženkliai viršija Šakių rajono seniūnijos rodiklių vidurkius – skurdą patiriančių šeimų dalis – 6,48 proc., skurdą patiriančių asmenų dalis – 12,51 proc. Didžiausias socialinės rizikos asmenų, šeimų ir jose augančių vaikų skaičius yra Plokščių seniūnijoje, sudaro atitinkamai 4,63 proc., 1,36 proc. ir 2,45 proc. gyventojų dalies, kai tuo tarpu Šakių rajono savivaldybės rodiklių vidurkiai yra atitinkamai 2,46 proc. 0,74 proc. ir 1,36 proc. Neįgaliųjų suaugusiųjų asmenų skaičius ženkliai viršija Šakių rajono savivaldybės vidurkį Sudargo ir Slavikų seniūnijose, atitinkamai sudaro 35,84 proc. ir 27,47 proc., kai rajono vidurkis yra 8,07 proc. Slavikų seniūnijoje didžiausias vienišų asmenų procentas lyginant su savivaldybės vidurkiu, atitinkamai sudaro 5,49 proc., tuo tarpu savivaldybės vidurkis yra 1,16 proc. Slavikų seniūnijoje matomas aiškus ryšys tarp skurdą patiriančių gyventojų dalies ir gyventojų sudėties, t.y. didžiausią procentą sudaro neįgalūs ir vieniši asmenys, kurių pajamos santykinai mažos [R36] [20 lentelė].

Vertinant pašalpų gavėjų skaičiaus kitimo tendencijas 2018-2021 m. laikotarpiu, **pastebimas pašalpų gavėjų mažėjimas** tiek Šakių rajono savivaldybėje (13 proc.), tiek Marijampolėje (9 proc.), tiek šalyje (8 proc.) [R37]. **Tarp pašalpų gavėjų didesnę dalį sudaro vyrai** [16 lentelė]. 2022 m. duomenimis rajono savivaldybėje buvo 3,47 proc. pašalpų gavėjų. Barzdų ir Kudirkos Naumiesčio seniūnijose pastebimas didžiausias pašalpų gavėjų skaičius, sudaro atitinkamai 9,01 proc. ir 8,09 proc. [9 lentelė]

2022 m. Šakių rajone priklausomybių konsultanto konsultacijas gavo 324 asmenys. Konsultuojami asmenys buvo koduojami, duomenys apie asmens gyvenamąją vietą nerenkami. [8]

VVG teritorijos vizija – darniai veikiančių gyventojų kraštas. Siekiant darnos, būtina atsižvelgti į skirtingus gyventojų poreikius, kompleksines socialines problemas. Vizija siekiama užtikrinti kiekvieno teritorijos gyventojo gerovę pasitelkiant gyventojų užimtumą ir bendruomeniškumą skatinančios priemonės, socialinių ir kitų būtinųjų paslaugų plėtra, stiprinamos bendruomenės ir NVO sektorius.

1.6. VVG teritorijos ekonominė situacija

Dėl šalyje paskelbtos ekstremalios situacijos bei karantino 2020 m. pastebimas bedarbių augimas tiek rajone, tiek visoje šalyje. Nagrinėjant 2021-2022 m. stebimos mažėjimo tendencijos 2021 m. nedarbo lygis siekė 9,7 proc., 2022 m. buvo 8,2 proc., bei išlieka mažesnis nei Marijampolės apskrities ir šalies vidurkiai, kurie sudaro atitinkamai 8,9 proc. ir 9,7 proc. [R38] [21 lentelė].

2021 - 2022 m. **jaunimo (16-29 m.) nedarbo lygis išliko toks pats ir siekė 7,4 proc. ir yra mažesnis nei Marijampolės apskrities ir šalies vidurkiai**, kurie sudaro atitinkamai 9,3 proc. ir 10,9 proc. [R39] [11 lentelė].

Didžiausia bedarbystė užfiksuota Barzdų, Slavikų, Kidulių ir Žvirgždaičių sen. t.y. nuo rajono centro labiausiai nutolusiose seniūnijos. Pensijos ir kapitalo gavėjų didžiausias skaičius buvo

Kudirkos Naumiesčio (31,4 proc.), Kriūkų (29,1 proc.) bei Gelgaudiškio (28,9 proc.) seniūnijose [15 lentelė].

Nagrinėjant bedarbių dalyvavimą siūlomose darbo rinkos priemonėse (ADRP) Šakių rajono savivaldybėje matoma ženkli mažėjimo tendencija nuo 73 dalyvių 2014 m. iki 24 dalyvių 2021 m., 2022 m. pastebimas dalyvių augimas iki 44. Ši tendencija pastebimas ir taikant ADRP įdarbinimą subsidijuojant - 2014 m. įdarbintas 21 asmuo, 2021 m. 10 asmenų, o 2022 m. 13 asmenų [R40] [22 lentelė].

Šakių rajono savivaldybėje registruotų **bedarbių sskaičius didėjo iki 2018 m**.: 2014 m. registruota 24, 2018 m. skaičius buvo išaugęs 40 proc. ir sudarė 60 laisvų darbo vietų. **2019 – 2022 m. laikotarpiu pastebimas laisvų darbo vietų skaičiaus mažėjimas** – 49, 38, 48, 23 laisvos darbo vietos atitinkamais metais. Panaši laisvų darbo vietų mažėjimo tendencija būdinga Marijampolės apskričiai ir visai šaliai [R41] [23 lentelė].

2021 m. duomenimis didžioji dalis t. y. 20 proc. Šakių rajono savivaldybės gyventojų dirbo didmeninės ir mažmeninės prekybos, 16 proc. žemės ūkio, miškininkytės bei žuvininkinstės ir 15 proc. pramonės sektoriuose [24 lentelė]. Didžioji dalis Šakių rajono savivaldybės gyventojų dirba samdomą darbą (85 proc.), likusi – 9 proc. buvo dirbantys savarankiškai bei 6 proc. sudaro darbdaviai [26 lentelė].

Veikiančių ūkio subjektų skaičius analizuojamoje savivaldybėje kiekvienais metais augo panašiu tempu ir 2021 m. savivaldybėje sudarė 560 subjektų. Tai buvo 9,2 proc. daugiau nei 2014 m. [R42]. Didžiausias augimas pastebimas profesinės, mokslinės ir techninės veiklos, statybos ir transporto ir saugojimo sektoriuose. **Pagal ekonominės veiklos rūšis 2021 m. savivaldybėje dominuoja ūkio subjektai užsiimantys didmenine ir mažmenine prekyba** (18,2 proc.), **meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla** (10,0 proc.) **bei žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė** (8,4 proc.) [25 lentelė].

Vertinant įmonių apyvartą per 2014 – 2021 m. Šakių rajono savivaldybės teritorijoje, ji išaugo daugiau kaip 2 kartus: nuo 181,6 mln. Eur iki 294,1 mln. Eur [R43], tačiau ne visuose sektoriuose augimas buvo tolygus. **2021 m. duomenimis didžiausią dalį įmonių apyvartoje užima didmeninė ir mažmeninė prekyba - 53 proc**., kurios augimas 2014-2021 m. buvo santykinai nedidelis - 78 proc. 2014-2021 m. didžiausias augimas pastebimas apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veiklos sektoriuje - 321 proc., tačiau šio sektoriaus apyvarta sudaro tik 1 proc. bendros apyvartos [27 lentelė].

Daugiausiai finansinių išteklių į rajoną pritraukta iš ES struktūrinių fondų bei Europos regioninės plėtros fondo lėšų. 2014 – 2021 m. laikotarpį Šakių rajono savivaldybėje ES lėšomis buvo finansuoti 65 projektai, skirtas finansavimas sudaro – 15 485 476,02 Eur, 14 projektų, kurių vertė – 4 084 933,78 Eur įgyvendinami šiuo metu. [9]. Projektai skirti tiek socialinių paslaugų plėtrai, tiek gyvenamųjų vietovių gerinimui:

1. „Vietos bendruomenei skirtų sveikatingumo ir terapijos paslaugų plėtra“ (bendra projekto vertė – 1 949 300,67, 2020 m. projektas tęsis iki 2021 m. birželio mėn.);
2. „Bendruomeninių apgyvendinimo bei užimtumo paslaugų asmenims su proto ir (arba) psichikos negalia plėtra Šakių rajone“ (planuojama projekto pabaiga 2023-02-28, bendra projekto vertė – 1 193 181,37 Eur);
3. „Lukšių gyvenamosios vietovės atnaujinimas“ (bendra projekto vertė – 853 884,96 Eur, planuojama projekto pabaiga 2023 m. kovo mėn.).
4. „Integralios pagalbos namuose plėtra Šakių rajone“ (projektas baigtas 2022-06-30, bendra projekto vertė – 740 809,00 Eur);
5. „Kompleksiškai teikiamų paslaugų šeimai plėtra Šakių rajone“ (planuojama projekto pabaiga 2022-12-31, bendra projekto vertė – 460 630,73 Eur;
6. „Kudirkos Naumiesčio gyvenamosios vietovės atnaujinimas“ (bendra projekto vertė – 450 814,78 Eur, planuojama projekto pabaiga 2023 m. kovo mėn.);
7. „Bendruomeninių vaikų globos namų ir vaikų dienos centrų tinklo plėtra Šakių rajone“ (planuojama projekto pabaiga 2023-06-3, bendra projekto vertė – 347 999,55 Eur);
8. „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra Šakių rajone” (bendra projekto vertė – 62 186,64 Eur, planuojama projekto pabaiga 2023 m. kovo mėn.).

Šakių rajono verslo plėtra vykdoma pagal parengtą Šakių rajono verslo plėtros strategija 2018 ir joje numatytus taktinius tikslus: Šakių rajono rinkodara ir žinomumo didinimas; vidinių savivaldybės procesų ir paslaugų verslui efektyvinimas; su strategijos įgyvendinimu susijusių darbuotojų / tarnautojų ir pavaldžių institucijų ir verslo bendradarbiavimo gerinimas; atsakingų už strategijos įgyvendinimą ir priežiūrą strateginio raštingumo bei investuotojų paieškos ir pritraukimo kompetencijų kėlimas; kietųjų ir minkštųjų resursų inventorizacija ir parengimas investicijoms [R44] [10]. **Šakių rajono savivaldybėje taikomos finansinės priemonės, skatinančios naujų verslų kūrimąsi** - skiriama parama naujai įregistruotoms įmonėms jų įkūrimo išlaidoms kompensuoti, verslo planų, paraiškų finansinei paramai verslui kurti ir vystyti iš kitų fondų gauti parengimo išlaidų dalinis padengimas, rinkodaros ir parodos išlaidų dalinis padengimas, darbuotojų mokymosi išlaidų padengimas, beprocentės paskolos suteikimas, jaunimo verslo idėjos finansavimas ir kt. [R45] [11].

Šakių rajono savivaldybėje geriausiai išvystytas SVV sektorius. Iš visų veikiančių ūkio subjektų didžiausia dalis yra mažos ir vidutinės įmonės, kurių yra 405, jos sudarė 72 proc. visų veikiančių subjektų analizuojamoje savivaldybėje [29 lentelė]. Per metus įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius mažai kintantis. Nagrinėjant 2014 – 2022 m. laikotarpį vidutinis įregistruotų įmonių skaičius buvo 43, išregistruotų – 25 [28 lentelė].

Analizuojant 2016 – 2022 m. laikotarpį, Šakių rajono savivaldybėje SVV skaičius išaugo 19,1 proc. [R46], 2022 m. šiose įmonėse dirbo 3180 darbuotojų, kas sudarė 24 proc. visų - darbingo amžiaus žmonių. [R47] [30 lentelė].

Didžiausią Šakių krašto VVG teritorijos verslo dalį sudaro žemės ūkio verslo subjektų skaičius. Jis yra svarbus ekonominiu, socialiniu, etnokultūriniu bei gamtosaugos požiūriu. Šakių rajonas priklauso intensyviai žemės ūkio veiklos zonai. Ūkiai koja kojon žengia su šiuolaikinėmis inovacijomis, nes naudojasi paramomis ir atnaujina ūkių įrengimus, technikos parką, o tai turi įtakos geresniems rezultatams [R48] [12]. Žemės ūkio verslo struktūroje vyrauja prekinę žemės ūkio produkciją gaminantys įvairių formų ūkio vienetai: ūkininkų ūkiai, šeimos ūkiai bei žemės ūkio bendrovės ir įmonės. 2022 m. duomenimis, Šakių rajone buvo 2125 ūkininkų ūkiai. 2014-2022 m. laikotarpiu ūkininkų skaičius pastebimai sumažėjo – 58 proc., sparčiau nei Lietuvoje (Lietuvoje – 29 proc.). Per šį laikotarpį ūkininkų iki 40 m. ir ūkininkų nuo 40 m. iki pensinio amžiaus ūkių skaičius sumažėjo 21 proc.- atitinkamai veikia 314 ir 1176 ūkiai, o ūkininkų nuo pensinio amžiaus ūkių skaičius sumažėjo 64 proc., veikia 635 ūkiai [R49] [39-40 lentelės].

Ūkiai rajone pastebimai stambėja, žemės ūkio naudmenos naudojamos vis intensyviau, mažėja smulkių ūkių, ūkiai tampa konkurencingesni ir pelningesni. Tačiau atsiranda kita problema – **sparčiai plečiasi didieji ūkiai deklaruojantys** 50-100 ha ir >100 ha, 20214-2022 m. laikotarpiu šių ūkių augimas buvo atitinkamai 44 proc. (veikia 91 ūkis) ir 265 proc. (veikia 73 ūkiai). Tuo pačiu laikotarpiu ūkių deklaruojančių iki 5 ha, 5-20 ha ir 20-50 ha skaičius sumažėjo atitinkamai 44 proc. (veikia 1128 ūkiai), 45 proc. (veikia 636 ūkiai) ir 53 proc. (veikia 192 ūkiai). Smulkesniems ūkiams tampa sudėtinga konkuruoti su stambiaisiais dėl produkcijos pagaminimo kaštų, kainų ar žemės [R50] [41 lentelė].

Nagrinėjant ūkininkų ūkių skaičių pagal specializaciją **Šakių rajono savivaldybėje daugiausia ūkių priklauso mišriam žemės ūkiui – 1331, augalininkystei – 726 bei gyvulininkystei 57**. Nagrinėjant šių ūkių skaičiaus pokytį 2014 – 2022 m. laikotarpiu augimas stebimas tik gyvulininkystės ūkiuose – 62,9 proc., mišrūs žemės ūkiai ir augalininkystės ūkių skaičius mažėjo atitinkamai 52 proc. ir 10,3 proc. [R51] [42 lentelė]. Tikėtina, tam įtakos turėjo tai, jog daugiausiai galimybių gauti Europos Sąjungos paramą, susijusią su turto įsigijimu, rekonstrukcija ar statyba, turėjo gyvulininkystės ūkiai, Šakių rajone 45 proc. visos gautos paramos gavo gyvulininkystės krypties ūkiai. **Nepaisant augimo tendencijų, rajone vyrauja augalininkystės ūkiai, todėl jie generavo daugiausiai pajamų**. Skaičiuojant visų analizuojamų ūkių pajamas, jos sudarė 67 proc. visų pajamų [12].

Šakių rajono savivaldybėje nepakankamai išplėtotas žemės ūkio produkcijos perdirbimas, ypač smulkiuose ir vidutiniuose ūkiuose, nepakankami ūkininkaujančių gebėjimai ir investicijos

į didesnės pridėtinės vertės, išskirtinės kokybės, sveikatą stiprinančių, nišinių rinkų žemės ūkio produktų gamybą [R52] [13].

Šakių rajone po truputį populiarėja netradicinė žemės ūkio veikla. Vienas iš pažangiausių ūkių yra D. Brazaičio veislinių paukščių ūkis Lekėčiuose. Daugiau nei dešimtmetį ūkyje auginami reti ir egzotiniai naminiai paukščiai, siekiama puoselėti senas, tradicines, nykstančias bei mažai kam žinomas naminių paukščių veisles [R53] [13].

Ekologiniai ūkiai rajone nėra populiarūs, 2022 m. veikė tik 23 ekologiniai ūkiai, kas sudaro 0,9 proc. visų ūkių ir yra 23,3 proc. mažiau nei 2015 m. [R54] [43 lentelė].

Šakių rajonas turi rajoną reprezentuojantį prekės ženklą „Poniškos privilegijos“, kuris suteikiamas naudojimui komerciniams tikslams. Tai stiprina Šakių prekės ženklo vertę ir prisideda prie pozityvaus Šakių turizmo įvaizdžio kūrimo, turizmo skatinimo Šakiuose, atitinkamų turizmo produktų kūrimo ir panašiems su turizmo plėtra Šakių rajone susijusiems tikslams [R55].

2014-2021 m. laikotarpiu mažmeninės prekybos įmonių parduotuvių skaičius Šakių rajono savivaldybėje išliko nepakitęs [R56], veikia 138 įmonės, tačiau skaičius svyravo - 2018 m. veikė daugiausia įmonių per visą analizuojamą laikotarpį - 151. Lyginant šalies bei Marijampolės apskrities duomenis, situacija keitėsi taip pat ne ženkliai, atitinkamai augimo/mažėjimo procentas yra 5 proc. ir -1 proc. [33 lentelė].

Vertinant duomenis apie projektų rengimą pagal Europos sąjungos lėšomis finansuojamas priemones E-verslas LT, iš Šakių rajono kreipėsi tik 2 įmonės, iš kurių 1 gavo finansavimą (iš visos Lietuvos kreipėsi 431 įmonė, o finansavimas buvo skirtas 206 įmonėms), o pagal priemonę E. Komercijos modelis nesikreipė nei viena įmonė (iš visos Lietuvos kreipėsi 1685 įmonės, 1142 gavo finansavimą). **Teritorijoje mažai e- komercijos vystymosi apraiškų** [R96] [9].

Šakių turizmo ir verslo informacijos centras renka, kaupia, parengia ir nemokamai teikia informaciją apie turizmo paslaugas ir kitus turizmo išteklius. Šakių rajono savivaldybė turi būtiną turizmo infrastruktūrą – maitinimo ir apgyvendinimo įstaigas, gerėjantį susisiekimo tinklą, siūlo įvairias pramogas ir renginius turistams (pateikiama informacija apie 205 lankytinas vietas, 37 pramogas), kurių metu atskleidžiamas kultūrinis savitumas [R57] [14].

Vertinant turizmo sektoriaus situaciją nuo 2014 m. iki 2018 m. pastebimas turistų augimas tiek iš Lietuvos, tiek iš užsienio. **2018 m. Šakių rajono apgyvendinimo įstaigose apsistojo – 1529 asmenys, o 2022 m. 821 asmenys. Tai rodo ženklų lankytojų, atvykusių į rajoną su nakvyne, skaičiaus sumažėjimą** [R58]. **Tikėtina, tam poveikį turėjo paskelbta ekstremalios situacija bei karantinas.** Dauguma apsistojusiųjų – Lietuvos gyventojai (2018 m. apsistoję – 1273 asmenys, o 2022 m. – 769 asmenys). Užsieniečių skaičius taip pat sumažėjo - 2018 m. buvo – 256 asmenys, 2022 m. – tik 38 asmenys [32 lentelė].

2022 m. duomenimis pastebimas ženklus apgyvendinimo įstaigų sumažėjimas - 2022 m. veikė 8 apgyvendinimo įstaigos, kai tuo tarpu 2014 m. veikė 17 įstaigų [R59] (viešbučiai ir panašios laikinos buveinės, poilsiautojų ir kitas trumpalaikis apgyvendinimas). Vertinant apgyvendinimo vietų skaičių įstaigose, jis padidėjo daugiau nei 4 kartus - 2014 m. buvo siūlomos 24 vietos, 2022 m. - 104 vietos [R60] [31 lentelė].

Šakių informacijos turizmo centre pasigendama aktualios informacijos apie visas maitinimo įstaigas esančias Šakių krašto VVG teritorijoje. Taip pat leidiniai apie lankytinas vietas ir pramogas yra 2011-2014 m. [R61].

Per 2014 – 2021 m. laikotarpį pagerėjo Šakių rajono kelių būklė. Nors 1 proc. (10 km) sumažėjo automobilių kelių ilgis dėl vietinės reikšmės kelių sumažėjimo, tačiau kelių su danga ilgis padidėjo 7 proc. (87 km)., o patobulinta kelio danga 13 proc. (59 km). Taip pat sutrumpėjo grunto kelių ilgis 43 proc. (96 km), o žvyro kelių ilgis padidėjo 3 proc. (28 km.). Per šį laikotarpį 0,9 km. išaugo dviračių takų ilgis (iki 25,9 km.). [R62] [36 lentelė]. Šakių rajoną kerta 4 krašto ir 41 rajoninis kelias, kuriais vyksta didžiausias eismas rajono teritorijoje.

Šakių rajone per 2014 – 2021 m. laikotarpį ženkliai sumažėjo naudojimasis viešuoju transportu – 59 proc. Lietuvoje taip pat sumažėjo kelionių skaičius autobusais, tačiau jei 2021 m. 1 Lietuvos gyventojui teko 58 kelionės autobusu, Marijampolės apskrityje – 8, o Šakių rajone - 9. [R63] [37 lentelė]. Šakių rajono savivaldybės išlaidos transportui per 2017 – 2021 m. išaugo

53 proc. – nuo 1,5 iki 2,2 mln. Eur., išlaidų transportui suma 1 savivaldybės gyventojui – 69 proc. [R64] [38 lentelė].

Nepakankamai išplėtotas turizmo verslas, o agroturizmo, derinant su kultūriniu turizmu, paslaugų rinkos kol kas neužimtos.[R65] [13]. Ekspertų nuomone, Šakiai turi turizmo potencialą bei siūlo **akcentuotis į lėtąjį turizmą** - turistams dabar aktualu nakvynė nameliuose medžiuose ar kupoluose [3]. Taip pat Šakių rajone nėra išvystytas socialinis ir bendruomeninis verslas. [R97].

VVG teritorijos vizija atliepia kylančius ekonominius iššūkius pasinaudojant stiprybėmis. Veikiama kryptinai skatinant verslumą, pasitelkiant inovacijas, kuriant bendruomeninį verslą, taip siekiant užtikrinti gyventojų užimtumą ir socialinių paslaugų bei kitų būtinųjų paslaugų poreikio tenkinimą, teritorijos patrauklumą turistams.

1.7. VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir kultūros ištekliai

Šakių rajono VVG teritorijai priklausančios seniūnijos turi būtiną infrastruktūrą švietimui, bendruomeniškumui ir kultūriniam gyvenimui ugdyti, socialinei gerovei užtikrinti [R66] [parengta pagal seniūnijų pateiktą informaciją]:

- Griškabūdžio seniūnijoje yra gimnazija, Paluobių mokykla-daugiafunkcinis centras, Griškabūdžio gimnazijos ikimokyklinio ugdymo skyrius „Pumpurėlis“, Šakių kultūros centro Griškabūdžio padalinys, vaistinė, keturi bendruomenių centrai, 2 bibliotekos, ugniagesių gelbėtojų komanda, dvi ambulatorijos;
- Barzdų seniūnijoje yra Šakių kultūros centro Barzdų padalinys (Barzdų laisvalaikio salė), du bendruomenių centrai (Barzdų ir Baltrušių), Šakių rajono savivaldybės viešoji biblioteka (Barzdų filialas), savanoriška ugniagesių gelbėtojų komanda, Barzdų ir Baltrušių medicinos punktai, Kredito unija Kreda Barzdų kasa;
- Kidulių seniūnijoje yra Kidulių pagrindinė mokykla - darželis, Šakių kultūros centro Gelgaudiškio padalinio Kidulių sale (Kidulių dvaras), VšĮ Kidulių ambulatorija, Kukarskės globos namai, dvi bibliotekos: Kidulių ir Voverių, trys bendruomenės centrai: Kidulių BC „Vinkšnupis”, Bunikių kaimo bendruomenė „Kregždantė”, Voverių BC „Jotija”, Kidulių jaunimo ekologinis klubas „Šerenta”, Šakių r. sav. priešgaisrinė tarnyba (Kidulių ugniagesių komanda);
- Lekėčių seniūnijoje yra Panemunių mokyklos-daugiafunkcio centro Lekėčių skyrius, biblioteka, neformalus literatų klubas „Šilagėlė„ Labdaros fondas Lekėčių bendruomenės centras (Vaikų dienos centras), Lekėčių ambulatorija, Mikytų bendruomenės centras, Lekėčių bendruomenės moterų klubas, Lekėčių bendruomenės asociacija, Lekėčių keramikos centras, asociacija Čekauskų etnografijos muziejus, Miško muziejus, Šakių rajono priešgaisrinės tarnybos Lekėčių komanda;
- Lukšių seniūnijoje yra Lukšių Vinco Grybo gimnazija, ne vidurinė mokykla, Zyplių dvaro ansamblio teritorijoje yra Zanavykų muziejus, restoranas „Kuchmistrai" ir viešbutis Lukšių bendruomenės centras, Lepšių kaimo kraštiečių bendruomenės centras, Jaunimo klubas „Lukšiečiai", „Caritas“;
- Sintautų seniūnijoje yra Sintautų pagrindinė mokykla, Sintautų vaikų darželis „Vyturėlis”, Sintautų biblioteka, Kudirkos Naumiesčio padalinio Sintautų salė, trys bendruomenių centrai: Veršiuose, Sintautuose ir Keturnaujienoje, VšĮ „Sintautų akademija”, asociacija sporto mėgėjų klubas „Sparta”;
- Plokščių seniūnijoje yra Panemunių mokyklos - daugiafunkcinio centro Plokščių skyrius, kuriame yra mokykla, vaikų darželis, biblioteka, vyksta seniūnijos kultūriniai renginiai. Taip pat yra ambulatorija, Plokščių, Kubilių ir Voniškių bendruomenių centrai;
- Sudargo seniūnijoje yra Šakių r. sav. viešosios bibliotekos Sudargo padalinys, Šakių kultūros centro Gelgaudiškio padalinio Sudargo laisvalaikio salė, Sudargo bendruomenės centras, bendruomenė „Naujasis Sudargas”, Klubas „Sudargo piliakalnių aidai”, Sudargo ugniagesių

komanda, Ramoniškių pasienio kontrolės postas, Rociškių pasienio užkarda. Kaimo turizmo sodybos: Margiškių Dvaras, Suvalkiečio sodyba.

- Slavikų seniūnijoje yra Šakių „Varpo“ mokyklos Slavikų pradinio ugdymo skyriaus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mišri grupė, Šakių kultūros centro Kudirkos Naumiesčio padalinio Slavikų salė, Šakių viešosios bibliotekos padalinys Slavikų biblioteka, Slavikų seniūnijos bendruomenės centras, bendruomenė „Slavikiečiai", Valstybės sienos apsaugos tarnybos Pagėgių pasienio rinktinė, Šilgalių užkarda;
- Kudirkos Naumiestyje yra Gimnazija ir priešmokyklinio ugdymo skyrius, Šakių meno mokyklos skyrius, Marijamolės profesinio rengimo centro Būblelių skyrius, Šakių kultūros centro Kudirkos Naumiesčio padalinys, biblioteka, Nacionalinis Vinco Kudirkos muziejus, Kudirkos Naumiesčio ugniagesių komanda, trys bendruomenių centrai, Asociacija Išmanus jaunimas, pirminės sveikatos priežiūros centras, Pagėgių rinktinės Kudirkos Naumiesčio užkarda;
- Žvirgždaičių seniūnijoje yra du bendruomenių centrai, biblioteka, žmonių su negalia organizacija Janukiškiuose;
- Kriūkų seniūnijoje yra pagrindinė mokykla – daugiafunkcis centras, biblioteka, du bendruomenių centrai, medicinos punktas;
- Gelgaudiškio seniūnijoje yra vidurinė mokykla, specialioji internatinė mokykla su profesinio rengimo skyriumi „Šaltinėlis“, vaikų darželis–lopšelis, Šakių meno mokyklos Gelgaudiškio filialas, trys bibliotekos, kultūros centras, bendruomenės centras, jaunimo organizacija, du sporto klubai, ambulatorija, paštas, vaistinė;
- Šakių seniūnijoje, priklausančioje Šakių krašto VVG teritorijai yra bendruomenių centrai.

Nagrinėjant ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas VVG teritorijoje **2014 – 2021 m. laikotarpiu pastebimas bendrojo ugdymo įstaigų skaičiaus mažėjimas**. 2014-2021 m. teritorijoje veikė 2 ikimokyklinio ugdymo įstaigos, o bendrojo ugdymo mokyklų skaičius sumažėjo nuo 16 iki 12. **Analizuojamu laikotarpiu ikimokyklinio ugdymo įstaigose vaikų skaičius augo 10 proc., mokosi 974 vaikai, tačiau bendrojo ugdymo įstaigas lankančių vaikų skaičių 29 proc. sumažėjo** t.y. nuo 3841 iki 2736 vaikų [R67] [44 lentelė].

2022 m. Bendrojo lavinimo mokyklose veikė 170 neformalaus ugdymo būrelių. Užsiėmimuose registruota 2525 mokiniai. 579 mokiniai neformalaus ugdymo užsiėmimus lanko ne mokyklose. Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistai per mokslo metus organizuoja apie 50 įvairių rajoninių dalykinių olimpiadų, konkursų, švenčių, festivalių, viktorinų, peržiūrų, kuriose dalyvauja per 500 moksleivių. 2022 m. savivaldybėje toliau buvo vykdomos neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ) veiklos. Tam tikslui buvo skirta 139000 Eur speciali tikslinė dotacija. 2022 m. rajone akredituota 20 NVŠ programų. Nuo 2022 m. rugsėjo mėnesio, įsigaliojus atnaujintam NVŠ tvarkos aprašui, programų padaugėjo iki 44, kurias lankė (pagal kiekvieno mėnesio duomenis) nuo 541 iki 669 vaikų.

2022 m. rugsėjo 1 d. duomenimis, į mokyklas pavežami 1278 mokiniai (47,23 proc.). Mokyklų ir seniūnijų autobusai, veždami mokinius, per savaitę nuvažiuoja 16369 km.

Vertinant sporto infrastruktūra Šakių rajono savivaldybėje pažymėtina, kad trūksta įvairovės - vyrauja futbolo aikštynai (11 vnt.), tinklinio (11 vnt.) ir krepšinio aikštelės (7 vnt.), reikiama sporto infrastruktūra neužtikrinama visose seniūnijose [R68] [45 lentelė]. **Analizuojant 2014-2021 m. sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičių nuo 2016 m. pastebimas ženklus dalyvių mažėjimas:** 2016 m. - 12873 dalyviai; 2021 m. - 4259 dalyviai [R69] [46 lentelė].

Analizuojant 2014-2021 m. sveikatos infrastruktūros duomenis pastebimas tiek lovų, tiek ligonių mažėjimas ligoninėse, atitinkamai 35 proc. ir 37 proc. Nagrinėjamu laikotarpiu sveikatos specialistų skaičius taip pat mažėja. Didžiausias pokytis pastebimas slaugytojų ir akušerių specialistų kategorijoje - sumažėjo 44 specialistais [R70] [47 lentelė].

2014 – 2021 m. laikotarpiu Šakių rajono savivaldybėje padidėjo visuomenės saugumas. Nors policijos pareigūnų skaičius sumažėjo 8 proc., o policijos pareigūnų skaičius 100 tūkstančių gyventojų apie 1,5 karto mažesnis už Lietuvos ir Marijampolės vidurkius (Šakių rajono – 175, Lietuvos – 275, Marijampolės apskrities - 292) [R71] [48 lentelė], tačiau nusikalstamų veikų skaičius per šį laikotarpį kasmet mažėjo, o per visą laikotarpį sumažėjo 35 proc., užregistruotų

nusikaltimų vidurkis 100 tūkstančių gyventojų yra mažesnis nei Lietuvoje ir Marijampolės apskrityje - Šakių rajone 1182 nusikaltimai, Lietuvoje 1516, Marijampolės apskrityje 1354 [R72] [49 lentelė].

Šakių rajone priešgaisrinė sauga rūpinasi priešgaisrinė tarnyba. **Vertinant gaisrų situaciją Šakių rajono savivaldybėje 2014-2021 m. laikotarpiu pastebimas neženklus (6 proc.) mažėjimas**, per metus vidutiniškai pasitaiko 89 gaisrai [R73] [50 lentelė].

Šakių rajono teritorijoje bendruomenės veikia visose seniūnijose. Bendras VVG teritorijoje veikiančių NVO skaičius – 47. [R75]. Organizacijos rūpinasi gyventojų gerove organizuodami labdaros akcijas, lankydami nepasiturinčias šeimas, dalyvaudami talkose, sprendžia jaunimo užimtumo problemas, rūpinasi krašto dvarų paveldo ir jo kultūrinės vertės išsaugojimu, rengia menininkų darbų parodas, skatina turiningo laisvalaikio užimtumą, organizuoja įvairius renginius, šventes, etnokultūrinius vakarus bei spektaklius, vykdo socializacijos, etnokultūriniai ir kompiuterinio raštingumo projektus ir kita.

2022 m veiklos ataskaitos duomenimis **Valstybės biudžeto lėšomis finansuota 16 vykdomų projektų pagal nevyriausybinių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo** 2022 metų veiksmų įgyvendinimo priemonę „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse. Panaudota 18540 Eur lėšų.

Šakių rajono savivaldybė kiekvienais metais skiria finansavimą bendruomenių, religinių ir kitų nevyriausybinių organizacijų projektams, kurių tikslas stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėje. Vidutiniškai per metus (2021 m.) skiriama 19858, Eur [R68].

V**VG teritorijoje veikia 5 jaunimo organizacijos ir savivaldybės jaunimo reikalų taryba**. Bendras akredituotų jaunimo savanorius priimančių organizacijų skaičius savivaldybėje 2022 metais – 12. 2022 metais savanorius priimančių organizacijų sąrašą papildė Zanavykų muziejus R76]. Jaunimo organizacijos įtraukdamos jaunus žmones į veiklą organizuoja akcijas, skatina turiningai praleisti laisvalaikį, dalyvauti įvairiuose konkursuose. **Šakių rajone veikia 1 atviras jaunimo centras ir 2 atviros erdvės, iš kurių 1 VVG teritorijoje** (Gelgaudiškio kultūros centras). Jaunimo reikalų agentūros 2021 m. atliktos Jaunimo politikos įgyvendinimo apžvalgos duomenimis **vertinant darbo su jaunimu srities įgyvendinimo savivaldybių reitingą Šakių rajono savivaldybė užima 29 vietą** tarp visų savivaldybių bei surinko 5,22 balus, kas yra daugiau nei vidutinis darbo su jaunimu srities vertinimas, kuris siekia 4,45 balus. **Pagal jaunimo interesų atstovavimo, jaunimo dalyvavimo ir įgalinimo skatinimo srities įgyvendinimo savivaldybių reitingą Šakių rajono savivaldybė užima 3 vietą surinkdama 3,97 balus**, srities vidutinis įvertinimas siekia 2,72 balo. [R77]. Tačiau pažymėtina, kad **vertinant jaunimo savanoriškos veiklos įgyvendinimo savivaldybių reitingą, Šakių rajono savivaldybė užima tik 45 vietą**, surinko 1,42 balus bei nepasiekė vidutinio jaunimo savanoriškos veiklos srities vertinimo, kuris yra 2,25 balo [R78]. Savivaldybė kiekvienais metais skelbia projektų finansavimo konkursus jaunimo organizacijoms, neformalioms jaunimo grupėms ir organizacijoms, dirbančioms su jaunimu. 2022 m. finansuoti 12 jaunimo projektų vykdytojų, tam panaudota 13604 Eur, veikiančių VVG teritorijoje projektai [R79], [16] (Neformali Zanavykų muziejaus jaunimo grupės, Žvirgždaičių bibliotekos vaikų ir jaunimo klubo, Gotlybiškių bendruomenės centro, Kidulių jaunimo ekologinis klubo „Šerenta“, neformalios Slavikų kaimo jaunimo grupės, neformalios jaunųjų Kudirkos Naumiesčio muziejaus bičiulių grupės, Kudirkos Naumiesčio jaunojo pasieniečio būrelio, Kriūkų bendruomenės centro, Veršių bendruomenės centro).

Šakių socialinių paslaugų centras atsakingas už socialinių paslaugų teikimą rajono gyventojams. Paslaugas teikia bendradarbiaudami su vietos nevyriausybinėmis organizacijomis.

VVG teritorijoje veikia 9 organizacijos dirbančios su neįgaliaisiais ir 14 vaikų dienos centrų prisidedančių prie vaikų gerovės užtikrinimo [17]. Bendrai socialinėje srityje veikia 23 NVO, kurios teikia ilgalaikės/trumpalaikės socialinės globos paslaugas, socialinės priežiūros paslaugas, asmeninę pagalbą, apgyvendinimas apsaugotame būste [R80]. 2022 m. lapkričio 30 d. savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymais aštuonioms nevyriausybinėms organizacijoms 3 metų laikotarpiui suteikta teisė teikti akredituotą socialinės priežiūros paslaugą – socialinę reabilitaciją neįgaliesiems bendruomenėje, kuri pradedama teikti nuo 2023 m. sausio

1 d. Šakių socialinių paslaugų centro duomenimis, per 2022 m. socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos asmens namuose buvo teikiamos 151 šeimoms, kuriose auga 313 vaikų. [31]. Pagrindinė problema, su kuria susiduria neįgalieji - pagrindinė problema įvardijama neįgaliųjų susisiekimo ir pavėžėjimo galimybės [33].

Šakių rajono kultūrinį gyvenimą puoselėja ir sėkmingai plėtoja Šakių kultūros centras ir jo sudėtyje esantys 5 padaliniai bei Panemunių mokykla – daugiafunkcis centras. Veikia 49 mėgėjų meno kolektyvai (43 Šakių KC ir 6 Panemunių mokykloje - daugiafunkciame centre), į kurių veiklą įsitraukę folklorą, teatrą, muziką, chorinį dainavimą, šokį ir kt. mėgėjų meną propaguojantys Šakių krašto gyventojai. **Šakių rajono savivaldybės viešoji biblioteka ir 17 jos padalinių tinklas, Zanavykų muziejus, Lietuvos Nacionalinio muziejaus padalinys - Vinco Kudirkos muziejus taip pat rūpinasi gyventojų kultūriniais poreikiais**, jų edukavimu, kultūros paslaugų rajone įvairove, prieinamumu ir kokybe, kuriuose sukauptos gausios ir vertingos ekspozicijos apie krašto istoriją, buitį prisideda prie gyventojų kultūrinio vystymosi taip pat [R81] [18]. Kapela „Panemunys“, Moterų vokalinis ansamblis „Dorė“, Lekėčių mėgėjų teatras, Vokalinis ansamblis „Raskila“, Plokščių mėgėjų teatras, ansamblis „Vaiguva“, moterų liaudies šokių kolektyvas „Virangė“, Menų studija (taikomojo liaudies meno užsiėmimai), Sintautų moterų vokalinis ansamblis „Mozaika“, Sintautų vyresniųjų liaudiškų šokių grupė „Sintuola“, Kudirkos Naumiesčio teatras „Savi“, Zyplių dvaro kapela, Liepalotų kaimo kapela ir kt. organizacijos plėtoja meną, teatrą, muziką ir dailę.

1999 m. Lietuvos liaudies kultūros centras ir Pasaulio lietuvių dainų šventės fondas įsteigė metų apdovanojimus „Aukso paukštės“ geriausiems mėgėjų meno kolektyvams ir jų vadovams. „Aukso paukštės“ apdovanojimais siekiama atkreipti visuomenės dėmesį į mėgėjų meninę kūrybą, jos reikšmę krašto kultūrai, išryškinti ir viešai pristatyti bei pagerbti geriausius metų chorus, folkloro ir šokių ansamblius, teatrus, liaudiškos muzikos kapelas, liaudies muzikos ir pučiamųjų instrumentų orkestrus, jų vadovus, tautinei kultūrai nusipelniusias asmenybes. Šakių krašto VVG teritorijos mėgėjų meno kolektyvai, tapę „Auks o paukštės“ laureatais: Šakių rajono Griškabūdžio kultūros centro folkloro ansamblis „Nova“, Šakių rajono Lekėčių mokyklos-daugiafunkcio centro mėgėjų teatras, Šakių rajono Gotlybiškių kaimo „Mamų ir dukrų kvartetas“, Šakių rajono Sintautų kultūros centro moterų vokalinis ansamblis „Mozaika“.

Kultūrinei veiklai sėkmingai pritaikyti Zyplių ir Gelgaudiškio dvarai, sutvarkyta Jono Jablonskio tėviškė, Sudargo ir Žemosios Panemunės piliakalniai ir kt.[R82] Daugiausiai populiarumo ir lankytojų dėmesio pastaraisiais metais sulaukė pažintinės edukacinės ekskursijos bei profesionalaus meno sklaida Gelgaudiškio dvare. Duomenys palyginti: 2014 m. dvare įvairiose veiklose (edukacijose, susitikimuose, parodų atidarymuose, klasikinės kamerinės muzikos koncertuose, pavieniai lankytojai) apsilankė 6500 lankytojų, o 2022 m. 16 800 žmonių. Šioje veikloje būta ir lankomumo piko – prieš pandemiją, tarkime, 2018 m. sulaukta 26 060 lankytojų, 2019 m. – 22 880 lankytojų.

Bendruomeninės organizacijos, organizuodamos edukacines programas, puoselėja Zanavykų krašto tradicijas, jas perduoda jauniems vietos ir kitų bendruomenių nariams [R83]. Lekėčių bendruomenės moterų klubas siūlo kulinarinio paveldo edukacija, Ritinių bendruomenės sūrių namai - edukacija „Kaimiško sūrio gimimas“, edukacinės pamokos ekologinėje sodyboje „Ožiukų mokykla“, Kidulių krašto vyno degustacija Vyninėje-kavinėje „Vilkenta“, etnografinė autentiška kaimo turizmo sodyba „Suvalkiečio sodyba“, Gelgaudiškio dvaro edukacijos vaikams ir suaugusiesiems, keramikos dirbtuvės Zyplių dvare [19].

Vietinio turizmo lankytojų labiausiai lankomi tradiciniai renginiai yra „Mėlynių festivalis“ Lekėčiuose, Plokščių ir Sintautų miestelių šventės, Žiobrinės Kriūkiuose, Griškabūdžio miestelio šventė „Oninės“, Joninės Lukšiuose. Kasmet, daugiau nei du dešimtmečius Gelgaudiškyje rengiami tradiciniai etninės kultūros renginiai – kapelų sambūris „Su barsuku ant kito šono“ ir armonikierių šventė „Gelgaudiškio armonika“, vienijantys etninio muzikavimo puoselėtojus bei šios muzikos gerbėjus.

Šakių rajone puoselėjami tradiciniai amatai kalvystės, tautodailės, dailiųjų medžio darbų. Suvenyrai ir nedideli darbai keliauja po visą pasaulį, skulptūrų, koplytstulpių ir kryžių daugiausia[R84] [20], [21]. Tradiciniai amatininkai, tradicinių amatų meistrai ir sertifikuoti

tautinio paveldo produktai Šakių rajono savivaldybėje: tradicinių amatininkų skaičius - 10; Tradicinių amatų meistrų skaičius - 2; Sertifikuotų tautinio paveldo produktų skaičius - 30. Tautinio paveldo produktų skaičius 10 000 gyventojų yra 11,1, kai tuo tarpu Joniškio rajono savivaldybėje šis skaičius yra didžiausias tarp visų savivaldybių ir sudaro 66,9.

Šakių rajone gerai išplėtotas kultūros įstaigų tinklas. (bažnyčių, dvarų sodybų, archeologinių vietų ir kt. objektų). Kultūros paveldą, įtrauktą į LR Kultūros vertybių registrą, sudaro 2 urbanistinės vietovės, 28 statinių kompleksai, 51 pavienis (ne kompleksuose esantis) objektas. Kultūros paveldas yra esminis Šakių rajono turizmo išteklius, didžiąja dalimi lemiantis rajono patrauklumą, kultūrinio ir pažintinio turizmo bei rekreacinį potencialą [22].

Vertinant aukščiau pateiktą informaciją, teigtina, kad VVG krašto teritorijoje NVO veikia pakankamai aktyviai, tačiau aktyvumas ne vienoda visose seniūnijose [R85].

VVG teritorijos vizija siekia sutelkti turimus išteklius tiek kultūrinius, tiek infrastruktūrinius bendros gerovės kūrimui. Kūrybiški gyventojai bus įgalinti veikti darnoje per bendruomeninių ir nevyriausybinių organizacijų iniciatyvas.

1.8. VVG teritorijos gamtos išteklių analizė

Bendras rajono žemės plotas yra 1454 km^2, iš jų 985 km^2 (arba 67,8 %) sudaro žemės ūkio naudmenos. Rajone didelis žemės įsisavinimo laipsnis. Visa dirbamos žemės dalis yra melioruota. **Šakių rajonas priklauso intensyviai žemės ūkio veiklos zonai. Net 72,8 proc. teritorijos – derlingos žemės,** 2,1 proc. – miškai, 1,6 proc. – vandenys, 2,3 proc. – keliai, o likusieji 3 proc. – užstatyta teritorija [R86] [55 lentelė]. Žemė ūkio naudmenos naudojamos vis intensyviau, mažėja nenaudojamų ir apleistų plotų kiekiai rajone. Žemės ūkio naudmenų vidutinis našumo balas – 51,6. **Bendras ūkinis apskrities dirvožemių potencialas yra aukštas – žemės ūkio naudmenų dirvožemių našumo balas aukštesnis už šalies vidurkį,** kuris yra 39,83 [R87] [56 lentelė]. Dėl našių žemių, naudojamų technologijų ūkiai pasiekia gerus derlingumo rodiklius ir dažnai viršija Lietuvos derlingumo vidurkius.

Analizuojant ekologinių ūkių situaciją Šakių rajone, pažymėtina, kad ši niša dar nėra pakankamai išplėtota, atsižvelgiant tiek į žemės našumą, tiek ir į rinkos situaciją ir poreikius. Nors 2015-2022 m. laikotarpio duomenimis ekologinis ūkininkavimas Šakių rajone vystosi ne sparčiai ir pasižymi mažėjančia ūkių tendencija (ekologinių ūkių skaičius sumažėjo nuo 30 iki 23) ekologinių ūkių plotas padidėjo nuo 4463 iki 5028 ha (7 proc.) [R88] (44 lentelė).

Šakių rajono savivaldybėje yra 10 naudingųjų iškasenų telkinių. Jie apima 357,6 ha plotą, iš kurio: 52,8 ha – molio karjerų plotas, 49,8 ha – žvyro ir smėlio ir 255 ha – durpynų.

Gamtinių rekreacinių išteklių potencialas Šakių krašto VVG teritorijoje yra palyginti žemas. Paviršinio vandens ištekliai regione yra nedideli: mažai vandeningos upės, nedidelį plotą užimantys ežerai ir tvenkiniai. Šių vandenų panaudojimas žemės ūkiui, poilsiui ir energijos gamybai yra nedidelis, tačiau galo regiono vandens išteklių naudojimas turizmo ir poilsio reikmėms gali būti plėtojamas. Dauguma rajono upių (74 proc.) priklauso Šešupės baseinui. Iš viso Šakių rajone yra 94 upės. Jų tarpe didžiausia – Nemunas, po to - Šešupė, Širvinta, Nova, Siesartis, Jotija ir kt. Nemuno ilgis rajono teritorijoje sudaro 57,5 km, Šešupės - 51,4 km, Nenupės – 14,3 km, Višakio – 13,7 km, Liekės – 11,2 km, Širvintos – tik 1,2 km. Visos kitos upės teka tik Šakių rajone. [23] Smulkių upelių rajone 71. Jų ilgis svyruoja nuo 1,6 iki 12,5 km, dažniausiai neviršija 10 km. Šakių rajonas nėra ežeringas kraštas: Ramoniškių -1 ha, Bižinys – 1,6 ha, Praplėšimas – 2,7 ha, kiti bevardžiai, plotas mažesnis nei 1 ha.

Šalių rajone daugiausia miškų yra rytinėje dalyje (Panoreikupių, Ilgakampio ir Gerdžių miškai), kiek mažiau šiaurinėje. Likusioje rajono dalyje miškų labai mažai**. Bendras rajono miškingumas yra palyginti mažas – 23 proc**., žemesnis nei vidutinis Lietuvoje - 33,8 proc., tačiau šiek tiek didesnis nei Marijampolės apskrities, kuris siekia 22 proc. [R89]. Didžioji dalis, apie 60 proc., miškuose vyraujančių medynų yra spygliuočiai – pušynai ir eglynai, taip pat nemažai yra ir šlapių miškų, kuriuose apie 20 proc. sudaro alksnynai. [24]

Esamą Šakių rajono savivaldybės saugomų teritorijų tinklą sudaro valstybinės ir savivaldybės saugomos teritorijos bei gamtos paveldo objektai, funkcinio prioriteto zonos ir „Natura 2000“ teritorijos, iš viso 43 vnt.: 1 rezervatas; 17 draustinių (3 geomorfologiniai, 3 hidrografiniai, 1 pedologinis, 1 zoologinis-ornitologinis, 1 botaninis-zoologinis, 4 genetiniai ir 4 geologiniai); 17 gamtos paveldo objektų (1 hidrogeologinis (šaltiniai, versmės), 16 botaninių GPO); 1 regioninis parkas; NATURA 2000 teritorijos (4 BAST (Nemuno upė Panemunių regioniniame parke, Nemuno slėnis ties Palėkiais, Nemuno slėnio skroblynai nuo Kriūkų iki Gelgaudiškio, Šešupė ir jos slėniai) ir 3 PAST (Nemuno slėnio pievos tarp Raudonės ir Gelgaudiškio, Nemuno upės pakrantės ir salos tarp Kulautuvos ir Smalininkų, Novaraistis)) [R90][25].

Rajone sutinkama daug rūšių vandens paukščių, kurie yra plačiai paplitę visoje Lietuvoje – tai rudagalvis kiras, upinis kirlikas, didžioji antis, gulbė nebylė, upinė žuvėdra, ausuotasis kragas, nendrinė vištelė, krantinis tilvikas, baltoji kielė, ir kt. Retesni paukščiai- mažoji žuvėdra, brastinis tilvikas, perkūno oželis, pempė, gervės, juodasis gandras, žuvininkas, tulžys. Rajone iš pusiau vandens **žinduolių** paminėtini: ūdra, bebras, kanadinė audinė, ondatra. **Žuvys**: kuojos, karšiai, plakiai, lynai, raudės, lydekos, starkiai, šapalas, ešerys, aukšlė, karpis. Novaraisčio draustinis yra patrauklus vandens paukščiams, taip pat ir tokioms retoms rūšims kaip juodakakliai kragai, gulbės giesmininkės, ypač migruojančioms žąsims bei gervėms. **Be minėtų Raudonosios knygos paukščių, draustinyje aptiktos net 33 paukščių rūšys, įtrauktos į Europos Sąjungos saugomų gyvūnų sąrašus.** Šių rūšių apsauga tampa vienu iš prioritetinių šalies uždavinių, prie kurių įgyvendinimo prisideda Šakių rajono vietos bendruomenės [R91] [26].

Siekiant apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką, sumažinti maudyklų taršą ir prisidėti prie maudyklų vandens kokybės gerinimo, **Šakių rajono savivaldybės Visuomenės sveikatos biuras gauna informaciją apie maudyklų vandens kokybę**. 2022 m. vanduo buvo tirtas Lukšių, Valiulių ir Ritinių tvenkiniuose, Nemuno upėje ties Gelgaudiškiu bei Šešupės upėje ties Kudirkos Naumiesčiu. Įvertinus gautus maudyklų vandens kokybės tyrimų rezultatus, informuojama, kad vienoje maudykloje vandens kokybė neatitiko Lietuvos higienos normos [R92] HN 92:2007 „Paplūdimiai ir jų maudyklų vandens kokybė“ mikrobiologinių parametrų. Valiulių tvenkinyje viršyti žarninių enterokokų parametrai.

UAB „Šakių vandenys“ yra licencijuota geriamojo vandens tiekėja ir nuotekų tvarkytoja Šakių rajono savivaldybės teritorijoje. 2021 m. Centralizuota vandens tiekimo sistema vanduo tiekiamas 77 proc. savivaldybės gyventojų. Bendrovė eksploatuoja 69 vandenvietes, kuriose yra sumontuota 111 giluminių siurblių. Vandens ruošimui įrengti 20 vandens gerinimo įrenginių. Geriamojo vandens kokybės kontrolė vykdoma pagal Geriamojo vandens programinės priežiūros planą, suderintą su Valstybine maisto veterinarijos tarnyba ir tiriami 48 tiekiamo vandens rodikliai. Ataskaitiniais metais 15 vandenviečių jokių nukrypimų nuo Lietuvos higienos normos HN 24:2017 nebuvo nustatyta, likusiose vandenvietėse nustatyti tik indikatoriniai vandens rodiklių (rodiklių, kurie tiesiogiai nesietini su kenksmingu poveikiu žmonių sveikatai) neatitikimai. Šiuos nukrypimus galima paaiškinti tuo, kad Šakių rajone vyrauja geležis, mineralų prisodrinti vandeningieji sluoksniai, todėl geriamojo vandens tarša geležies ir kitais junginiais yra didelė [R93].

Bendrą UAB „Šakių vandenys“ nuotekų tvarkymo sistemą sudaro 168 km trasų, 70 nuotekų siurblių kėlyklų, 16 valymo įrenginių. 2021 m. centralizuota nuotekų tvarkymo paslauga rajone naudojosi apie 48 proc. Šakių rajono savivaldybės gyventojų [R94]. Bendrovė taip pat teikia nuotekų išvežimo paslaugą gyventojams, įmonėms iš nuotekų kaupimo talpų. 2021 m. registruota beveik 600 prašymų nuotekų išvežimui (https://www.sakvan.eu/metinis_files/2021/metinis.pdf).

2022 m. parengtas atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtros veiksmų planas, kuris pateiktas tvirtinimui. [27] Atsinaujinančios energijos išteklių gamybai naudojama saulė, vėjas, šiaudai, mėšlas ir kiti šaltiniai. 2021 m. duomenimis **Šakių rajono savivaldybėje atsinaujinančių išteklių energiją (toliau - AIE) naudojančiuose elektros energijos gamybos įrenginiuose pagamintas elektros energijos kiekis sudaro 32,9 proc. pagaminamos elektros energijos, t.y 14,9 proc. daugiau nei buvo pagaminama 2020 m**. [28]. **2022 m. III ketv. duomenimis augimas matomas dar didesnis - AAEI pagamintas elektros energijos kiekis**

sudaro 41,72 proc. pagaminamos elektros energijos ir yra 10-oje vietoje tarp Lietuvos savivaldybių [R95] [60 lentelė].

Lyginant 2020-2021 m. laikotarpio duomenis, pastebimas ženklus vėjo energijos įrenginiuose pagamintos energijos kiekio augimas – 2020 m. pagaminta 2,1 proc., o 2021 m. pagaminta 12 proc. visos iš AIE pagamintos elektros energijos. Biokuro įrenginiuose pagamintos energijos kiekis augo nežymiai, 2020 m. pagaminama 7,5 proc., 2021 m. pagaminama 8,2 proc. visos iš AIE pagamintos elektros energijos. Pažymėtina, kad lyginant 2020-2021 m. duomenis saulės energijos įrenginiuose pagamintos energijos kiekis mažėjo 9 proc. - 2020 m. pagaminama 1,3 proc., 2021 m. pagaminama 1,2 proc. visos iš AIE pagamintos elektros energijos [R96] [59 lentelė].

Lietuvos energetikos agentūra (LEA) kasmet vertina savivaldybių energetikos plėtros pažangą atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo ir energijos vartojimo efektyvumo srityse. **Vertinant 2021 m. Lietuvos savivaldybių darnios energetikos plėtros pažangos vertinimo duomenis, lyginant 2020-2021 m. duomenis, Šakių rajono savivaldybės pokytis vienas didžiausių, užima 4 vietą**. [R97] [29].

AIE pagamintas elektros energijos kiekis VVG teritorijoje AEI naudoja 11 įstaigų – vaikų darželiai, gimnazija, kultūros centrai.

Gamtos išteklių situacijos analizės įžvalgos atitinka vizijoje išreikštą siekį puoselėti vietos identitetą ir darną. Teritorija yra išskirtinė, turtinga savo kraštovaizdžiu, tad pasitelkdama kūrybiškus, inovacijomis grįstus sprendimus taps vieta, kurioje gera gyventi ir apsilankyti visiems.

2. VVG teritorijos stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG)

	Stiprybės	Teiginį pagrindžiančio situacijos analizės rodiklio Nr.	Susijusių VVG teritorijos poreikių skaičius
1 stiprybė	Krašto išskirtinumas (kraštovaizdis, architektūros, istorinis, etno kultūros paveldas ir kt.) patrauklus turizmo potencialui plėtoti.	R5, R6, R7, R10, R12, R90, R91	3
2 stiprybė	Kryptingas tradicijų ir identiteto puoselėjimas, stiprinantis vietos gyventojų bendruomeniškumą.	R81, R82, R83, R84	2
3 stiprybė	Aktyviai veikiantis nevyriausybinis sektorius, turintis patirties ir viešųjų socialinių paslaugų teikime.	R75, R76, R80	3
4 stiprybė	Palanki aplinka jaunimo iniciatyvoms vystyti, jų savanoriškos veiklos, verslumo skatinimui.	R24, R39, R76, R77, R79	3
5 stiprybė	Mažėjantis skurdo lygis, pamažu didėjantis socialinės paramos veiksmingumas.	R35, R37	1
6 stiprybė	Palankios sąlygos plėtoti žemės ūkio veiklą, realizuoti išskirtinės kokybės regioninius produktus.	R48, R55, R86, R87	1
7 stiprybė	Aktyviai plėtojama atsinaujinančių išteklių gamyba.	R95, R96, R97	1

	Silpnybės	**Teiginį pagrindžiančio situacijos analizės rodiklio Nr.**	
1 silpnybė	Neišnaudojamas vietovės turizmo potencialas, tinklaveikos galimybės, skaitmeninė informacijos sklaida.	R13, R17, R58, R59, R65	2
2 silpnybė	Santykinai žemas darbo jėgos potencialas, gyventojų verslumo lygis.	R14, R15, R27, R28, R29, R78	2
3 silpnybė	Netolygiai išplėtotas viešųjų ir būtinųjų paslaugų gyventojams prieinamumas.	R11, R63, R64	2
4 silpnybė	Santykinai didelė dalis socialinės atskirties apraiškų.	R33, R34, R35, R37	1
5 silpnybė	Netolygus NVO sektoriaus vystymasis, bendruomeninio ir socialinio verslo iniciatyvos išlieka epizodinės.	R85, R97	2
6 silpnybė	Mažėjantis laisvų darbo vietų skaičius.	R41, R47	1
7 silpnybė	Neišnaudojamas žemės ūkio potencialas. tvariam ekologiškam ūkiui plėtoti, netradicinės žemės ūkio šakos.	R49, R52, R53, R54	1
8 silpnybė	Mažas gyventojų tankumas, nepalanki demografinė situacija vietovės vystymuisi.	R3, R4, R18, R19, R20, R21, R22	4
	Galimybės	**Teiginį pagrindžiančio rodiklio Nr. ar kitas informacijos šaltinis**	
1 galimybė	Zanavykijos identiteto puoselėjimas, skatinant pridėtinę vertę kuriančių paslaugų ir vietinių produktų plėtrą.	R13,R55	3
2 galimybė	Krašto gamtos, architektūros, kultūros paveldo plėtra, atliepianti augančią vietinio turizmo ir rekreacijos paslaugų paklausą.	R5, R6, R7, R55, R90, R91	3
3 galimybė	Paslaugų gyventojams ir svečiams prieinamumo didinimas, pasitelkiant aktyviai plėtojamus skaitmeninius sprendimus.	R14, R17, R96	2
4 galimybė	Socialinės ir ekonominės įtraukties stiprinimas, diegiant socialines inovacijas, plėtojant socialinio verslo koncepciją.	R17, R97	4
5 galimybė	Gyventojų bendruomeniškumo puoselėjimas ir atskirties mažinimas, kuriant dalijimosi ekonomikos principais grįstus sprendimus.	R15, R85	3
6 galimybė	Emigrantų sugrįžimas į kaimo vietoves bei jų patirties ir įgūdžių pritaikymas vietos socialiniame ir ekonominiame gyvenime.	R8, R9, R22	3
	Grėsmės	**Teiginį pagrindžiančio rodiklio Nr. ar**	

		kitas informacijos šaltinis	
1 grėsmė	Pramonės ir visuomeninio gyvenimo skaitmenizavimo procesai, didins pokyčiams nepasiruošusių gyventojų atskirties riziką.	R48,R50,R52	2
2 grėsmė	Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas dėl emigracijos į ekonomiškai patrauklesnes vietas, mažins teritorijos patrauklumą naujoms investicijoms.	R14, R18, R22, R27, R28	3
3 grėsmė	Netolygi rajono socialinė ir ekonominė raida regione, lems tolesnius intensyvios emigracijos, ypač jaunimo, srautus.	R18, R19	3
4 grėsmė	Lėtėjantis Lietuvos ekonomikos augimas mažins galimybes kurtis verslams, o tuo pačiu ir gyventojų įsidarbinimo galimybes.	R38, R41	1
5 grėsmė	Visuomenės senėjimo tendencijos reikalaus vis didesnių investicijų į socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sritis.	R20, R21, R33, R34	2
6 grėsmė	Viešųjų ir kitų gyventojams būtinų paslaugų ir infrastruktūros tinklo retėjimas, mažėjant gyventojų skaičiui.	R18, R19	3

3. VVG teritorijos poreikiai ir jų pagrindimas

3.1.VVG teritorijos poreikių sąrašas

Poreikio numeris	Poreikis
1 poreikis	Gerinti gyventojų užimtumo galimybes ir socialinę įtrauktį.
2 poreikis	Užtikrinti gyventojams svarbių ir krašto svečiams patrauklių viešų ir kitų paslaugų prieinamumą.
3 poreikis	Puoselėti Zanavykų etninį savitumą ir krašto identitetą, stiprinant vietos gyventojų bendruomeniškumą.
4 poreikis	Stiprinti nevyriausybinį sektorių ir jo konkurencingumą viešų paslaugų teikime.

3.2.VVG teritorijos poreikių pagrindimas

	1 poreikis
Poreikis	Gerinti gyventojų užimtumo galimybes ir socialinę įtrauktį.

Poreikio sąsaja su stiprybėmis ir (arba) galimybėmis	Formuojant poreikį buvo atsižvelgta į 1, 2, 4, 6 ir 7 stiprybes bei į 1, 2, 4-6 galimybes. Atsižvelgiant į tai, jog VVG teritorijos aplinka yra palanki jaunimo iniciatyvoms vystyti, verslumui skatinti, palankios sąlygos realizuoti išskirtinius regioninius produktus ir paslaugas bei atsižvelgiant į galimybes - neišnaudotą potencialą t. y. teritorijos patrauklumą turizmo vystymui, socialinių inovacijų plėtrai, tai sudaro pagrįstas prielaidas gyventojų užimtumo galimybių ir soc. įtraukties didinimui.
Poreikio sąsaja su silpnybėmis ir (arba) grėsmėmis	Poreikis formuluotas atsižvelgiant į 2, 4, 6, 7 ir 8 silpnybes ir numatytas 1, 3-5 grėsmes. Tikimasi, kad panaudojant egzistuojantį potencialą ir galimybes bus išvengta grėsmių ir bent iš dalies sumažintos ir (arba) visiškai panaikintos silpnybės.
Poreikio sąsaja su situacijos analizės rodikliais (poreikio dydžio, problemos masto, intervencijos poreikio kiekybinis pagrindimas)	Rodikliai susiję su rodikliais: laisvų darbo vietų skaičiaus mažėjimas (sumažėjo 52 proc.); bedarbių skaičius savivaldybėje (8,9 proc.); gyventojų dalis gaunanti socialines išmokas (37,4 proc.) ; pašalpų gavėjų skaičius (13 proc.); socialines senatvės išmokas gaunančių gyventojų dalis(27,3 proc.); skurdo lygio rodiklis (26,6 proc.).
Poreikio sąsaja su aukštesnio lygmens strateginiais dokumentais	Šakių rajono savivaldybės 2023 - 2025 m. strateginio plėtros plano tikslu „Augimui palankios investicinės ir verslo aplinkos kūrimas“; 2022–2030 m. Marijampolės regiono plėtros plano tikslu „Mažinti socialinę atskirtį ir skurdo rizikos lygį“; ES BJRS sritimi „Didinti regiono klestėjimą". VPS investicijos yra suplanuotos konkrečios vietovės specifiniams kaimo gyventojų poreikiams tenkinti, kas nenumatyta nei viename dokumente, tačiau tuo pačiu papildo bendras kryptis.
Poreikio sąsaja su VVG teritorijos gyventojų nuomone	Daugiau nei pusė respondentų išskyrė šias sritis kaip prioritetines, daugiausia galinčias prisidėti prie soc-ekonominio augimo: gyventojų užimtumo ir verslumo skatinimą; paramą naujų įmonių ir darbo vietų kūrimui; viešosios infrastruktūros plėtrą.
Poreikį tenkinančių VPS priemonių skaičius	3
Susijęs nacionalinis poreikis 1	h.2. Didinti kaimo gyventojų užimtumą ir socialinę įtrauktį.
Susijęs nacionalinis poreikis 2	h.1. Skatinti kaimo gyventojų ir kaimo bendruomenių verslo iniciatyvas.

Susijęs nacionalinis poreikis 3	g.3 . Skatinti verslų kūrimąsi kaime, žemės ūkio veiklos įvairinimą.
Ar poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.3 (Žemės ūkio sektoriaus skaitmeninimas. Ūkių, pagal BŽŪP gaunančių paramą skaitmeninėms ūkininkavimo technologijoms plėtoti, skaičius)?	Ne
Ar poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.37 (Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse. BŽŪP projektais remiamas naujų darbo vietų kūrimas)?	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.39 (Kaimo ekonomikos plėtojimas. Kaimo verslo įmonių, įskaitant bioekonomikos įmones, kuriamų naudojantis pagal BŽŪP skiriama parama, skaičius).	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.41 (Europos kaimo tinklų kūrimas. Kaimo gyventojų, kuriems, naudojantis BŽŪP parama, sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius).	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.42 (Socialinės įtraukties skatinimas. Asmenų, kuriems taikomi remiami socialinės įtraukties projektai, skaičius).	Taip

	2 poreikis
Poreikis	Užtikrinti gyventojams svarbių ir krašto svečiams patrauklių viešų ir kitų paslaugų prieinamumą.
Poreikio sąsaja su stiprybėmis ir (arba) galimybėmis	Formuojant poreikį buvo atsižvelgta į 1, 3 ir 7 stiprybes bei į 1-4 ir 6 galimybes. Atsižvelgiant į krašto išskirtinumą, aktyviai veikiantį NVO sektorių, yra tinkamos sąlygos paslaugų įvairovei didinti bei atsižvelgiant galimybes - neišnaudotą potencialą t. y. teritorijos patrauklumą turizmo vystymui, socialinių inovacijų plėtrai bei bendruomeniškumo puoselėjimui, tai sudaro pagrįstas prielaidas paslaugų įvairovei ir prieinamumui didinti.
Poreikio sąsaja su silpnybėmis ir (arba) grėsmėmis	Poreikis formuluotas atsižvelgiant į 1-3 ir 7 silpnybes ir numatytas 1, 2, 6 grėsmes. Tikimasi, kad panaudojant egzistuojantį potencialą ir galimybes bus išvengta grėsmių ir bent iš dalies sumažintos ir (arba) visiškai panaikintos silpnybės.
Poreikio sąsaja su situacijos analizės rodikliais (poreikio dydžio, problemos masto, intervencijos poreikio kiekybinis pagrindimas)	Rodikliai susiję su rodikliais: veikiančių ūkio subjektų skaičius (560 subjektų); bedarbių skaičius (8,9 proc.); gyventojų nuomonės tyrimo ir organizacijų apklausos rezultatai.

Poreikio sąsaja su aukštesnio lygmens strateginiais dokumentais	Šakių raj. savivaldybės 2023 - 2025 m. SPP tikslais - Sveikata ir sportas visiems, Kompleksinė, kokybiška ir visiems prieinama socialinė pagalba, Kokybiškų kultūros ir turizmo paslaugų plėtra ir jų prieinamumo didinimas; 2022–2030 m. Marijampolės RPP tikslu „Pagerinti sąlygas investicijoms ir skatinti ekonominį aktyvumą“; ES BJRS sritimi "Didinti regiono klestėjimą". VPS investicijos yra suplanuotos konkrečios vietovės specifiniams kaimo gyventojų poreikiams tenkinti.
Poreikio sąsaja su VVG teritorijos gyventojų nuomone	Daugiau nei pusė respondentų išskyrė šias sritis kaip prioritetines, daugiausia galinčias prisidėti prie soc-ekonominio augimo: viešųjų paslaugų (švietimo, kultūros, laisvalaikio, sporto ir pan.) prieinamumą ir plėtra; socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo didinimą ir kt.
Poreikį tenkinančių VPS priemonių skaičius	4
Susijęs nacionalinis poreikis 1	h.2. Didinti kaimo gyventojų užimtumą ir socialinę įtrauktį.
Susijęs nacionalinis poreikis 2	h.1. Skatinti kaimo gyventojų ir kaimo bendruomenių verslo iniciatyvas.
Susijęs nacionalinis poreikis 3	h.4 . Modernizuoti kaimo vietoves didinant gyvenimo sąlygų jose patrauklumą.
Ar poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.3 (Žemės ūkio sektoriaus skaitmeninimas. Ūkių, pagal BŽŪP gaunančių paramą skaitmeninėms ūkininkavimo technologijoms plėtoti, skaičius)?	Ne
Ar poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.37 (Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse. BŽŪP projektais remiamas naujų darbo vietų kūrimas)?	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.39 (Kaimo ekonomikos plėtojimas. Kaimo verslo įmonių, įskaitant bioekonomikos įmones, kuriamų naudojantis pagal BŽŪP skiriama parama, skaičius).	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.41 (Europos kaimo tinklų kūrimas. Kaimo gyventojų, kuriems, naudojantis BŽŪP parama, sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius).	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.42 (Socialinės įtraukties skatinimas. Asmenų, kuriems taikomi remiami socialinės įtraukties projektai, skaičius).	Taip

	3 poreikis
Poreikis	Puoselėti Zanavykų etninį savitumą ir krašto identitetą, stiprinant vietos gyventojų bendruomeniškumą.
Poreikio sąsaja su stiprybėmis ir (arba) galimybėmis	Formuojant poreikį buvo atsižvelgta į 1-4 stiprybes bei į 1, 2 ir 4-6 galimybes. Atsižvelgiant į tai, jog VVG teritorija pasižymi išskirtiniu etniniu savitumu, kraštovaizdžiu, aktyviai veikia NVO sektorius bei yra tinkamos sąlygos identiteto puoselėjimui ir krašto patrauklumo didinimui, bendruomeninių verslų vystymui, tai sudaro pagrįstas prielaidas krašto etninio savitumo ir identiteto stiprinimui bei kuria didelę pridėtinę vertę siekiant integralaus pokyčio, atliepti kitus poreikius.
Poreikio sąsaja su silpnybėmis ir (arba) grėsmėmis	Poreikis formuluotas atsižvelgiant į 1, 5 ir 8 silpnybes ir numatytas 2, 3, 5, 6 grėsmes. Tikimasi, kad panaudojant egzistuojantį potencialą ir galimybes bus išvengta grėsmių ir bent iš dalies sumažintos ir (arba) visiškai panaikintos silpnybės.
Poreikio sąsaja su situacijos analizės rodikliais (poreikio dydžio, problemos masto, intervencijos poreikio kiekybinis pagrindimas)	Rodikliai susiję su rodikliais: Istorinių objektų skaičius (81), Savitą kalbos dialektą, kultūrą ir tradicijas turintis Suvalkijos etnoregionas, vadinamas Zanavykija, gyventojų nuomonės tyrimo ir organizacijų apklausos rezultatai.
Poreikio sąsaja su aukštesnio lygmens strateginiais dokumentais	Šakių rajono savivaldybės 2023 - 2025 m. strateginio plėtros plano tikslu „Krašto kultūrinio identiteto saugojimas, puoselėjimas ir sklaida“; 2022–2030 m. Marijampolės RPP tikslu „Pagerinti sąlygas investicijoms ir skatinti ekonominį aktyvumą“; ES BJRS sritimi - „Skatinti regiono prieinamumą ir patrauklumą“. VPS investicijos yra suplanuotos konkrečios vietovės specifiniams kaimo gyventojų poreikiams tenkinti, kas nenumatyta nei viename dokumente, tačiau tuo pačiu papildo bendras kryptis.
Poreikio sąsaja su VVG teritorijos gyventojų nuomone	Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojai labiausiai išskiria šiuos gyvenamosios vietovės ypatumus, kuriuos labiausia vertina: kraštovaizdį ir natūralius gamtinius išteklius, krašto kultūrą; istoriją, vietos tradicijas ir amatus; dvarų, bažnytinį, kitą architektūrinį paveldą.

Poreikį tenkinančių VPS priemonių skaičius	4
Susijęs nacionalinis poreikis 1	h.1. Skatinti kaimo gyventojų ir kaimo bendruomenių verslo iniciatyvas.
Susijęs nacionalinis poreikis 2	h.4. Modernizuoti kaimo vietoves didinant gyvenimo sąlygų jose patrauklumą.
Susijęs nacionalinis poreikis 3	i.1. Skatinti saugių, ekologiškų, aukštos ir išskirtinės kokybės žemės ūkio ir maisto produktų vartojimą.
Ar poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.3 (Žemės ūkio sektoriaus skaitmeninimas. Ūkių, pagal BŽŪP gaunančių paramą skaitmeninėms ūkininkavimo technologijoms plėtoti, skaičius)?	Ne
Ar poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.37 (Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse. BŽŪP projektais remiamas naujų darbo vietų kūrimas)?	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.39 (Kaimo ekonomikos plėtojimas. Kaimo verslo įmonių, įskaitant bioekonomikos įmones, kuriamų naudojantis pagal BŽŪP skiriama parama, skaičius).	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.41 (Europos kaimo tinklų kūrimas. Kaimo gyventojų, kuriems, naudojantis BŽŪP parama, sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius).	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.42 (Socialinės įtraukties skatinimas. Asmenų, kuriems taikomi remiami socialinės įtraukties projektai, skaičius).	Taip

	4 poreikis
Poreikis	Stiprinti nevyriausybinį sektorių ir jo konkurencingumą viešų paslaugų teikime.
Poreikio sąsaja su stiprybėmis ir (arba) galimybėmis	Formuojant poreikį buvo atsižvelgta 3 ir 4 stiprybes bei į 3, 4, 5 galimybes. Atsižvelgiant į tai, jo VVG teritorija pasižymi aktyviai veikiančiomis NVO bei yra tinkamos sąlygos paslaugų plėtrai, socialinės ir ekonominės įtraukties stiprinimui, bendruomeninių verslų vystymui ir bendruomeniškumo stiprinimui, NVO stiprinimas sudarytų prielaidas kryptingai paslaugų plėtrai, atsižvelgiant į skirtingus poreikius bei prisidės gyvenimo kokybės lygio augimo ir teritorijos patrauklumo didinimo.

Poreikio sąsaja su silpnybėmis ir (arba) grėsmėmis	Poreikis formuluotas atsižvelgiant į 3, 5 ir 8 silpnybes ir numatytas 2, 3, 5, 6 grėsmes. Tikimasi, kad panaudojant egzistuojantį potencialą ir galimybes bus išvengta grėsmių ir bent iš dalies sumažintos ir (arba) visiškai panaikintos silpnybės.
Poreikio sąsaja su situacijos analizės rodikliais (poreikio dydžio, problemos masto, intervencijos poreikio kiekybinis pagrindimas)	Rodikliai susiję su rodikliais: vystomo socialinio ir bendruomeninio verslo skaičius (0); renginių ir iniciatyvų dalyvių skaičius; jaunimo savanoriškos veiklos įgyvendinimo reitingo balas (1,42); gyventojų nuomonės tyrimo ir organizacijų apklausos rezultatai.
Poreikio sąsaja su aukštesnio lygmens strateginiais dokumentais	Šakių rajono savivaldybės 2023 - 2025 m. strateginio plėtros plano tikslu - Pilietinės bendruomenės formavimas. VPS investicijos yra suplanuotos konkrečios vietovės specifiniams kaimo gyventojų poreikiams tenkinti, kas nenumatyta šiame plane.
Poreikio sąsaja su VVG teritorijos gyventojų nuomone	Dauguma gyventojų pasiūlymų siekiant didinti teritorijos patrauklumą gyventi/lankyti yra susijusių su socialinių, bendrųjų ir būtinųjų paslaugų plėtra, todėl NVO sektoriaus vaidmuo yra ypatingai svarbus ir jį reikia stiprinti.
Poreikį tenkinančių VPS priemonių skaičius	4
Susijęs nacionalinis poreikis 1	h.2. Didinti kaimo gyventojų užimtumą ir socialinę įtrauktį.
Susijęs nacionalinis poreikis 2	h.1. Skatinti kaimo gyventojų ir kaimo bendruomenių verslo iniciatyvas.
Susijęs nacionalinis poreikis 3	k.4. Mažinti skaitmeninę atskirtį žemės ūkyje ir kaimo vietovėse.
Ar poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.3 (Žemės ūkio sektoriaus skaitmeninimas. Ūkių, pagal BŽŪP gaunančių paramą skaitmeninėms ūkininkavimo technologijoms plėtoti, skaičius)?	Ne
Ar poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.37 (Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse. BŽŪP projektais remiamas naujų darbo vietų kūrimas)?	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.39 (Kaimo ekonomikos plėtojimas. Kaimo verslo įmonių, įskaitant bioekonomikos įmones, kuriamų naudojantis pagal BŽŪP skiriama parama, skaičius).	Taip

Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.41 (Europos kaimo tinklų kūrimas. Kaimo gyventojų, kuriems, naudojantis BŽŪP parama, sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius).	Taip
Poreikis siejasi su rezultato rodikliu R.42 (Socialinės įtraukties skatinimas. Asmenų, kuriems taikomi remiami socialinės įtraukties projektai, skaičius).	Taip

4. VPS temos pagrindimas (pildoma teminėms VPS)

Įvertinus Šakių krašto VVG teritorijos situacijos ir poreikių analizės rezultatus, gyventojų nuomonės tyrimo ir organizacijų apklausos duomenimis, kurių pagrindu parengta SSGG analizė **pasirinkta VPS tema „Šakių krašto turizmo potencialo plėtra kaimiškų vietovių gyvybingumo stiprinimui“.** Zanavykų etninis regionas išsiskiria nepaprasto grožio gamta, kultūriniais objektais ir etniniu savitumu. Čia atviros didikų dvarų durys ir šimtmečius puoselėjamos tradicijos, tautinio paveldo gardumynus kepantys, spaudžiantys ir brandinantys ūkiai, tūkstančiais gervių stulbinantys ir didingais vaizdais užburiantys gamtos draustiniai, kariliono varpais skambantys miestai ir festivaliais aidintys miesteliai. Temos pasirinkimas grindžiamas įvertinus visas stiprybes ir galimybes.

Stiprybės ir rodikliai pagrindžiantys temos pasirinkimą:

1. krašto išskirtinumas (kraštovaizdis, architektūros, istorinis, etnokultūros paveldas ir kt.) patrauklus turizmo potencialui plėtoti - R5, R6, R7, R10, R12, R90, R91;
2. kryptingas tradicijų ir identiteto puoselėjimas, stiprinantis vietos gyventojų bendruomeniškumą – R81, R82, R83, R84;
3. aktyviai veikiantis nevyriausybinis sektorius, turintis patirties ir viešųjų socialinių paslaugų teikime - R75, R76, R80;
4. palanki aplinka jaunimo iniciatyvoms vystyti, jų savanoriškos veiklos, verslumo skatinimui – R24, R39, R76, R77, R79.

Galimybės ir rodikliai pagrindžiantys temos pasirinkimą:

1. Zanavykijos identiteto puoselėjimas, skatinant pridėtinę vertę kuriančių paslaugų ir vietinių produktų plėtrą - R13, R55;
2. krašto gamtos, architektūros, kultūros paveldo plėtra, atliepianti augančią vietinio turizmo ir rekreacijos paslaugų paklausą R5, R6, R7, R55, R90, R91;
3. paslaugų gyventojams ir svečiams prieinamumo didinimas, pasitelkiant aktyviai plėtojamus skaitmeninius sprendimus - R14, R17, R96;
4. socialinės ir ekonominės įtraukties stiprinimas, diegiant socialines inovacijas, plėtojant socialinio verslo koncepciją - R17, R97;
5. gyventojų bendruomeniškumo puoselėjimas ir atskirties mažinimas, kuriant dalijimosi ekonomikos principais grįstus sprendimus - R15, R85.

Gyventojų nuomonės tyrimo metu dauguma respondentų - 90,6 proc. pritarė arba pritarė iš dalies, jog turizmo vystymas VVG teritorijoje turi daugiausia potencialo ir būtina skirti prioritetinį dėmesį šiai sričiai.

Siekiant kryptingo investicijų paskirstymo, **formuojant poreikius buvo atsižvelgiama į identifikuotą VPS temą.** Visi poreikiai siejasi su VPS tema, atitinkamai ir pasirinktos priemonės šiems poreikiams tenkinti.

5. VVG pristatymas ir vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2030 m. ir VVG misija

5.1. Apibendrinta informacija apie VVG

5.1.1. VVG įsteigimo data	2006-08-10
5.1.2. VVG būstinės adresas	Bažnyčios g. 4K1, LT-71120 Šakiai
5.1.3. VVG narių skaičius	60, VVG narių sąrašas pateiktas **1 priede.**
5.1.4. VVG kolegialaus valdymo organo narių skaičius	11, VVG kolegialaus valdymo organo narių sąrašas pateiktas **2 priede.**
5.1.5. VPS administracijos darbuotojų ir etatų skaičius	Darbuotojų skaičius: 4 Etatų skaičius: 2,75 VPS administracijos darbuotojų sąrašas pateiktas **3 priede.**
5.1.6. VVG pirmininkas	Juozas Vytas Dainelis
5.1.7. VVG kolegialaus valdymo organo pirmininkas	Juozas Vytas Dainelis
5.1.8. VPS administravimo vadovas	Laimina Auštrienė

5.2. Apibendrinta informacija apie VVG kolegialaus valdymo organo sudėtį

VVG kolegialaus valdymo organo narių skaičius, iš viso	11	(teikiant VPS)
Narių pasiskirstymas pagal sektorius:		
Sektorius, atstovaujami interesai	**Narių skaičius**	**Narių dalis, proc.**
Viešojo administravimo (valdžios) sektorius	2	18,18
Verslo sektorius (privatūs ekonominiai interesai)	4	36,36
Pilietinės visuomenės sektorius (socialiniai interesai)	5	45,45
Kita	0	0,00
Iš viso:	**11**	**100,00**
Narių pasiskirstymas pagal lytį:		
Lytis	Narių skaičius	Narių dalis, proc.
Moterys	6	54,55
Vyrai	5	45,45
Iš viso:	**11**	**100,00**
Narių pasiskirstymas pagal amžių:		
Amžiaus grupė	Narių skaičius	Narių dalis, proc.
Asmenys iki 29 m. (imtinai)	2	18,18
Asmenys nuo 30 iki 40 m. (imtinai)	4	36,36
Asmenys nuo 41 m.	5	45,45
Iš viso:	**11**	**100,00**

5.3. Informacija apie VVG kolegialaus valdymo organo kompetencijų įvairovės užtikrinimą

VVG kolegialaus valdymo organo kompetencijų įvairovės užtikrinimo būdas(-ai)	Pasirinkto būdo pagrindimas ir detalizuojanti informacija
☐ VVG kolegialaus organo nariai turi mokslo ar ekspertinių žinių žaliosios pertvarkos, sumanių kaimų ir (ar) miestų srityse; ☐ VVG sudarė patariamąją novatorių darbo grupę, pasitelkdama mokslo ar ekspertinių žinių žaliosios pertvarkos, sumanių kaimų ir (ar) miestų srityse turinčius ekspertus; ☐ VVG sudarė bendradarbiavimo sutartį su mokslo įstaiga(-omis), turinčiomis žinių žaliosios pertvarkos, sumanių kaimų ir (ar) miestų srityse; ☒ Netaikoma.	Norėdami įvesti tekstą, spustelėkite arba bakstelėkite čia.

5.4.VVG vertybės

Šakių krašto VVG vertybės formavosi nuo pat organizacijos veiklos pradžios. Vertybės, patvirtintos VVG valdybos susirinkime(VVG valdybos 2015-09-15 protokolas Nr. 8) yra aktualios ir šiandien. Jos yra pagrindas siekiant bendrų tikslų ir geriausių rezultatų, užtikrinta visų teritorijos gyventojų gerovę:
Atsakomybė – esame pagarbūs ir etiški, savo veikla siekiame darnos ir geriausio rezultato, pripažįstame kitų indėlį, laikomės susitarimų ir įsipareigojimų.
Sąžiningumas – vadovaujamės skaidrumo principais, garbingai elgiamės visų vietos veiklos narių atžvilgiu.
Objektyvumas ir lygiateisiškumas – vienodai vertiname visus, suteikiame konsultacijas ir pagalbą.
Aktyvumas ir kūrybiškumas – teikiame ir įgyvendiname vertingas idėjas, ieškome naujų sprendimų, iššūkius vertiname kaip naujas galimybes.
Pilietiškumas – rūpinamės savo aplinka, bendruomenėmis, reprezentuojame savo kraštą.
Atvirumas – priimame naujus narius, kitokį požiūrį, naujoves, pritariame pozityvioms iniciatyvoms, pokyčiams, bendradarbiavimui, nesavanaudiškiems santykiams, dalinamės informacija, atvirai diskutuojame, nebijome konstruktyvios kritikos, pasitikime savimi ir kitais.
Novatoriškumas – drąsiai kuriame ir priimame naujoves, kurios įkvepia tobulėti ir tapti ateities pokyčių iniciatoriais, motyvuojame save ir skatiname kitus inovatyviai mąstyti.
Bendradarbiavimas – atkakliai siekiame bendro tikslo ir esame geranoriški vienas kitam.
Kompetencija – turime žinių, patirties ir gebėjimų atlikti pavestas užduotis, dirbti komandoje ir spręsti problemas.
Pareigingumas – turime valios užsibrėžtiems tikslams pasiekti, maksimaliai gerai atliekame darbą.
Tolerancija – gerbiame kitokią nuomonę, pažiūras ir įsitikinimus, prieštaringais klausimais randame bendrą sutarimą.
Partnerystė – bendradarbiaujame su NVO, verslo ir vietos valdžios atstovais, siekiame suderinti interesus ir surasti visoms pusėms naudingus ir reikalingus sprendimus.

5.5. VVG teritorijos vizija iki 2030 m.

Šakių krašto VVG vizija: Šakių kraštas – kūrybingų, vietos identitetą puoselėjančių ir darniai veikiančių gyventojų kraštas.

5.6. VVG misija

Šakių krašto VVG misija:
• aktyvinti kaimo gyventojus bei vienyti įvairių kartų bendruomenių iniciatyvas partnerystėje su vietos valdžia, verslo ir bendruomeninėmis organizacijomis;
• ieškoti ir įgyvendinti inovatyvius kaimo vietovių ekonominės ir socialinės plėtros sprendimus vystančius sumanaus kaimo koncepciją;
• ugdyti ir skatinti verslumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą;
• stiprinti Zanavykų krašto tapatumą, puoselėjant tradicijas, skatinant kultūrinius ir prekybinius mainus, kuriant turtingą kraštovaizdį bei sudarant platesnes galimybes darniai gyvensenai.

II skyrius: Ko mes siekiame? (VPS tikslai, rodikliai ir siekiami pokyčiai)

6. VVG teritorijai aktualūs BŽŪP tikslai

	BŽŪP tikslas	Ar tikslas įgyvendinamas VVG teritorijoje
A	**BIVP priemonei taikomi BŽŪP tikslai (privalomi)**	
8 konkretus tikslas (h punktas)	SO8. Skatinti užimtumą, augimą, lyčių lygybę, įskaitant moterų dalyvavimą ūkininkavimo veikloje, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant žiedinę bioekonomiką ir tvarią miškininkystę	Taip
Kompleksinis tikslas	XCO. Modernizuoti sektorių skatinant žemės ūkio ir kaimo vietovių žinias, inovacijas ir skaitmeninimą bei dalijimąsi jomis, taip pat skatinant jų diegimą	Taip
B	**BŽŪP tikslai, kurie VPS gali būti įgyvendinami horizontaliai (pasirenkami)**	
4 konkretus tikslas (d punktas)	SO4. Prisidėti prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, be kita ko, mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir didinant anglies dioksido sekvestraciją, taip pat plėtoti tvariąją energetiką	Taip
5 konkretus tikslas (e punktas)	SO5. Skatinti tvarų vystymąsi ir veiksmingą gamtos išteklių, pavyzdžiui, vandens, dirvožemio ir oro, valdymą, be kita ko, mažinant priklausomybę nuo cheminių medžiagų	Ne
6 konkretus tikslas (f punktas)	SO6. Prisidėti prie biologinės įvairovės nykimo sustabdymo ir sustabdymo, gerinti ekosistemų funkcijas ir išsaugoti buveines bei kraštovaizdžius	Ne
9 konkretus tikslas (i punktas)	SO9. Gerinti Sąjungos žemės ūkio atsaką į visuomenės poreikius, susijusius su maistu ir sveikata, mažinti maisto atliekų kiekį, gerinti gyvūnų gerovę ir kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms	Taip
C	**Kiti BŽŪP tikslai (neprivalomi)**	
1 konkretus tikslas (a punktas)	SO1. Remti perspektyvias ūkių pajamas ir žemės ūkio sektoriaus atsparumą visoje Sąjungoje, siekiant didinti ilgalaikį aprūpinimą maistu ir žemės ūkio įvairovę, taip pat užtikrinti žemės ūkio gamybos ekonominį tvarumą Sąjungoje	Ne
2 konkretus tikslas (b punktas)	SO2. Labiau orientuotis į rinką ir didinti ūkių konkurencingumą tiek trumpuoju, tiek ilguoju laikotarpiu, be kita ko, daugiau dėmesio skiriant moksliniams tyrimams, technologijoms ir skaitmenizacijai	Ne
3 konkretus tikslas (c punktas)	SO3. Gerinti ūkininko padėtį vertės grandinėje	Ne
7 konkretus tikslas (g punktas)	SO7. Pritraukti jaunuosius ūkininkus ir kitus naujus ūkininkus, palaikyti jų veiklą ir palengvinti tvarią verslo plėtrą kaimo vietovėse	Ne

7. Kiekybiniai VPS tikslai

7.1. VPS produkto ir rezultato rodikliai iki 2029 m.

Rodiklio kodas	Rodiklio pavadinimas	Kiekybinis tikslas iki 2029 m.
A	**ES bendrieji rezultato rodikliai:**	
R.3	Žemės ūkio sektoriaus skaitmeninimas. Ūkių, pagal BŽŪP gaunančių paramą skaitmeninėms ūkininkavimo technologijoms plėtoti, skaičius.	0
R.37	Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse. BŽŪP projektais remiamas naujų darbo vietų kūrimas.	19
R.39	Kaimo ekonomikos plėtojimas. Kaimo verslo įmonių, įskaitant bioekonomikos įmones, kuriamų naudojantis pagal BŽŪP skiriama parama, skaičius.	21
R.41	Europos kaimo tinklų kūrimas. Kaimo gyventojų, kuriems, naudojantis BŽŪP parama, sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius.	400
R.42	Socialinės įtraukties skatinimas. Asmenų, kuriems taikomi remiami socialinės įtraukties projektai, skaičius.	91
B	**ES bendrieji produkto rodikliai:**	
L700	Vietos lygiu įgyvendintų projektų skaičius (apima vietos ir bendradarbiavimo projektus).	39
L710	Vietos lygiu įgyvendintų projektų, skirtų vietos lygmens inovacijoms, skaičius.	6
C	**Nacionaliniai bendrieji rezultato rodikliai:**	
C.1	***Įgyvendinant vietos projektus sukurtų darbo vietų pasiskirstymas pagal lytį:***	19
N-R.37.1	Sukurtų darbo vietų skaičius moterims	0
N-R.37.2	Sukurtų darbo vietų skaičius vyrams	0
N-R.37.3	Sukurtų darbo vietų skaičius bet kurios lyties asmenims	19
C.2	***Įgyvendinant vietos projektus sukurtų darbo vietų pasiskirstymas pagal amžių:***	19
N-R.37.4	Sukurtų darbo vietų skaičius asmenims iki 40 m. (imtinai)	1
N-R.37.5	Sukurtų darbo vietų skaičius asmenims nuo 41 m.	0
N-R.37.6	Sukurtų darbo vietų skaičius bet kurio amžiaus asmenims	18
D	**Nacionaliniai bendrieji produkto rodikliai:**	
D.1	***Vietos projektų teritorinis pasiskirstymas (seniūnijos):***	
N-P.1	VVG teritorijos seniūnijų, kuriose įgyvendinami vietos projektai, skaičius (PLANUOJAMAS)	14
N-P.2	VVG teritorijos seniūnijų skaičius, iš viso	14
N-P.3	VVG teritorijos seniūnijų, kuriose įgyvendinami vietos projektai, dalis, proc.	100
D.2	***Vietos projektų teritorinis pasiskirstymas (gyvenamosios vietovės):***	
N-P.4	VVG teritorijos kaimo gyvenamųjų vietovių, kurių gyventojams sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius (PLANUOJAMAS)	42
N-P.5	VVG teritorijos kaimo gyvenamųjų vietovių skaičius, iš viso	401

N-P.6	VVG teritorijos kaimo gyvenamųjų vietovių, kurių gyventojams sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, dalis, proc.	10
E	**VPS rodikliai (produkto, rezultato):**	
ŠAKI-P.1	NVO, dalyvavusių organizacijų stiprinimo veiklose, skaičius (1 organizacija projekte, 6 projektai).	6
ŠAKI-P.2	Asmenų, dalyvavusių organizacijų stiprinimo veiklose, skaičius (5 asmenys projekte, 6 projektai).	30
ŠAKI-P.3	Asmenų, dalyvavusių vietos projekto veiklose, skaičius (15 asmenų projekte, 12 projektų).	180

7.2. Metinės rodiklių reikšmės

1. **ES bendrieji rezultato rodikliai:**

Rodiklio kodas	Rodiklis	Iš viso	2024 m.	2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.
R.3	Žemės ūkio sektoriaus skaitmeninimas. Ūkių, pagal BŽŪP gaunančių paramą skaitmeninėms ūkininkavimo technologijoms plėtoti, skaičius.	0	0	0	0	0	0	0
R.37	Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse. BŽŪP projektais remiamas naujų darbo vietų kūrimas.	19.00	0.00	2.00	4.00	6.00	5.00	2.00
R.39	Kaimo ekonomikos plėtojimas. Kaimo verslo įmonių, įskaitant bioekonomikos įmones, kuriamų naudojantis pagal BŽŪP skiriama parama, skaičius.	21	0	4	4	8	5	0
R.41	Europos kaimo tinklų kūrimas. Kaimo gyventojų, kuriems, naudojantis BŽŪP parama, sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius.	400	0	0	50	50	150	150
R.42	Socialinės įtraukties skatinimas. Asmenų, kuriems taikomi remiami socialinės įtraukties projektai, skaičius.	91	0	28	0	63	0	0

2. **VPS rodikliai (produkto, rezultato):**
   ☐ Netaikoma
   ☒ Taikoma

Rodiklio kodas	Rodiklis	Iš viso	2024 m.	2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.
ŠAKI-P.1	NVO, dalyvavusių organizacijų stiprinimo veiklose, skaičius (1 organizacija projekte, 6 projektai).	6	0	3	0	3	0	0
ŠAKI-P.2	Asmenų, dalyvavusių organizacijų stiprinimo veiklose, skaičius (5 asmenys projekte, 6 projektai).	30	0	0	12	0	18	0
ŠAKI-P.3	Asmenų, dalyvavusių vietos projekto veiklose, skaičius (15 asmenų projekte, 12 projektų).	180	0	0	90	0	90	0

8. Pokyčiai, kurių siekiama VVG teritorijoje (kiekybine išraiška)

1	2	3	4	5	6
VPS priemonės numeris	**VPS turinio elementas**	**VPS priemonių pavadinimai, susiję poreikiai**	**Pokyčio rodiklio pradinė reikšmė**	**Pokyčio rodiklio pradinės reikšmės metai**	**Pokyčio rodiklio siekiama reikšmė 2029 m.**
1 priemonė	Priemonės pavadinimas Susijusių poreikių skaičius	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai 2	Siekiamas pokytis - padidinta paslaugų kaimo vietovėse įvairovė ir/ar pagerintas jų prieinamumas.		
	Susijęs poreikis 1 Susijęs poreikis 2 Susijęs poreikis 3	1 poreikis. Gerinti gyventojų užimtumo galimybes ir socialinę įtrauktį. 2 poreikis. Užtikrinti gyventojams svarbių ir krašto svečiams patrauklių viešų ir kitų paslaugų prieinamumą.			
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 1 Pokytį pagrindžiantis rodiklis 2 Pokytį pagrindžiantis rodiklis 3	VPS lėšomis 2023-2029 m. sukurtų naujų buitinių, grožio, pramogų, laisvalaikio ir pan. paslaugų vietos gyventojams ir svečiams skaičius (VVG duomenys). VVG teritorijoje teikiamų paslaugų, kurių prieinamumas gyventojams įgyvendinus vietos projektus padidėjo, skaičius (VVG duomenys).	- -	2023 2023	1 1
2 priemonė	Priemonės pavadinimas Susijusių poreikių skaičius	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai 2	Siekiamas pokytis: padidėjęs naujų turizmo paslaugų skaičius VVG teritorijoje; dažniau taikomi pažangūs technologiniai sprendimai, prisidedantys prie kaimo verslų konkurencingumo didinimo.		
	Susijęs poreikis 1 Susijęs poreikis 2 Susijęs poreikis 3	1 poreikis. Gerinti gyventojų užimtumo galimybes ir socialinę įtrauktį. 2 poreikis. Užtikrinti gyventojams svarbių ir krašto svečiams patrauklių viešų ir kitų paslaugų prieinamumą.			
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 1	VPS lėšomis 2023-2029 m. sukurtų naujų turizmo paslaugų skaičius, vnt. (VVG informacija).	-	2023	1

	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 2	VVG teritorijoje teikiamų paslaugų, kurių prieinamumas gyventojams įgyvendinus vietos projektus padidėjo, skaičius (VVG informacija).	-	2023	1
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 3	VPS lėšomis 2023-2029 m. naujai pritaikytų pažangių technologinių sprendimų ar kitų inovacijų vietos lygmeniu skaičius (VVG informacija).	-	2023	1
3 priemonė	Priemonės pavadinimas	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra	Siekiamas pokytis - sukuriama tvirta tarpsektorinė partnerystė, kuri užtikrins vietos išteklių integraciją į turizmo paslaugas, taip prisidėdama prie teritorijos kryptingo ekonomikos augimo.		
	Susijusių poreikių skaičius	3			
	Susijęs poreikis 1	2 poreikis. Užtikrinti gyventojams svarbių ir krašto svečiams patrauklių viešų ir kitų paslaugų prieinamumą.			
	Susijęs poreikis 2	3 poreikis. Puoselėti Zanavykų etninį savitumą ir krašto identitetą, stiprinant vietos gyventojų bendruomeniškumą.			
	Susijęs poreikis 3	4 poreikis. Stiprinti nevyriausybinį sektorių ir jo konkurencingumą viešų paslaugų teikime.			
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 1	VPS lėšomis 2023-2029 m. sukurtas turizmo paslaugų klasteris (VVG informacija)	0	2023	1
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 2				
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 3				
4 priemonė	Priemonės pavadinimas	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra	Siekiamas pokytis - sustiprėjusios bendruomeninių organizacijų galimybės organizuoti ekonomines veiklas ir užimtumą (vietos bendruomenės dalyvaus teikiant su turizmu susijusias paslaugas, teikiant viešąsias ir kitas aktualias vietos gyventojams paslaugas).		
	Susijusių poreikių skaičius	4			
	Susijęs poreikis 1	2 poreikis. Užtikrinti gyventojams svarbių ir krašto svečiams patrauklių viešų ir kitų paslaugų prieinamumą.			
	Susijęs poreikis 2	3 poreikis. Puoselėti Zanavykų etninį savitumą ir krašto identitetą, stiprinant vietos gyventojų bendruomeniškumą.			
	Susijęs poreikis 3	4 poreikis. Stiprinti nevyriausybinį sektorių ir jo konkurencingumą viešų paslaugų teikime.			
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 1	Plėtojamų bendruomeninių verslų skaičius VVG teritorijoje (VVG informacija).	10	2023	16

	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 2	Su turizmu susijusių VVG teritorijoje plėtojamų bendruomeninių verslų skaičius (VVG informacija)	1	2023	2
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 3	NVO, teikiančių socialines paslaugas, skaičius (VVG informacija).	23	2022	25
5 priemonė	Priemonės pavadinimas	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą.	Siekiamas pokytis - padidėjusi bendruomeninių veiklų pasiūla įtraukianti jaunimą ir socialinėje atskirtyje esančius asmenis.		
	Susijusių poreikių skaičius	2			
	Susijęs poreikis 1	3 poreikis. Puoselėti Zanavykų etninį savitumą ir krašto identitetą, stiprinant vietos gyventojų bendruomeniškumą.			
	Susijęs poreikis 2	4 poreikis. Stiprinti nevyriausybinį sektorių ir jo konkurencingumą viešų paslaugų teikime.			
	Susijęs poreikis 3	1 poreikis. Gerinti gyventojų užimtumo galimybes ir socialinę įtrauktį.			
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 1	Projektų, kuriuose dalyvavo/savanoriavo vietos jaunimas, dalis (VVG informacija).	-	2023	50 proc.
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 2	Projektų, kuriais skatinama socialinė įtrauktis, dalis (VVG informacija).	-	2023	50 proc.
	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 3	Jaunimo savanoriškos veiklos įgyvendinimo reitingo balas (Jaunimo politikos įgyvendinimo apžvalga, JRA).	1,42	2021	2,25
6 priemonė	D dalis. Priemonės indėlis į ES ir nacionalinių horizontaliųjų principų įgyvendinimą:	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas	Siekiamas pokytis - sustiprintos NVO kompetencijos ir pagerėjusi NVO sektoriaus paslaugų kokybė. Socialinėje atskirtyje esantys asmenys įtraukti į NVO sektoriaus veiklą, padidinant jų įgūdžius, vadybinius ir organizacinius gebėjimus.		
	Susijusių poreikių skaičius	2			
	Susijęs poreikis 1	3 poreikis. Puoselėti Zanavykų etninį savitumą ir krašto identitetą, stiprinant vietos gyventojų bendruomeniškumą.			
	Susijęs poreikis 2	4 poreikis. Stiprinti nevyriausybinį sektorių ir jo konkurencingumą viešų paslaugų teikime.			
	Susijęs poreikis 3	1 poreikis. Gerinti gyventojų užimtumo galimybes ir socialinę įtrauktį.			

	Pokytį pagrindžiantis rodiklis 1 Pokytį pagrindžiantis rodiklis 2 Pokytį pagrindžiantis rodiklis 3	Asmenų, dalyvavusių NVO stiprinimo veiklose, pagerinusių savo vadybinius ir organizacinius gebėjimus, dalis (VVG informacija, projekto dalyvių apklausa).	0	2023	80 proc.

9. Apibendrinta informacija apie VPS

VVG pavadinimas	Šakių krašto vietos veiklos grupė
VVG kodas (4 didžiosios raidės)	ŠAKI
VVG teritorijos seniūnijų skaičius	14
VVG teritorijos kaimo gyvenamųjų vietovių skaičius	401

Parengta Vietos plėtros strategija (VPS) yra teminė	Taip
VVG teritorijos poreikių skaičius	4
VVG teritorijai aktualių BŽŪP tikslų skaičius	4
VPS priemonių skaičius	6
Pagrindiniai rezultatai:	Planuojama rodiklio reikšmė
Žemės ūkio sektoriaus skaitmeninimas. Ūkių, pagal BŽŪP gaunančių paramą skaitmeninėms ūkininkavimo technologijoms plėtoti, skaičius	0
Dalis nuo visų ūkių VVG teritorijoje, proc.	0.00
Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse. BŽŪP projektais remiamas naujų darbo vietų kūrimas	19
Kaimo ekonomikos plėtojimas. Kaimo verslo įmonių, įskaitant bioekonomikos įmones, kuriamų naudojantis pagal BŽŪP skiriama parama, skaičius	21
Europos kaimo tinklų kūrimas. Kaimo gyventojų, kuriems, naudojantis BŽŪP parama, sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius	400
Dalis nuo visų VVG teritorijos gyventojų, proc.	2.16
Socialinės įtraukties skatinimas. Asmenų, kuriems taikomi remiami socialinės įtraukties projektai, skaičius	91
Dalis nuo visų VVG teritorijos gyventojų, proc.	0.49
Konteksto rodikliai:	Pradinė rodiklio reikšmė
Ūkių skaičius VVG teritorijoje	2,125
Gyventojų skaičius VVG teritorijoje	18,516

III skyrius: Kaip mes pasieksime užsibrėžtus tikslus? (VPS priemonės, finansinis planas, įgyvendinimo organizavimas ir valdymas)

10.VPS priemonės

10.1. VPS priemonių sąrašas

VPS priemonės numeris	VPS priemonė	Priemonės rūšis (iš sąrašo)	Planuojama paremti projektų (rodiklis L700)	Planuojama paramos suma priemonei, Eur
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	Ne žemės ūkio verslo pradžia	7	280,000.00
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	Ne žemės ūkio verslo plėtra	7	420,000.00
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra.	Ūkio subjektų (fizinių ir (arba) juridinių asmenų) bendradarbiavimas	1	98,506.40
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	Bendruomeninis verslas	6	270,000.00
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą.	Veiklos projektai	12	180,000.00
6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas.	Veiklos projektai	6	72,000.00
	Visos VPS priemonės, iš viso		**39**	**1 308 506,40**
	VVG bendradarbiavimo projektams skirtos priemonės, iš viso		**0**	**0.00**
	Vietos projektams skirtos priemonės, iš viso		**39**	**1 308 506,40**

10.2. VPS priemonių sąsajos su BŽŪP tikslais

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
VPS priemonės numeris	VPS priemonė	Iš viso įgyvendina BŽŪP tikslų	8 konkretus tikslas (h)	Kompleksinis tikslas (k)	4 konkretus tikslas (d)	5 konkretus tikslas (e)	6 konkretus tikslas (f)	9 konkretus tikslas (i)	1 konkretus tikslas (a)	2 konkretus tikslas (b)	3 konkretus tikslas (c)	7 konkretus tikslas (g)
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	2	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	2	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra.	3	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	3	Taip	Ne	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą.	3	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne
6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas.	2	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne

10.3. VPS priemonių sąsajos su VVG teritorijos poreikiais

11. VPS priemonės numeris	VPS priemonė	Iš viso tenkina poreikių	1 poreikis	2 poreikis	3 poreikis	4 poreikis
			Gerinti gyventojų užimtumo galimybes ir socialinę įtrauktį.	Užtikrinti gyventojams svarbių ir krašto svečiams patrauklių viešų ir kitų paslaugų prieinamumą.	Puoselėti Zanavykų etninį savitumą ir krašto identitetą, stiprinant vietos gyventojų bendruomeniškumą.	Stiprinti nevyriausybinį sektorių ir jo konkurencingumą viešų paslaugų teikime.
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	2	Taip	Taip	Ne	Ne
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	2	Taip	Taip	Ne	Ne
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra.	3	Ne	Taip	Taip	Taip
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	4	Ne	Taip	Taip	Taip
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą.	2	Taip	Ne	Taip	Taip
6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas.	2	Taip	Ne	Taip	Taip

11.1. VPS priemonių aprašymas

	1 priemonė
Priemonės pavadinimas	**Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai**
Priemonės rūšis	Ne žemės ūkio verslo pradžia
VVG teritorijos poreikių, kuriuos tenkina priemonė, skaičius	2
BŽŪP tikslų, kuriuos įgyvendina priemonė, skaičius	2

Pagrindinis BŽŪP tikslas, kurį įgyvendina VPS priemonė	SO8. Skatinti užimtumą, augimą, lyčių lygybę, įskaitant moterų dalyvavimą ūkininkavimo veikloje, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant žiedinę bioekonomiką ir tvarią miškininkystę.
Ar priemonė prisideda prie 4 konkretaus BŽŪP tikslo (SO4. Prisidėti prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, be kita ko, mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir didinant anglies dioksido sekvestraciją, taip pat plėtoti tvariąją energetiką)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 5 konkretaus BŽŪP tikslo (SO5. Skatinti tvarų vystymąsi ir veiksmingą gamtos išteklių, pavyzdžiui, vandens, dirvožemio ir oro, valdymą, be kita ko, mažinant priklausomybę nuo cheminių medžiagų)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 6 konkretaus BŽŪP tikslo (SO6. Prisidėti prie biologinės įvairovės nykimo sustabdymo ir sustabdymo, gerinti ekosistemų funkcijas ir išsaugoti buveines bei kraštovaizdžius)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 9 konkretaus BŽŪP tikslo (SO9. Gerinti Sąjungos žemės ūkio atsaką į visuomenės poreikius, susijusius su maistu ir sveikata, mažinti maisto atliekų kiekį, gerinti gyvūnų gerovę ir kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms)?	Ne
A dalis. Priemonės intervencijos logika:	
Priemonės tikslas, ryšys su pagrindiniu BŽŪP tikslu ir VVG teritorijos poreikiais (problemomis ir (arba) potencialu), ryšys su VPS tema (jei taikoma)	Priemonės tikslas - skatinti fizinius asmenis įsteigti nuosavą verslą, taip prisidedant prie VVG teritorijos gyventojų užimtumo galimybių ir socialinės įtraukties didinimo, nedarbo lygio mažinimo, prekių ir paslaugų kaimo gyventojams ir svečiams įvairinimo bei prieinamumo didinimo, tradicinių amatų ir regioninių produktų pritaikymo vietos gyventojų ir turistų poreikiams. Tikslas tiesiogiai koreliuoja su pagrindiniu BŽŪP tikslu bei VVG teritorijos problemomis, nes skatinamas ekonominis augimas, didinamas gyventojų užimtumas, plėtojamas prekių ir paslaugų tinklas. Įgyvendinant priemonę bus stiprinamas Zanavykų krašto etninis savitumas ir krašto patrauklumas turistams taip pat.
Pokytis, kurio siekiama VPS priemone	Siekiamas pokytis - padidinta paslaugų kaimo vietovėse įvairovė ir/ar pagerintas jų prieinamumas.

Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo d įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo e įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo f įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo i įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
B dalis. Pareiškėjų ir projektų tinkamumo sąlygos, projektų atrankos principai:	
Pagal priemonę remiamos veiklos	Remiamos fizinių asmenų ekonominei veiklos pradžiai reikalingos investicijos į materialinį ir nematerialinį turtą ir kitos verslo pradžiai būtinos paslaugos. Turi būti kuriamos darbo vietos.
Tinkami pareiškėjai ir partneriai (jei taikomas reikalavimas projektus įgyvendinti su partneriais)	VVG teritorijoje gyvenamąją vietą deklaravę (ne trumpiau nei 1 m. (netaikoma grįžusiems iš emigracijos)) fiziniai asmenys.
Priemonės tikslinė grupė (pildoma, jei nesutampa su tinkamais pareiškėjais ir (arba) partneriais)	-
Tinkamumo sąlygos pareiškėjams ir projektams	Tinkamumo sąlygos numatytos Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginiame plane ir Vietos projektų administravimo taisyklėse.
Projektų atrankos principai	Prioritetas skiriamas projektams, kai: 1. planuojama veikla, susijusi su krašto turizmo plėtra. 2. planuojama teikti paslaugas kaimo vietovių gyventojams. 3. pareiškėjas - asmuo iki 40 m.
Planuojamų kvietimų teikti paraiškas skaičius	2
C dalis. Paramos dydžiai:	
Didžiausia paramos suma vietos projektui, Eur	40,000.00
Paramos lyginamoji dalis, proc.	65
Planuojama paramos suma priemonei, Eur	280,000.00

Planuojama paremti projektų (rodiklis L700)	7
Paaiškinimas, kaip nustatyta rodiklio L700 reikšmė	Remiantis įgyvendintų priemonių patirtimi nustatyta vidutinė paramos suma ir planuojamas projektų skaičius.
D dalis. Priemonės indėlis į ES ir nacionalinių horizontaliųjų principų įgyvendinimą:	
Subregioninės vietovės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai apimtų visas VVG teritorijos seniūnijas?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas	Netaikoma.
Partnerystės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų vykdomi su partneriais?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Esant poreikiui, projektas gali būti įgyvendinamas su partneriais.
Inovacijų principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų skirti inovacijoms vietos lygiu diegti?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Esant poreikiui gali būti diegiamos inovacijos.
Planuojama paremti projektų, skirtų inovacijoms vietos lygiu diegti (rodiklis L710)	0
Lyčių lygybė ir nediskriminavimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti lyčių lygybei ir nediskriminavimui?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
Jaunimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti jaunimui?	Taip
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Prioritetas skiriamas, jeigu pareiškėjas yra asmuo iki 40 m.
E dalis. Priemonės rezultato rodikliai:	
SP rezultato rodiklių taikymas priemonei:	

R.3	Ne
R.37	Taip
R.39	Taip
R.41	Taip
R.42	Ne
VPS rodiklių taikymas priemonei:	
ŠAKI-P.1	Ne
ŠAKI-P.2	Ne
ŠAKI-P.3	Ne
ŠAKI-P.4	Ne
ŠAKI-P.5	Ne
ŠAKI-P.6	Ne

ŠAKI-P.7	Ne
ŠAKI-P.8	Ne
ŠAKI-P.9	Ne
ŠAKI-P.10	Ne
F dalis. Pagal priemonę remiamų projektų pobūdis:	
Remiami pelno projektai	Taip
Remiami projektai, susiję su žinių perdavimu, įskaitant konsultacijas, mokymą ir keitimąsi žiniomis apie tvarią, ekonominę, socialinę, aplinką ir klimatą tausojančią veiklą (aktualu rodikliui L801)	Ne
Remiami projektai, susiję su gamintojų organizacijomis, vietinėmis rinkomis, trumpomis tiekimo grandinėmis ir kokybės schemomis, įskaitant paramą investicijoms, rinkodaros veiklą ir kt. (aktualu rodikliui L802)	Ne
Remiami projektai, susiję su atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumais, įskaitant biologinę (aktualu rodikliui L803)	Ne
Remiami projektai, prisidedantys prie aplinkos tvarumo, klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos tikslų įgyvendinimo kaimo vietovėse (aktualu rodikliui L804)	Ne
Remiami projektai, kurie kuria darbo vietas (aktualu rodikliui L805)	Taip
Remiami kaimo verslų, įskaitant bioekonomiką, projektai (aktualu rodikliui L 806)	Taip
Remiami projektai, susiję su sumanių kaimų strategijomis (aktualu rodikliui L807)	Ne
Remiami projektai, gerinantys paslaugų prieinamumą ir infrastruktūrą (aktualu rodikliui L808)	Taip
Remiami socialinės įtraukties projektai (aktualu rodikliui L809)	Ne

	2 priemonė
Priemonės pavadinimas	**Parama smulkaus verslo kaime plėtrai**
Priemonės rūšis	Ne žemės ūkio verslo plėtra
VVG teritorijos poreikių, kuriuos tenkina priemonė, skaičius	2
BŽŪP tikslų, kuriuos įgyvendina priemonė, skaičius	2
Pagrindinis BŽŪP tikslas, kurį įgyvendina VPS priemonė	SO8. Skatinti užimtumą, augimą, lyčių lygybę, įskaitant moterų dalyvavimą ūkininkavimo veikloje, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant žiedinę bioekonomiką ir tvarią miškininkystę
Ar priemonė prisideda prie 4 konkretaus BŽŪP tikslo (SO4. Prisidėti prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, be kita ko, mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir didinant anglies dioksido sekvestraciją, taip pat plėtoti tvariąją energetiką)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 5 konkretaus BŽŪP tikslo (SO5. Skatinti tvarų vystymąsi ir veiksmingą gamtos išteklių, pavyzdžiui, vandens, dirvožemio ir oro, valdymą, be kita ko, mažinant priklausomybę nuo cheminių medžiagų)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 6 konkretaus BŽŪP tikslo (SO6. Prisidėti prie biologinės įvairovės nykimo sustabdymo ir sustabdymo, gerinti ekosistemų funkcijas ir išsaugoti buveines bei kraštovaizdžius)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 9 konkretaus BŽŪP tikslo (SO9. Gerinti Sąjungos žemės ūkio atsaką į visuomenės poreikius, susijusius su maistu ir sveikata, mažinti maisto atliekų kiekį, gerinti gyvūnų gerovę ir kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms)?	Ne
A dalis. Priemonės intervencijos logika:	

Priemonės tikslas, ryšys su pagrindiniu BŽŪP tikslu ir VVG teritorijos poreikiais (problemomis ir (arba) potencialu), ryšys su VPS tema (jei taikoma)	Priemonės tikslas - skatinti smulkaus verslo kaime plėtrą, taip prisidedant prie VVG teritorijos gyventojų užimtumo galimybių didinimo, nedarbo lygio mažinimo, kaimo verslų konkurencingumo didinimo, prekių ir paslaugų kaimo gyventojams ir svečiams įvairinimo bei prieinamumo didinimo, tradicinių amatų ir regioninių produktų pritaikymo vietos gyventojų ir turistų poreikiams, inovatyvių sprendimų diegimo. Tikslas tiesiogiai koreliuoja su pagrindiniu BŽŪP tikslu bei VVG teritorijos problemomis, nes skatinamas ekonominis augimas, didinamas gyventojų užimtumas, plėtojamas prekių ir paslaugų tinklas. Įgyvendinant priemonę bus stiprinamas Zanavykų krašto etninis savitumas ir krašto patrauklumas turistams taip pat.
Pokytis, kurio siekiama VPS priemone	Siekiamas pokytis: padidėjęs naujų turizmo paslaugų skaičius VVG teritorijoje; dažniau taikomi pažangūs technologiniai sprendimai, prisidedantys prie kaimo verslų konkurencingumo didinimo.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo d įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo e įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo f įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo i įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
B dalis. Pareiškėjų ir projektų tinkamumo sąlygos, projektų atrankos principai:	
Pagal priemonę remiamos veiklos	Remiamos kaimo verslų plėtrai reikalingos investicijos į materialinį ir nematerialinį turtą ir kitos konkurencingo verslo plėtrai būtinos paslaugos. Darbo vietos kuriamos asmenims, deklaravusiems gyv. vietą VVG teritorijoje ne trumpiau nei 1 m.
Tinkami pareiškėjai ir partneriai (jei taikomas reikalavimas projektus įgyvendinti su partneriais)	VVG teritorijoje registruoti (ne trumpai nei 3 m.) ir veiklą vykdantys privatūs fiziniai ir juridiniai asmenys, atitinkantys SVV reikalavimus.

Priemonės tikslinė grupė (pildoma, jei nesutampa su tinkamais pareiškėjais ir (arba) partneriais)	-
Tinkamumo sąlygos pareiškėjams ir projektams	Tinkamumo sąlygos numatytos Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginiame plane ir Vietos projektų administravimo taisyklėse.
Projektų atrankos principai	Prioritetas skiriamas projektams, kai: 1. planuojama veikla, susijusi su krašto turizmo plėtra. 2. planuojama teikti paslaugas kaimo vietovių gyventojams. 3. sukuriamas didesnis naujų darbo vietų sk. 4. verslo steigimas paremtas inovatyvių priemonių (vietos lygmeniu) taikymu.
Planuojamų kvietimų teikti paraiškas skaičius	2
C dalis. Paramos dydžiai:	
Didžiausia paramos suma vietos projektui, Eur	60,000.00
Paramos lyginamoji dalis, proc.	65
Planuojama paramos suma priemonei, Eur	420,000.00
Planuojama paremti projektų (rodiklis L700)	7
Paaiškinimas, kaip nustatyta rodiklio L700 reikšmė	Remiantis įgyvendintų priemonių patirtimi nustatyta vidutinė paramos suma ir planuojamas projektų skaičius.
D dalis. Priemonės indėlis į ES ir nacionalinių horizontaliųjų principų įgyvendinimą:	
Subregioninės vietovės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai apimtų visas VVG teritorijos seniūnijas?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas	Netaikoma.
Partnerystės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų vykdomi su partneriais?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Esant poreikiui, projektas gali būti įgyvendinamas su partneriais.
Inovacijų principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų skirti inovacijoms vietos lygiu diegti?	Taip, pasirinktinai

Pasirinkimo pagrindimas	Projektų atrankai takomas antrankos principas - verslo stegimas turi būti paremtas inovatyvių sprendimų (vietos lygmeniu) taikymu.
Planuojama paremti projektų, skirtų inovacijoms vietos lygiu diegti (rodiklis L710)	2
Lyčių lygybė ir nediskriminavimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti lyčių lygybei ir nediskriminavimui?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
Jaunimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti jaunimui?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
E dalis. Priemonės rezultato rodikliai:	
SP rezultato rodiklių taikymas priemonei:	
R.3 R.37 R.39 R.41 R.42	Ne Taip Taip Taip Ne
VPS rodiklių taikymas priemonei:	
ŠAKI-P.1	Ne

ŠAKI-P.2	Ne
ŠAKI-P.3	Ne
ŠAKI-P.4	Ne
ŠAKI-P.5	Ne
ŠAKI-P.6	Ne
ŠAKI-P.7	Ne
ŠAKI-P.8	Ne
ŠAKI-P.9	Ne
ŠAKI-P.10	Ne
F dalis. Pagal priemonę remiamų projektų pobūdis:	
Remiami pelno projektai	Taip
Remiami projektai, susiję su žinių perdavimu, įskaitant konsultacijas, mokymą ir keitimąsi žiniomis apie tvarią, ekonominę, socialinę, aplinką ir klimatą tausojančią veiklą (aktualu rodikliui L801)	Ne

Remiami projektai, susiję su gamintojų organizacijomis, vietinėmis rinkomis, trumpomis tiekimo grandinėmis ir kokybės schemomis, įskaitant paramą investicijoms, rinkodaros veiklą ir kt. (aktualu rodikliui L802)	Ne
Remiami projektai, susiję su atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumais, įskaitant biologinę (aktualu rodikliui L803)	Ne
Remiami projektai, prisidedantys prie aplinkos tvarumo, klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos tikslų įgyvendinimo kaimo vietovėse (aktualu rodikliui L804)	Ne
Remiami projektai, kurie kuria darbo vietas (aktualu rodikliui L805)	Taip
Remiami kaimo verslų, įskaitant bioekonomiką, projektai (aktualu rodikliui L 806)	Taip
Remiami projektai, susiję su sumanių kaimų strategijomis (aktualu rodikliui L807)	Ne
Remiami projektai, gerinantys paslaugų prieinamumą ir infrastruktūrą (aktualu rodikliui L808)	Taip
Remiami socialinės įtraukties projektai (aktualu rodikliui L809)	Ne

	3 priemonė
Priemonės pavadinimas	**Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra**
Priemonės rūšis	Ūkio subjektų (fizinių ir (arba) juridinių asmenų) bendradarbiavimas
VVG teritorijos poreikių, kuriuos tenkina priemonė, skaičius	3
BŽŪP tikslų, kuriuos įgyvendina priemonė, skaičius	3
Pagrindinis BŽŪP tikslas, kurį įgyvendina VPS priemonė	SO8. Skatinti užimtumą, augimą, lyčių lygybę, įskaitant moterų dalyvavimą ūkininkavimo veikloje, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant žiedinę bioekonomiką ir tvarią miškininkystę
Ar priemonė prisideda prie 4 konkretaus BŽŪP tikslo (SO4. Prisidėti prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, be kita ko, mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir didinant anglies dioksido sekvestraciją, taip pat plėtoti tvariąją energetiką)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 5 konkretaus BŽŪP tikslo	Ne

(SO5. Skatinti tvarų vystymąsi ir veiksmingą gamtos išteklių, pavyzdžiui, vandens, dirvožemio ir oro, valdymą, be kita ko, mažinant priklausomybę nuo cheminių medžiagų)?	
Ar priemonė prisideda prie 6 konkretaus BŽŪP tikslo (SO6. Prisidėti prie biologinės įvairovės nykimo sustabdymo ir sustabdymo, gerinti ekosistemų funkcijas ir išsaugoti buveines bei kraštovaizdžius)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 9 konkretaus BŽŪP tikslo (SO9. Gerinti Sąjungos žemės ūkio atsaką į visuomenės poreikius, susijusius su maistu ir sveikata, mažinti maisto atliekų kiekį, gerinti gyvūnų gerovę ir kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms)?	Taip
A dalis. Priemonės intervencijos logika:	
Priemonės tikslas, ryšys su pagrindiniu BŽŪP tikslu ir VVG teritorijos poreikiais (problemomis ir (arba) potencialu), ryšys su VPS tema (jei taikoma)	Priemonės tikslas - skatinti viešo ir privataus sektorių partnerystę, fizinių ir juridinių asmenų bendradarbiavimą, per naujų bendradarbiavimo formų kūrimą ir skaitmeninių bei kitų pažangių sprendimų taikymą, taip prisidedant prie regiono etninio savitumo stiprinimo, tradicinių amatų, regioninių produktų ir kitų vietos išteklių pritaikymo vietos gyventojų ir turistų poreikiams, kuriant ir teikiant patrauklias ir kokybiškas paslaugas. Priemonė siejasi su pagrindiniu BŽŪP tikslu, kadangi bus prisidedama prie ekonominio augimo plėtojant paslaugas bei vystant regioninius produktus bendradarbiaujant įvairių sektorių organizacijoms. Ši priemonė prisidės ir prie organizacinių kompetencijų gerinimo per įgyjamą naują patirtį. Didinant krašto patrauklumą, stiprinant Zanavykų etninį savitumą per tradicinių amatų ir regioninių produktų vystymą ir integraciją į turizmo paslaugas bus prisidedama prie turizmo potencialo didinimo (VPS temos).
Pokytis, kurio siekiama VPS priemone	Siekiamas pokytis - sukuriama tvirta tarpsektorinė partnerystė, kuri užtikrins vietos išteklių integraciją į turizmo paslaugas, taip prisidėdama prie teritorijos kryptingo ekonomikos augimo.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo d įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.

Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo e įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo f įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo i įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Veiklomis bus siekiama prisidėti prie visuomenės poreikių, susijusių su maistu ir sveikata, prisidedant prie sąmoningo maisto produktų vartojimo ir rūpinimosi sveikata.
B dalis. Pareiškėjų ir projektų tinkamumo sąlygos, projektų atrankos principai:	
Pagal priemonę remiamos veiklos	Remiamos įvairios bendradarbiavimo veiklos, skirtos viešo ir privataus sektorių partnerystės (su bent 2 partneriais) plėtrai, teikiant su turizmo plėtra susijusias paslaugas, investicijos į materialinį ir nematerialinį turtą ir kitas projekto tikslams pasiekti reikalingas paslaugas.
Tinkami pareiškėjai ir partneriai (jei taikomas reikalavimas projektus įgyvendinti su partneriais)	VVG teritorijoje registruoti ir/ar veiklą vykdantys privatūs asmenys (atitinkantys SVV keliamus reikalavimus) ir viešieji juridiniai asmenys.
Priemonės tikslinė grupė (pildoma, jei nesutampa su tinkamais pareiškėjais ir (arba) partneriais)	VVG teritorijos gyventojai ir svečiai; Verslo, NVO ir viešajame sektoriuje veikiančios įstaigos.
Tinkamumo sąlygos pareiškėjams ir projektams	Tinkamumo sąlygos numatytos Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginiame plane ir Vietos projektų administravimo taisyklėse.
Projektų atrankos principai	Prioritetas skiriamas projektams, kai: 1. planuojama teikti paslaugas kaimo vietovių gyventojams ir turistams. 2. naudojami vietos ištekliai (vietos žaliavos, viešoji infrastruktūra, gamtos gėrybės, kultūros ir istorijos paveldas ir pan.). 3. užtikrinama didesnė partnerių įvairovė (skirtingi sektoriai) ir apimama didesnė teritorinė aprėptis.
Planuojamų kvietimų teikti paraiškas skaičius	1
C dalis. Paramos dydžiai:	
Didžiausia paramos suma vietos projektui, Eur	98,506.40

Paramos lyginamoji dalis, proc.	Priemonėje galimi keli intensyvumai, priklausomai nuo planuojamų veiklų pobūdžio ir tinkamų pareiškėjų ir partnerių tipo.
Planuojama paramos suma priemonei, Eur	98,506.40
Planuojama paremti projektų (rodiklis L700)	1
Paaiškinimas, kaip nustatyta rodiklio L700 reikšmė	Remiantis įgyvendintų priemonių patirtimi nustatyta vidutinė paramos suma ir planuojamas projektų skaičius.
D dalis. Priemonės indėlis į ES ir nacionalinių horizontaliųjų principų įgyvendinimą:	
Subregioninės vietovės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai apimtų visas VVG teritorijos seniūnijas?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas	Netaikoma.
Partnerystės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų vykdomi su partneriais?	Taip, privalomai
Pasirinkimo pagrindimas	Veikla iš esmės yra skirta bendradarbiavimo stiprinimui, todėl partnerystė projekte yra būtina. Prioritetas bus skiriamas projektams, kurie įtraukė didesnę partnerių įvairovę iš skirtingų sektorių ir apima didesnę teritorinę aprėptį.
Inovacijų principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų skirti inovacijoms vietos lygiu diegti?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Esant poreikiui gali būti diegiamos inovacijos.
Planuojama paremti projektų, skirtų inovacijoms vietos lygiu diegti (rodiklis L710)	0
Lyčių lygybė ir nediskriminavimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti lyčių lygybei ir nediskriminavimui?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
Jaunimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti jaunimui?	Ne

Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
E dalis. Priemonės rezultato rodikliai:	
SP rezultato rodiklių taikymas priemonei:	
R.3	Ne
R.37	Ne
R.39	Taip
R.41	Taip
R.42	Ne
VPS rodiklių taikymas priemonei:	
ŠAKI-P.1	Ne
ŠAKI-P.2	Ne
ŠAKI-P.3	Ne
ŠAKI-P.4	Ne
ŠAKI-P.5	Ne

ŠAKI-P.6	Ne
ŠAKI-P.7	Ne
ŠAKI-P.8	Ne
ŠAKI-P.9	Ne
ŠAKI-P.10	Ne
F dalis. Pagal priemonę remiamų projektų pobūdis:	
Remiami pelno projektai	Taip
Remiami projektai, susiję su žinių perdavimu, įskaitant konsultacijas, mokymą ir keitimąsi žiniomis apie tvarią, ekonominę, socialinę, aplinką ir klimatą tausojančią veiklą (aktualu rodikliui L801)	Ne
Remiami projektai, susiję su gamintojų organizacijomis, vietinėmis rinkomis, trumpomis tiekimo grandinėmis ir kokybės schemomis, įskaitant paramą investicijoms, rinkodaros veiklą ir kt. (aktualu rodikliui L802)	Taip
Remiami projektai, susiję su atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumais, įskaitant biologinę (aktualu rodikliui L803)	Ne
Remiami projektai, prisidedantys prie aplinkos tvarumo, klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos tikslų įgyvendinimo kaimo vietovėse (aktualu rodikliui L804)	Ne
Remiami projektai, kurie kuria darbo vietas (aktualu rodikliui L805)	Ne
Remiami kaimo verslų, įskaitant bioekonomiką, projektai (aktualu rodikliui L 806)	Ne
Remiami projektai, susiję su sumanių kaimų strategijomis (aktualu rodikliui L807)	Ne
Remiami projektai, gerinantys paslaugų prieinamumą ir infrastruktūrą (aktualu rodikliui L808)	Taip
Remiami socialinės įtraukties projektai (aktualu rodikliui L809)	Ne

	4 priemonė
Priemonės pavadinimas	**Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra**
Priemonės rūšis	Bendruomeninis verslas
VVG teritorijos poreikių, kuriuos tenkina priemonė, skaičius	4
BŽŪP tikslų, kuriuos įgyvendina priemonė, skaičius	3
Pagrindinis BŽŪP tikslas, kurį įgyvendina VPS priemonė	SO8. Skatinti užimtumą, augimą, lyčių lygybę, įskaitant moterų dalyvavimą ūkininkavimo veikloje, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant žiedinę bioekonomiką ir tvarią miškininkystę.
Ar priemonė prisideda prie 4 konkretaus BŽŪP tikslo (SO4. Prisidėti prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, be kita ko, mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir didinant anglies dioksido sekvestraciją, taip pat plėtoti tvariąją energetiką)?	Taip
Ar priemonė prisideda prie 5 konkretaus BŽŪP tikslo (SO5. Skatinti tvarų vystymąsi ir veiksmingą gamtos išteklių, pavyzdžiui, vandens, dirvožemio ir oro, valdymą, be kita ko, mažinant priklausomybę nuo cheminių medžiagų)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 6 konkretaus BŽŪP tikslo (SO6. Prisidėti prie biologinės įvairovės nykimo sustabdymo ir sustabdymo, gerinti ekosistemų funkcijas ir išsaugoti buveines bei kraštovaizdžius)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 9 konkretaus BŽŪP tikslo (SO9. Gerinti Sąjungos žemės ūkio atsaką į visuomenės poreikius, susijusius su maistu ir sveikata, mažinti maisto atliekų kiekį, gerinti gyvūnų gerovę ir kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms)?	Ne
A dalis. Priemonės intervencijos logika:	

Priemonės tikslas, ryšys su pagrindiniu BŽŪP tikslu ir VVG teritorijos poreikiais (problemomis ir (arba) potencialu), ryšys su VPS tema (jei taikoma)	Priemonės tikslas - skatinti gyvenimo kokybę kaime didinančių viešų (pvz. socialinių, sveikatos priežiūros, neformalaus švietimo, sveikatingumo, sporto, laisvalaikio ir užimtumo, kultūros ir pan.) ir kitų (grožio, buities, aplinkos tvarkymo, remonto ir kt.) paslaugų kaimo vietovėse plėtrą, skatinant BO ir NVO ekonominį gyvybingumą ir prisidedant prie socialinės atskirties ir skurdo lygio mažinimo, socialinės integracijos ir užimtumo didinimo, socialinio verslo koncepcijos VVG teritorijoje plėtros. Priemone taip pat siekiama didinti kaimo vietovių patrauklumą gyventojams ir svečiams, užtikrinant viešos infrastuktūros, būtinos planuojamoms paslaugoms, plėtrą, įvairių krašto turizmo plėtrą skatinančių paslaugų vystymą. Priemonė siejasi su pagrindiniu BŽŪP tikslu, kadangi bus prisidedama prie paslaugų plėtros ir soc. įtraukties didinimo. Didinant krašto patrauklumą svečiams bus prisidedama prie turizmo potencialo didinimo (VPS temos).
Pokytis, kurio siekiama VPS priemone	Siekiamas pokytis - sustiprėjusios bendruomeninių organizacijų galimybės organizuoti ekonomines veiklas ir užimtumą (vietos bendruomenės dalyvaus teikiant su turizmu susijusias paslaugas, teikiant viešąsias ir kitas aktualias vietos gyventojams paslaugas).
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo d įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Pareiškėjas privalės pagrįsti ir užtikrinti prisidėjimą prie ES Horizontalaus tikslo - kaip projekto veiklos ir investicijos prisidės prie klimato pokyčiams neutralaus kaimo kūrimo.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo e įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo f įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo i įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
B dalis. Pareiškėjų ir projektų tinkamumo sąlygos, projektų atrankos principai:	

Pagal priemonę remiamos veiklos	Remiamos veiklos, skirtos gyvenimo kokybę kaime gerinančių viešų ir kitų paslaugų teikimui ir organizavimui, investicijos į materialinį ir nematerialinį turtą ir kitas projekto tikslams pasiekti reikalingas paslaugas. Turi būti kuriamos darbo vietos.
Tinkami pareiškėjai ir partneriai (jei taikomas reikalavimas projektus įgyvendinti su partneriais)	Šakių r. registruotos ir VVG teritorijoje veiklą vykdantys viešieji juridiniai asmenys, atitinkantys soc. verslo reikalavimus pagal KPP gaires.
Priemonės tikslinė grupė (pildoma, jei nesutampa su tinkamais pareiškėjais ir (arba) partneriais)	VVG teritorijos gyventojai ir svečiai; Verslo, NVO ir viešajame sektoriuje veikiančios įstaigos.
Tinkamumo sąlygos pareiškėjams ir projektams	Tinkamumo sąlygos numatytos Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginiame plane ir Vietos projektų administravimo taisyklėse.
Projektų atrankos principai	Prioritetas skiriamas projektams, kai: 1. planuojama veikla, susijusi su krašto turizmo plėtra. 2. planuojama teikti socialines arba sveikatos priežiūros paslaugas kaimo vietovių gyventojams. 3. projektas vykdomas su partneriais. 4. įtraukiamas didesnis paslaugos gavėjų ir mažiau galimybių turinčių asmenų sk.
Planuojamų kvietimų teikti paraiškas skaičius	2
C dalis. Paramos dydžiai:	
Didžiausia paramos suma vietos projektui, Eur	45,000.00
Paramos lyginamoji dalis, proc.	95
Planuojama paramos suma priemonei, Eur	270,000.00
Planuojama paremti projektų (rodiklis L700)	6
Paaiškinimas, kaip nustatyta rodiklio L700 reikšmė	Remiantis įgyvendintų priemonių patirtimi nustatyta vidutinė paramos suma ir planuojamas projektų skaičius.
D dalis. Priemonės indėlis į ES ir nacionalinių horizontaliųjų principų įgyvendinimą:	
Subregioninės vietovės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai apimtų visas VVG teritorijos seniūnijas?	Ne

Pasirinkimo pagrindimas	Netaikoma.
Partnerystės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų vykdomi su partneriais?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Projektų įgyvendinimo metu skatinama partnerystė siekiant užtikrinti vietos išteklių tinkamą panaudojimą, vietos interesų grupių bendradarbiavimą ir veikimą kartu.
Inovacijų principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų skirti inovacijoms vietos lygiu diegti?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Esant poreikiui gali būti diegiamos inovacijos.
Planuojama paremti projektų, skirtų inovacijoms vietos lygiu diegti (rodiklis L710)	0
Lyčių lygybė ir nediskriminavimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti lyčių lygybei ir nediskriminavimui?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
Jaunimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti jaunimui?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
E dalis. Priemonės rezultato rodikliai:	
SP rezultato rodiklių taikymas priemonei:	
R.3 R.37	Ne Taip

R.39	Taip
R.41	Taip
R.42	Taip
VPS rodiklių taikymas priemonei:	
ŠAKI-P.1	Ne
ŠAKI-P.2	Ne
ŠAKI-P.3	Ne
ŠAKI-P.4	Ne
ŠAKI-P.5	Ne
ŠAKI-P.6	Ne
ŠAKI-P.7	Ne
ŠAKI-P.8	Ne

ŠAKI-P.9 ŠAKI-P.10	Ne Ne
F dalis. Pagal priemonę remiamų projektų pobūdis:	
Remiami pelno projektai	Taip
Remiami projektai, susiję su žinių perdavimu, įskaitant konsultacijas, mokymą ir keitimąsi žiniomis apie tvarią, ekonominę, socialinę, aplinką ir klimatą tausojančią veiklą (aktualu rodikliui L801)	Ne
Remiami projektai, susiję su gamintojų organizacijomis, vietinėmis rinkomis, trumpomis tiekimo grandinėmis ir kokybės schemomis, įskaitant paramą investicijoms, rinkodaros veiklą ir kt. (aktualu rodikliui L802)	Taip
Remiami projektai, susiję su atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumais, įskaitant biologinę (aktualu rodikliui L803)	Ne
Remiami projektai, prisidedantys prie aplinkos tvarumo, klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos tikslų įgyvendinimo kaimo vietovėse (aktualu rodikliui L804)	Ne
Remiami projektai, kurie kuria darbo vietas (aktualu rodikliui L805)	Taip
Remiami kaimo verslų, įskaitant bioekonomiką, projektai (aktualu rodikliui L 806)	Taip
Remiami projektai, susiję su sumanių kaimų strategijomis (aktualu rodikliui L807)	Ne
Remiami projektai, gerinantys paslaugų prieinamumą ir infrastruktūrą (aktualu rodikliui L808)	Taip
Remiami socialinės įtraukties projektai (aktualu rodikliui L809)	Taip

	5 priemonė
Priemonės pavadinimas	**Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą**
Priemonės rūšis	Veiklos projektai
VVG teritorijos poreikių, kuriuos tenkina priemonė, skaičius	2
BŽŪP tikslų, kuriuos įgyvendina priemonė, skaičius	3

Pagrindinis BŽŪP tikslas, kurį įgyvendina VPS priemonė	SO8. Skatinti užimtumą, augimą, lyčių lygybę, įskaitant moterų dalyvavimą ūkininkavimo veikloje, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant žiedinę bioekonomiką ir tvarią miškininkystę.
Ar priemonė prisideda prie 4 konkretaus BŽŪP tikslo (SO4. Prisidėti prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, be kita ko, mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir didinant anglies dioksido sekvestraciją, taip pat plėtoti tvariąją energetiką)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 5 konkretaus BŽŪP tikslo (SO5. Skatinti tvarų vystymąsi ir veiksmingą gamtos išteklių, pavyzdžiui, vandens, dirvožemio ir oro, valdymą, be kita ko, mažinant priklausomybę nuo cheminių medžiagų)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 6 konkretaus BŽŪP tikslo (SO6. Prisidėti prie biologinės įvairovės nykimo sustabdymo ir sustabdymo, gerinti ekosistemų funkcijas ir išsaugoti buveines bei kraštovaizdžius)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 9 konkretaus BŽŪP tikslo (SO9. Gerinti Sąjungos žemės ūkio atsaką į visuomenės poreikius, susijusius su maistu ir sveikata, mažinti maisto atliekų kiekį, gerinti gyvūnų gerovę ir kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms)?	Taip
A dalis. Priemonės intervencijos logika:	
Priemonės tikslas, ryšys su pagrindiniu BŽŪP tikslu ir VVG teritorijos poreikiais (problemomis ir (arba) potencialu), ryšys su VPS tema (jei taikoma)	Priemonės tikslas - skatinti kaimo bendruomenių, vietos gyventojų bendruomeniškumą, puoselėjant vietos identitetą ir stiprinant jo sklaidą, skatinant socialinę įtrauktį per įvairių kokybiškų ir vietos gyventojams reikalingų sporto, sveikatingumo, kultūros, laisvalaikio, užimtumo ir kitų veiklų (pvz. tęstinių renginių, stovyklų, edukacijų, dirbtuvių, plenerų ir pan.) su išliekamąja verte, organizavimą. Priemonė siejasi su pagrindiniu BŽŪP tikslu, kadangi bus prisidedama prie socialinės įtraukties didinimo, paslaugų įvairovės plėtojimo. Per patirtį bus stiprinamas ir NVO konkurencingumas viešųjų paslaugų teikime. Priemonės įgyvendinimo metu bus stiprinamas vietovės autentiškumas ir išskirtinumas, kas prisidės prie turizmui patrauklaus įvaizdžio kūrimo.

Pokytis, kurio siekiama VPS priemone	Siekiamas pokytis - padidėjusi bendruomeninių veiklų pasiūla įtraukianti jaunimą ir socialinėje atskirtyje esančius asmenis.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo d įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo e įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo f įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo i įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Veiklomis bus siekiama prisidėti prie visuomenės poreikių, susijusių su maistu ir sveikata, prisidedant prie sąmoningo maisto produktų vartojimo ir rūpinimosi sveikata.
B dalis. Pareiškėjų ir projektų tinkamumo sąlygos, projektų atrankos principai:	
Pagal priemonę remiamos veiklos	Remiamos veiklos, skirtos bendruomenių, vietos gyventojų bendruomeniškumo skatinimui, kokybiško užimtumo, saviraiškos galimybių plėtrai, atsižvelgiant į skirtingų vietos gyventojų grupių poreikius. Taip pat būtinų priemonių ir projekto tikslams pasiekti reikalingų paslaugų įsigijimas.
Tinkami pareiškėjai ir partneriai (jei taikomas reikalavimas projektus įgyvendinti su partneriais)	Šakių raj. registruotos ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios NVO.
Priemonės tikslinė grupė (pildoma, jei nesutampa su tinkamais pareiškėjais ir (arba) partneriais)	VVG teritorijos gyventojai (vaikai, jaunimas, pagyvenę asmenys, senjorai, neįgalieji, skurdo riziką patiriančios šeimos ir kt.).
Tinkamumo sąlygos pareiškėjams ir projektams	Tinkamumo sąlygos numatytos Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginiame plane ir Vietos projektų administravimo taisyklėse.
Projektų atrankos principai	Prioritetas skiriamas projektams, kurie: 1. apima didesnę teritorinę projekto veiklų aprėptį. 2. įtraukia jaunimą iki 29 m. 3. įtraukia mažiau galimybių turinčius asmenis.
Planuojamų kvietimų teikti paraiškas skaičius	2
C dalis. Paramos dydžiai:	
Didžiausia paramos suma vietos projektui, Eur	14,000.00

Paramos lyginamoji dalis, proc.	90
Planuojama paramos suma priemonei, Eur	168,000.00
Planuojama paremti projektų (rodiklis L700)	12
Paaiškinimas, kaip nustatyta rodiklio L700 reikšmė	Remiantis įgyvendintų priemonių patirtimi nustatyta vidutinė paramos suma ir planuojamas projektų skaičius.
D dalis. Priemonės indėlis į ES ir nacionalinių horizontaliųjų principų įgyvendinimą:	
Subregioninės vietovės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai apimtų visas VVG teritorijos seniūnijas?	Taip
Pasirinkimo pagrindimas	Paraiškoms bus skiriamas prioritetas už didesnę teritorinę projekto veiklų aprėptį.
Partnerystės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų vykdomi su partneriais?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Esant poreikiui projektas gali būti įgyvendinamas su partneriais.
Inovacijų principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų skirti inovacijoms vietos lygiu diegti?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Esant poreikiui gali būti diegiamos inovacijos.
Planuojama paremti projektų, skirtų inovacijoms vietos lygiu diegti (rodiklis L710)	0
Lyčių lygybė ir nediskriminavimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti lyčių lygybei ir nediskriminavimui?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
Jaunimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti jaunimui?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Esant poreikiui, į projektą gali būti įtrauktas jaunimas.
E dalis. Priemonės rezultato rodikliai:	
SP rezultato rodiklių taikymas priemonei:	
R.3	Ne

R.37	Ne
R.39	Ne
R.41	Ne
R.42	Taip
VPS rodiklių taikymas priemonei:	
ŠAKI-P.1	Ne
ŠAKI-P.2	Ne
ŠAKI-P.3	Taip
ŠAKI-P.4	Ne
ŠAKI-P.5	Ne
ŠAKI-P.6	Ne
ŠAKI-P.7	Ne

ŠAKI-P.8	Ne
ŠAKI-P.9	Ne
ŠAKI-P.10	Ne
F dalis. Pagal priemonę remiamų projektų pobūdis:	
Remiami pelno projektai	Ne
Remiami projektai, susiję su žinių perdavimu, įskaitant konsultacijas, mokymą ir keitimąsi žiniomis apie tvarią, ekonominę, socialinę, aplinką ir klimatą tausojančią veiklą (aktualu rodikliui L801)	Taip
Remiami projektai, susiję su gamintojų organizacijomis, vietinėmis rinkomis, trumpomis tiekimo grandinėmis ir kokybės schemomis, įskaitant paramą investicijoms, rinkodaros veiklą ir kt. (aktualu rodikliui L802)	Ne
Remiami projektai, susiję su atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumais, įskaitant biologinę (aktualu rodikliui L803)	Ne
Remiami projektai, prisidedantys prie aplinkos tvarumo, klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos tikslų įgyvendinimo kaimo vietovėse (aktualu rodikliui L804)	Ne
Remiami projektai, kurie kuria darbo vietas (aktualu rodikliui L805)	Ne
Remiami kaimo verslų, įskaitant bioekonomiką, projektai (aktualu rodikliui L 806)	Ne
Remiami projektai, susiję su sumanių kaimų strategijomis (aktualu rodikliui L807)	Ne
Remiami projektai, gerinantys paslaugų prieinamumą ir infrastruktūrą (aktualu rodikliui L808)	Ne
Remiami socialinės įtraukties projektai (aktualu rodikliui L809)	Taip

	6 priemonė
Priemonės pavadinimas	**Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas**
Priemonės rūšis	Veiklos projektai
VVG teritorijos poreikių, kuriuos tenkina priemonė, skaičius	2

BŽŪP tikslų, kuriuos įgyvendina priemonė, skaičius	2
Pagrindinis BŽŪP tikslas, kurį įgyvendina VPS priemonė	SO8. Skatinti užimtumą, augimą, lyčių lygybę, įskaitant moterų dalyvavimą ūkininkavimo veikloje, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant žiedinę bioekonomiką ir tvarią miškininkystę.
Ar priemonė prisideda prie 4 konkretaus BŽŪP tikslo (SO4. Prisidėti prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, be kita ko, mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir didinant anglies dioksido sekvestraciją, taip pat plėtoti tvariąją energetiką)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 5 konkretaus BŽŪP tikslo (SO5. Skatinti tvarų vystymąsi ir veiksmingą gamtos išteklių, pavyzdžiui, vandens, dirvožemio ir oro, valdymą, be kita ko, mažinant priklausomybę nuo cheminių medžiagų)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 6 konkretaus BŽŪP tikslo (SO6. Prisidėti prie biologinės įvairovės nykimo sustabdymo ir sustabdymo, gerinti ekosistemų funkcijas ir išsaugoti buveines bei kraštovaizdžius)?	Ne
Ar priemonė prisideda prie 9 konkretaus BŽŪP tikslo (SO9. Gerinti Sąjungos žemės ūkio atsaką į visuomenės poreikius, susijusius su maistu ir sveikata, mažinti maisto atliekų kiekį, gerinti gyvūnų gerovę ir kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms)?	Ne
A dalis. Priemonės intervencijos logika:	
Priemonės tikslas, ryšys su pagrindiniu BŽŪP tikslu ir VVG teritorijos poreikiais (problemomis ir (arba) potencialu), ryšys su VPS tema (jei taikoma)	Priemonės tikslas - stiprinti kaimo bendruomenių ir vietos nevyriausybinių organizacijų institucinius ir vadybinius gebėjimus per tikslinio konsultavimo, patirties įgijimo ir kitokias veiklas, kurios padės užtikrinti didesnę įvairovę paslaugų vietos gyventojams, pritraukti savanorius ir juos įveiklinti, pritraukti įvairesnių veiklos finansavimo šaltinių ir pan. Priemonė siejasi su pagrindiniu BŽŪP tikslu, kadangi bus prisidedama prie bendruomeninių paslaugų gerinimo ir įvairinimo, socialinės įtraukties didinimo. Taip pat bus stiprinamas NVO konkurencingumas viešųjų paslaugų teikime. Kokybiškos ir kryptingos veiklos vykdymas prisidės prie vietovės autentiškumo ir išskirtinumo didinimo, kas prisidės prie turizmui patrauklaus įvaizdžio kūrimo.

Pokytis, kurio siekiama VPS priemone	Siekiamas pokytis - sustiprintos NVO kompetencijos ir pagerėjusi NVO sektoriaus paslaugų kokybė. Socialinėje atskirtyje esantys asmenys įtraukti į NVO sektoriaus veiklą, padidinant jų įgūdžius, vadybinius ir organizacinius gebėjimus.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo d įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo e įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo f įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
Kaip priemonė prisidės prie horizontalaus tikslo i įgyvendinimo? (pildoma, jei taikoma)	Netaikoma.
B dalis. Pareiškėjų ir projektų tinkamumo sąlygos, projektų atrankos principai:	
Pagal priemonę remiamos veiklos	Remiamos veiklos, skirtos kaimo bendruomenių ir vietos nevyriausybinių organizacijų stiprinimui. Taip pat būtinų priemonių ir projekto tikslams pasiekti reikalingų paslaugų įsigijimas.
Tinkami pareiškėjai ir partneriai (jei taikomas reikalavimas projektus įgyvendinti su partneriais)	Šakių raj. registruotos ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios NVO.
Priemonės tikslinė grupė (pildoma, jei nesutampa su tinkamais pareiškėjais ir (arba) partneriais)	Bendruomeninės ir nevyriausybinės organizacijos, jų darbuotojai, nariai, savanoriai.
Tinkamumo sąlygos pareiškėjams ir projektams	Tinkamumo sąlygos numatytos Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginiame plane ir Vietos projektų administravimo taisyklėse.
Projektų atrankos principai	Prioritetas skiriamas projektams, kai: 1. planuojama veikla, susijusi su krašto turizmo plėtra. 2. projektas vykdomas su partneriais. 3. projekto metu planuojama pagerinti jau teikiamos viešosios paslaugos kokybę ir (ar) įvykdyti jos plėtrą, arba pasiruošti pradėti teikti naują viešąją paslaugą.

Planuojamų kvietimų teikti paraiškas skaičius	2
C dalis. Paramos dydžiai:	
Didžiausia paramos suma vietos projektui, Eur	12,000.00
Paramos lyginamoji dalis, proc.	90
Planuojama paramos suma priemonei, Eur	72,000.00
Planuojama paremti projektų (rodiklis L700)	6
Paaiškinimas, kaip nustatyta rodiklio L700 reikšmė	Remiantis panašių priemonių patirtimi nustatyta vidutinė paramos suma ir planuojamas projektų skaičius.
D dalis. Priemonės indėlis į ES ir nacionalinių horizontaliųjų principų įgyvendinimą:	
Subregioninės vietovės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai apimtų visas VVG teritorijos seniūnijas?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas	Netaikoma.
Partnerystės principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų vykdomi su partneriais?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Projektų įgyvendinimo metu skatinama partnerystė siekiant užtikrinti platesnį naudą gaunančių organizacijų skaičių.
Inovacijų principas:	
Ar siekiama, kad pagal priemonę finansuojami projektai būtų skirti inovacijoms vietos lygiu diegti?	Taip, pasirinktinai
Pasirinkimo pagrindimas	Esant poreikiui gali būti diegiamos inovacijos.
Planuojama paremti projektų, skirtų inovacijoms vietos lygiu diegti (rodiklis L710)	0
Lyčių lygybė ir nediskriminavimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti lyčių lygybei ir nediskriminavimui?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
Jaunimas:	
Ar pagal priemonę finansuojami projektai, skirti jaunimui?	Ne
Pasirinkimo pagrindimas (jei taip, kaip bus užtikrinta)	Netaikoma.
E dalis. Priemonės rezultato rodikliai:	

SP rezultato rodiklių taikymas priemonei:	
R.3	Ne
R.37	Ne
R.39	Ne
R.41	Ne
R.42	Taip
VPS rodiklių taikymas priemonei:	
ŠAKI-P.1	Taip
ŠAKI-P.2	Taip
ŠAKI-P.3	Ne
ŠAKI-P.4	Ne
ŠAKI-P.5	Ne
ŠAKI-P.6	Ne

ŠAKI-P.7	Ne
ŠAKI-P.8	Ne
ŠAKI-P.9	Ne
ŠAKI-P.10	Ne
F dalis. Pagal priemonę remiamų projektų pobūdis:	
Remiami pelno projektai	Ne
Remiami projektai, susiję su žinių perdavimu, įskaitant konsultacijas, mokymą ir keitimąsi žiniomis apie tvarią, ekonominę, socialinę, aplinką ir klimatą tausojančią veiklą (aktualu rodikliui L801)	Taip
Remiami projektai, susiję su gamintojų organizacijomis, vietinėmis rinkomis, trumpomis tiekimo grandinėmis ir kokybės schemomis, įskaitant paramą investicijoms, rinkodaros veiklą ir kt. (aktualu rodikliui L802)	Ne
Remiami projektai, susiję su atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumais, įskaitant biologinę (aktualu rodikliui L803)	Ne
Remiami projektai, prisidedantys prie aplinkos tvarumo, klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos tikslų įgyvendinimo kaimo vietovėse (aktualu rodikliui L804)	Ne
Remiami projektai, kurie kuria darbo vietas (aktualu rodikliui L805)	Ne
Remiami kaimo verslų, įskaitant bioekonomiką, projektai (aktualu rodikliui L 806)	Ne
Remiami projektai, susiję su sumanių kaimų strategijomis (aktualu rodikliui L807)	Taip
Remiami projektai, gerinantys paslaugų prieinamumą ir infrastruktūrą (aktualu rodikliui L808)	Ne
Remiami socialinės įtraukties projektai (aktualu rodikliui L809)	Taip

11.2. VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)

VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS) aprašyta **5 priede**.

11.3. VPS priemonių rezultato rodikliai

VPS priemonių rezultato rodikliai, jų reikšmių pagrindimas ir planuojamų sukurti darbo vietų paskirstymas pagal amžių ir lytį pateikti **4 priede**.

12. Preliminarus VPS įgyvendinimo planas

VPS priemonės numeris	VPS priemonė	Planuojama paramos suma priemonei, Eur	Planuojamas kvietimų skaičius	Kvietimų suma, Eur	**2024 m.**				**2025 m.**			
					I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	280,000.00	2	280,000.00					140,000.00			
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	420,000.00	2	420,000.00							210,000.00	
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra.	98,506.40	1	98,506.40								
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	270,000.00	2	270,000.00								
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per	168,000.00	2	168,000.00						84,000.00		

	bendruomenių sutelktumą.											
6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas.	72,000.00	2	72,000.00					36,000.00			
	Iš viso	**1,308,506.40**	**11**	**1,308,506.40**	**0.00**	**0.00**	**0.00**	**0.00**	**176,000.00**	**84,000.00**	**210,000.00**	**0.00**

VPS priemonės numeris	VPS priemonė	Planuojama paramos suma priemonei, Eur	Planuojamas kvietimų skaičius	Kvietimų suma, Eur	**2026 m.**				**2027 m.**			
					I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	280,000.00	2	280,000.00					140,000.00			
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	420,000.00	2	420,000.00							210,000.00	
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra.	98,506.40	1	98,506.40	98,506.40							
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	270,000.00	2	270,000.00		135,000.00				135,000.00		
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą .	168,000.00	2	168,000.00						84,000.00		

6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas.	72,000.00	2	72,000.00					36,000.00			
	Iš viso	**1,308,506.40**	**11**	**1,308,506.40**	**98,506.40**	**135,000.00**	**0.00**	**0.00**	**176,000.00**	**218,000.00**	**210,000.00**	**0.00**

13. VPS finansinis planas

13.1. VPS išlaidos pagal išlaidų kategorijas ir priemonių rūšis

Išlaidų kategorija	Priemonės kodas (bendras)	Priemonės rūšis	VPS priemonių skaičius	Planuojama paramos suma, Eur	Išlaidų dalis, nuo atitinkamos kategorijos išlaidų, proc.	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-01	Ne žemės ūkio verslo pradžia.	1	280,000.00	21.4	100
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-02	Ne žemės ūkio verslo plėtra.	1	420,000.00	32.1	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-03	Ne žemės ūkio verslo kūrimas ir plėtra.	0	0.00	0.0	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-04	Ūkio subjektų (fizinių ir (arba) juridinių asmenų) bendradarbiavimas.	1	98,506.40	7.5	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-05	Žemės ūkio verslas.	0	0.00	0.0	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-06	Socialinis verslas.	0	0.00	0.0	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-07	Bendruomeninis verslas.	1	270,000.00	20.6	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-08	Viešųjų paslaugų prieinamumo didinimas (ne pelno).	0	0.00	0.0	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-09	Veiklos projektai.	2	240,000.00	18.3	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos	LEADER-20VVG-10	Mokymų projektai.	0	0.00	0.0	
VPS administravimo išlaidos	LEADER-20VVG-11	Teritorinis VVG bendradarbiavimas.	0	0.00	0.0	100
VPS administravimo išlaidos	LEADER-20VVG-12	Tarptautinis VVG bendradarbiavimas.	0	0.00	0.0	
VPS administravimo išlaidos	-	VVG veiklos išlaidos.	0	245,344.95	75.0	

VPS administravimo išlaidos	-	VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo išlaidos.	0	81,781.65	25.0	
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos, iš viso				1,308,506.40	80.0	100
VPS administravimo išlaidos, iš viso				327,126.60	20.0	
Iš viso				**1,635,633.00**	**100**	100

13.2. Metinis VPS išlaidų planas

Išlaidų kategorija	Planuojama išlaidų suma, iš viso, Eur	2024 m.	2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.
Planuojama metinė išlaidų suma, Eur							
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos.	1,308,506.40	0.00	470,000.00	233,506.40	605,000.00	0.00	0.00
VPS administravimo išlaidos (be VVG bendradarbiavimo projektų išlaidų).	327,126.60	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
VVG bendradarbiavimo projektų išlaidos.	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Iš viso:	**1,635,633.00**	**0.00**	**470,000.00**	**233,506.40**	**605,000.00**	**0.00**	**0.00**
Planuojama metinė išlaidų dalis, proc.							
Vietos projektų įgyvendinimo išlaidos.	100.00	0.00	35.92	17.85	46.24	0.00	0.00
VPS administravimo išlaidos (be VVG bendradarbiavimo projektų išlaidų).	0.00						
VVG bendradarbiavimo projektų išlaidos.	0.00						
Iš viso:	**80.00**	**0.00**	**28.74**	**14.28**	**36.99**	**0.00**	**0.00**

14. ES ir nacionalinių horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas

14.1. Subregioninės vietovės principas

Principo laikymasis rengiant VPS:
Šakių krašto VVG teritorija apima visą Šakių rajoną išskyrus Šakių miestą. Teritorija jungia 14 seniūnijų, kurias vienija bendros tradicijos, istorija, kultūra. Šakių krašto VVG vietos plėtros strategijos **prioritetai nustatyti įvertinus visų 14 seniūnijų turimus ekonominius, socialinius, gamtinius, kultūrinius ir institucinius išteklius įtraukiant seniūnijų gyventojus, verslo, nevyriausybinio ir viešojo sektorių atstovus**.
Planuojant rengti VPS, gyventojai, bendruomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai buvo skatinami aktyviai dalyvauti ir prisidėti naujojo laikotarpio VPS rengime. VVG nuolat bendradarbiavo su vietos bendruomenėmis, buvo organizuojamos diskusijos, viešinama VPS rengimo eiga ir sprendimai. **Nustatant ilgalaikei vietos plėtrai svarbias problemas ir gyventojų poreikius, planuojant išteklius šiom problemom spręsti atliktas** Šakių krašto VVG teritorijos **gyventojų nuomonės tyrimas ir organizacijų poreikių apklausa** laikantis daugiasektorinio ir integruoto požiūrio. Tyrimo ir apklausos pagalba nustatyta kaip VVG teritorijos gyventojai vertina teritorijos socialinio, ekonominio (verslo) ir kultūrinio sektoriaus situaciją bei išsiaiškinta, kokias galimas ekonominio (verslo), socialinio ir kultūros sektoriaus gerinimo bei paramos kryptis laikytų prioritetinėmis. Vėliau ši medžiaga ir kita viešai prieinama informacija, atspindinti teritorijos išskirtinumą ir identitetą, socialinę ir ekonominę situaciją, kultūros ir gamtos išteklius, buvo susisteminta, apibendrinta bei parengta vieninga, **visą Šakių rajono VVG teritoriją atspindinti SSGG analizė.** Atsižvelgiant į kaimo vietovių išteklių (ypač ekonominiai, žmogiškieji ir socialiniai) ribotumą, **ištekliai sukoncentruoti optimaliam panaudojimui pasirenkant teminę VPS, pabrėžiant Zanavykų krašto išskirtinumą ir specifinius pranašumus, taip siekiant sukurti kuo didesnę pridėtinę vertę.**

Principo laikymasis įgyvendinant VPS:
VVG yra sukūrusi tvirtą ir tvarią partnerystę su vietos bendruomenėmis. Ilgametis, glaudus, pasitikėjimus ir pagalba grįstas santykis, siejantis Šakių krašto kaimiškųjų vietovių bendruomenės, padės užtikrinti susitelkimą ir ateityje. Taip pat planuojama organizuoti bendruomeniškumą kaime skatinančius renginius, kurių tikslas vystyti įvairias bendradarbiavimo, formas ne vienos bendruomenės ar seniūnijos ribose. Tai sudarys prielaidas bendrai veiklai apjungti turimas žinias, patirtį ir gebėjimus, žmogiškuosius, kultūrinius, gamtinius, infrastruktūrinius išteklius VPS poreikių įgyvendinimui.
Vietos išteklių tinkamą panaudojimą, užtikrinant vietos interesų grupių bendradarbiavimą ir veikimą kartu bei integruotą VVG teritorijos plėtrą, padės:
Šakių krašto VPS prioritetų ir priemonių plano pristatymas potencialiems vietos projektų vykdytojams, kuris bus organizuojamas kiekvienoje seniūnijoje (pagal poreikį) arba rajono centre, siekiant patogaus atvykimo potencialiems pareiškėjams, informacija skelbiama Šakių krašto VVG interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt. Informaciniai seminarai vietos bendruomenėms, kitoms NVO, gyventojams, ūkininkams ir vietos verslininkams bus organizuojami pagal poreikį kiekvienoje seniūnijoje taip pat;
VVG, parengti finansavimo sąlygų aprašai, aiški ir skaidri projektų vertinimo ir atrankos procedūra;
VVG teritorijos išskirtinumo ir specifinių pranašumų panaudojimą padės užtikrinti nustatyti bei vietos valdžios patvirtinti Šakių krašto VVG VPS poreikiai ir priemonės, kurios parengtos atsižvelgiant į šias stiprybes.
Didesnės pridėtinės vertės kūrimą VVG teritorijai padės pasiekti socialinės įtraukties bei savanorystės skatinimas, bendruomeniškumo didinimas, įgyvendinamų projektų novatoriškumas ir integruotumas, darbo vietų kūrimas ir palankios aplinkos verslui bei sąlygų grįžti į darbo rinką sudarymas, vietovės įvaizdžio gerinimas skelbiant straipsnius apie įgyvendintų bendruomeninių

projektų gerąją patirtį, VPS sąsajos su Šakių rajono, Marijampolės regiono ir ES Baltijos jūros regiono strateginiais prioritetais ir priemonėmis.

14.2. „Iš apačios į viršų“ principas

Principo laikymasis rengiant VPS:
Nuo pat VPS rengimo pradžios VVG teritorijos gyventojai buvo informuojami apie skirtą finansavimą VPS rengimui ir VPS rengimo eigą, taip siekiant vietos plėtros problemas spręsti integruotai, atsižvelgiant į įvairius vietos gyventojų poreikius bei galimybes, įtraukiant gyventojus ir organizacijas formuojant vietos politiką.
VPS rengimo metu buvo siekiama įtraukti kuo daugiau Šakių rajono gyventojų bei organizacijų, skatinant būti ekonomiškai ir socialiai aktyviais, įsitraukti į bendruomenėje vykstančius procesus ir inicijuoti pokyčius. Kiekvienas VPS rengimo grupės narys raginamas nuolat skleisti informaciją savo atstovaujamoms bendruomenėms. VVG internetinėje svetainėje ir Facebook paskyroje buvo publikuojami straipsniai ir nuotraukos iš VPS rengimo renginių.
Remiantis seniūnijų surinkta informacija, oficialiais statistiniais šaltiniais, gyventojų nuomonės tyrimu ir organizacijų apklausa buvo atlikta Šakių krašto SSGG analizė. Informacijos šaltinių įvairovė leido užtikrinti visapusį teritorijos situacijos išanalizavimą. **SSGG atspindi skirtingus interesus ir sektorius atstovaujančių VVG teritorijos gyventojų, įstaigų, organizacijų ir institucijų duomenis.** Atlikus situacijos analizę, buvo organizuojamos diskusijos dėl VVG misijos ir Šakių krašto vizijos, poreikių ir prioritetų**. Įvertinus tiek statistinę informaciją, tiek VVG teritoriją atstovaujančių gyventojų ir organizacijų įžvalgas ir poreikius pasirinkta teminė VPS „Turizmo potencialo didinimas vietos veiklos grupės teritorijoje“. Šie duomenys buvo pagrindas nustatant teritorijos vystymosi poreikius, priemones ir planuojant finansinius išteklius. Nustačius priemones buvo identifikuota jų sąsaja su VVG teritorijai aktualiais BŽŪP tikslais ir ES bendraisiais rezultato rodikliais.**

Principo laikymasis įgyvendinant VPS:
Principo „iš apačios į viršų“ bus laikomasi visuose Šakių krašto VVG teritorijos VPS įgyvendinimo etapuose: rengiant kvietimų teikti vietos projektų paraiškas dokumentaciją, viešinant kvietimus, skatinant gyventojų aktyvumą, organizuojant paraiškų rengimo ir atrankos procesus, vykdant projektų įgyvendinimo stebėseną ir rezultatų viešinimą.
Rengiant kvietimų teikti vietos projektus dokumentaciją, reikalavimai pareiškėjams ir projektams bus svarstomi ir tvirtinami VVG valdybos posėdyje. Bus siekiama supaprastinti procesą nuosekliai planuojant, **iš anksto aktyvinant gyventojus**. **Informacija apie planuojamus ir paskelbtus kvietimus teikti paraiškas bus siunčiama** Šakių krašto VVG teritorijos seniūnijoms, kaimo bendruomenėms, NVO, atskirų VVG teritorijos gyventojų grupių interesams atstovaujančioms organizacijoms. **Kvietimų dokumentacija, reikalavimai pareiškėjams ir projektams bus pristatomi** vykdant VVG teritorijos aktyvinimo veiklas: konsultacijas ar informacinius renginius. **Kvietimų informacija bus viešinama** VVG interneto svetainėje ir Facebook paskyroje. Šakių krašto VVG administracija teiks konsultacijas dėl reikalavimų pareiškėjams, teikiantiems paraiškas, taip pat dėl reikalavimų projektų atrankai ir įgyvendinimui. **VVG valdyba, kurios sudėtis atitinka principo „iš apačios į viršų“ reikalavimus, tvirtins vietos projektų atrankos rezultatus**. Informacija apie VVG valdybos posėdžius, kuriuose bus tvirtinami finansuotini vietos projektai, bus skelbiama VVG interneto svetainėje.
VPS įgyvendinimą stebės VVG visuotinio narių susirinkimo išrinktas VVG pirmininkas ir valdyba, sudaryta iš NVO, verslo ir vietos valdžios atstovų, VVG administracija. Informaciją apie projektų įgyvendinimo procesą, sukurtus rezultatus ir projektų tęstinumą pateiks vietos projektų vykdytojai, ji bus skelbiama viešai: internete, konferencijose ir renginiuose, Facebook paskyroje ir kt. šaltiniuose. Stebėsena leis VVG nustatyti, ar VVG, įgyvendindama VPS, laikosi savo tikslų ir veiksmų grafiko; padės peržiūrėti VPS įgyvendinimo procesą ir pašalinti klaidas; suteiks

partnerystei informaciją apie naujai iškilusias problemas ir galimybes; patenkins finansuotojų ir kitų suinteresuotųjų šalių informacijos poreikį; suteiks partnerystei informaciją apie tai, kaip laikomasi LEADER metodo ir horizontaliųjų principų. Stebėsenos procesas bus nuolatinis, besitęsiantis visą VPS įgyvendinimo laikotarpį.
Šakių krašto VVG viešųjų ryšių specialistas (VVG teritorijos gyventojų **aktyvumo skatintojas**), glaudžiai bendradarbiaudamas su VVG valdyba ir nariais, bendruomenių centrų asociacija, Šakių rajono savivaldybės administracija, mokslo įstaigomis ieškos ir taikys kuo įvairesnius, veiksmingesnius gyventojų įtraukimo į sprendimų priėmimą ir jų įgyvendinimą metodus, motyvuos kaimo gyventojus, NVO, taip pat kitus pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovus įsitraukti į VPS įgyvendinimą, padės suprasti, kodėl jų dalyvavimas yra svarbus ir naudingas bendradarbiaujant.

14.3. Partnerystės principas

Principo laikymasis rengiant VPS:
Šakių krašto VVG veikla grindžiama partneryste tarp viešųjų ir privačiųjų vietos socialinių ir ekonominių interesų grupių. VVG veikloje nuolat aktyviai dalyvauja suinteresuotų grupių atstovai iš įvairių sektorių. Partnerystės principą pastiprino principo „iš apačios į viršų“ raiška.
Šakių krašto VVG yra atvira naujiems nariams, užtikrina skaidrią ir nediskriminuojančią naujų narių priėmimo tvarką. Šiuo metu VVG priklauso 60 narių, kurie atstovauja Šakių krašto VVG teritorijoje veikiantiems fiziniams ir juridiniams asmenims (privatūs asmenys, ūkininkai, vietos verslininkai, kaimo bendruomenių atstovai, kitų NVO atstovai, vietos valdžios atstovai).
Šakių krašto VVG valdyba sudaryta iš 11 narių. VVG valdyba renkama visuotiniame susirinkime, ją sudaro skirtingų sektorių atstovai: pilietinę visuomenę atstovauja 5 (45,45 proc.) valdybos nariai, verslo sektorių atstovauja 4 valdybos nariai (36,36 proc.) ir 2 valdybos nariai (18,18 proc.) atstovauja vietos valdžią.
VPS rengimo metu Šakių krašto VVG periodiškai organizavo valdybos posėdžius, kurių metu buvo planuojami VPS įgyvendinimo etapai, priimami sprendimai dėl VPS vizijos, misijos, poreikių, priemonių bei finansinio plano. Rezultatai buvo pristatomi visuotiniuose susirinkimuose.
Rengiant VPS buvo inicijuojamos diskusijos tarp visų interesų grupių (seniūnijų, bendruomenių, piliečių, verslo atstovų), taip stiprinant ir aktyvinant partnerystę, kuri padėtų užtikrinti didesnį informuotumą, tarpsektorinį nuoseklumą ir sinergiją, socialinę sanglaudą bei tvaresnius sprendimus vietos lygiu.

Principo laikymasis įgyvendinant VPS:
Įgyvendinant VPS Šakių krašto VVG sieks stiprinti partnerystės sistemą, veiklos nuoseklumą, ir tarpsektorinį bendradarbiavimą. **Sprendimų priėmimo struktūra** išliks tokia pati. Kas 3 metus bus vykdoma VVG valdybos narių rotacija, keičiantis ne mažiau kaip 1/3 valdybos narių iš kiekvieno atstovaujamo sektoriaus, taip užtikrinant lanksčią, atvirą ir nediskriminuojančią VVG veiklą. Siekdami VVG teritorijos vizijos vadovausis nešališkumo, skaidrumo, atvirumo, viešų ir privačių interesų derinimo principais. **Valdyba atstovaus visas interesų grupes, rengiant ir tvirtinant vietos projektų atrankos ir įgyvendinimo dokumentus, įgyvendinant partnerių aktyvinimo veiksmus, priimant sprendimus dėl vietos projektų finansavimo, stebint ir vertinant VPS įgyvendinimo eigą bei rezultatus.**
Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus: projektas įgyvendinamas su partneriu (-iais); pagrįsta projekto socialinė, ekonominė ir aplinkosauginė nauda; projekto potencialių naudos gavėjų įtraukimas į projekto rengimą; didesnis projekto naudos gavėjų skaičius, t. y. sukurtais projekto rezultatais besinaudojančių asmenų skaičius; projekto veiklomis (rezultatai) kuriamos inovacijos teritorijos ir (arba) rajono lygmeniu ir pan. Balų sistema priklausys nuo priemonės tikslo ir siekiamo rezultato.

14.4. Bendradarbiavimo principas

Principo laikymasis rengiant VPS:
Šakių krašto VVG 2014-2020 m. laikotarpiu įgyvendino šiuos teritorinio bendradarbiavimo projektus partnerio vaidmenyje:
1. „Amatų skatinimas ir lėtojo turizmo plėtra Marijampolės regione" (Nr. 44TT-KM-20-3-09761-PR001), Projektas skirtas skatinti vietos plėtrą Marijampolės regiono kaimo vietovėse amatų ir lėtojo turizmo plėtros kontekste;
2. „Šakių ir Kazlų Rūdos savivaldybių kaimo plėtros veikėjų komunikacijos partnerystė plėtojant regioninį kultūrinį turizmą" (Nr. PLKT-KU-21-2-08057). Projekto metu parengti 6 teminiai filmukai apie Šakių ir Kazlų Rūdos savivaldybės įgyvendintus Kaimo plėtros programos projektus bei parengtas reklaminis filmas, pristatantis regioninį žiedinį turistinį maršrutą Antanavas - Višakio Rūda – Lekėčiai – Gerdžiūnai - Sudargas – Panoviai - Kudirkos Naumiestis -Antanavas.;
3. „Dėmesio - bendruomeninis verslas kaime!" (PLKT-KK-21-1-00933-PR001). Projektas skirtas didinti Lietuvos kaimo socialinio, bendruomeninio verslumo, bendradarbiavimo bei ūkio ir verslo plėtros galimybių žinomumą viešinant per Kaimo plėtros programos įgyvendintus projektus taip gerinant ne tik tarpusavio tinklaveiką bei bendradarbiavimą, bet ir informacijos sklaidą apie teikiamas paslaugas.
VVG užmezgusi glaudžius santykius su Marijampolės apskrities VVG, VPS rengimo metu buvo inicijuoti susitikimai, diskutuojama dėl galimybės įgyvendinant projektus ateityje.
2019 m. Bendradarbiaujant su Lenkijos VVG buvo įgyvendintas tarptautinis projektas „Pirminės žemės ūkio produkcijos perdirbimo ir rinkodaros plėtra Marijampolės regiono kaimo vietovių VVG ir VVG „Biebžos fondas" teritorijose„. Šakių krašto VVG projekte dalyvavo kaip partneris.

Principo laikymasis įgyvendinant VPS:
Principo laikymasis bus užtikrinamas dalyvaujant VVG, nacionalinių ir Europos tinklų veikloje, LEADER renginiuose, kurie susiję su VPS pasirengimu ją įgyvendinti. Siekiant rezultatyviai įgyvendinti bendradarbiavimo principą VPS įgyvendinimo metu, VVG **planuoja inicijuoti susitikimus, bendradarbiavimo renginius, kurių metu pristatomi gerosios praktikos pavyzdžiai**, **išmoktos pamokos, aptariamos bendradarbiavimo galimybės bei ieškoma efektyvesnių bendradarbiavimo formų.** Esant poreikiui, VVG organizuos specialias darbo grupes, kurioms būtų pavesta analizuoti žinių poreikius, ieškoti partnerių ir planuoti bendradarbiavimo veiklas. Tikimasi, kad proaktyvūs veiksmai sustiprins esamą partnerystę ir leis užmegzti naujus partnerystės ryšius. Taip pat bus palaikomi santykiai su esamais užsienio partneriais ir ieškoma naujų partnerių bei kitų galimybių įgyvendinti tarptautinių projektų idėjas.

14.5. Inovacijų principas

Principo laikymasis rengiant VPS:
LEADER metodas sudaro realias galimybes kaimo vietovėms diegti inovacijas.
2014–2020 m. buvo įgyvendintos Vietos projektų inovacijos apima: pirmą kartą Šakių krašte yra išleistas leidinys gidams, ekskursijų ir kelionių organizatoriams, kuris tampa kelrodžiu. Taip pat sukurti virtualūs turai, suteikiantys galimybę turistams ir krašto žmonėms, keliauti po atskiras teritorines vietoves virtualiu būdu. Pradėtos teikti terapinės, Šakių rajono gyventojų sveikatos būklę padedančias gerinti rekreacinės paslaugos senyvo amžiaus žmonėms ir negalią turintiems asmenims. Sukurtas ir plėtojamas unikalių paslaugų teikimo centras - virtualios realybės pramogos rekreacijai ir pažintiniams tikslams. Sukurta mobilaus plaukiojančio fontano paslauga

Lekėčiuose, Paliekio dvare bei užtikrintas platus paslaugos teikimas, bendradarbiaujant su privačiu ir bendruomeniniu verslu ir kt.
Inovatyvumas yra esminis požymis, jog veikla yra efektyvi ir kuria didelę pridėtinę vertę, todėl VVG atstovai deklaravo būtinybę įtraukti inovacijas skatinančias priemones ir 2023-2027 m. VPS. Vietos gyventojai ir organizacijos buvo pagrindiniai ekspertai formuojantys vietos politiką, teikiantys įvairias idėjas. **VPS rengimo metu buvo atliktas gyventojų nuomonės tyrimas ir organizacijų apklausa**, kurios metu respondenta pateikė informaciją klausimu „Ar turėtumėte kitų konkrečių pasiūlymų ar naujoviškų idėjų, kurios galėtų prisidėti prie Jūsų gyvenamosios vietovės patrauklumo gyventi, dirbti, investuoti ar lankytis, prie vietos gyventojų ekonominio ir socialinio aktyvumo, bendruomeniškumo, socialinės sanglaudos, vietos verslo plėtros, bendradarbiavimo tarp vietos gyventojų, valdžios įstaigų, verslo ir nevyriausybinių organizacijų?“. Informacija buvo susisteminta, aptarta VVG valdybos posėdžių ir diskusijų metu, atitinkamai išgryninti poreikiai ir priemonės skatinančios inovacijų diegimą Šakių krašto VVG teritorijoje pvz. bendruomeninio verslo kūrimas, turizmo paslaugų klasterio kūrimas.
Rengiant VPS pasitelkto novatoriškos bendradarbiavimo formos. Siekiant greitai reaguoti į VPS rengimo metu kylančius klausimus dėl rengimo eigos, turinio bendradarbiavimui pasitelktos nuotolinės komunikacinės priemonės – organizuoti nuotoliniai susitikimai, nuotolinės „minčių lietaus“ sesijos, kas paskatino ir aktyvesnį interesų grupių dalyvavimą.

Principo laikymasis įgyvendinant VPS:
Šakių krašto VVG teritorijoje numatytos inovatyvios priemonės (bendruomeninio verslo kūrimas, turizmo paslaugų klasterio kūrimas), kurių įgyvendinimas paskatins inovacijų atsiradimą teritorijoje. Įgyvendinant VPS, Šakių krašto VVG didelį **dėmesį numato skirti informacinių technologijų taikymui ir inovatyvių sprendimų įgyvendinimu**i. Įgyvendinant vietos projektus bus skatinamas skaitmeninių sprendimų diegimas (turizmo paslaugų, produktų viešinimo ir kitose srityse), diegti inovacijas atliekant tam tikrus bandymus, bendradarbiaujant ir mokantis ir kt. **Pareiškėjams bus teikiamos konsultacijos inovacijų diegimo klausimais** vietos projektų paraiškų rengimo metu. Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus, tarp kurių būtų vertinamos projekto veiklomis (rezultatai) kuriamos inovacijos teritorijos ir (arba) rajono lygmeniu ir pan. Vietos projektų vykdytojams bus sudarytos galimybės semtis tarptautinės patirties diegiant inovacijas teritorijoje.
Inovacijas į kraštą atnešantys projektai bus viešinami pasitelkiant VVG svetainę, Facebook paskyrą, partnerių informacinius kanalus. Projektai, kurių įgyvendinti modeliai galėtų būti pritaikomi kitose teritorijose, būtų viešinami renginių metu. Tokiu būdu jie galėtų tapti pagrindu, įgyvendinant tarpteritorinio ir tarptautinio bendradarbiavimo projektus

14.6. Jaunimas

Principo laikymasis rengiant VPS:
Šakių rajone aktyviai veikia Šakių rajono jaunimo reikalų taryba. Pagal jaunimo interesų atstovavimo, jaunimo dalyvavimo ir įgalinimo skatinimo srities įgyvendinimo savivaldybių reitingą Šakių rajono savivaldybė užima 3 vietą.
Šakių VVG kolegialaus valdymo organą ir (arba) VPS administraciją įtraukti 2 jauni žmonės iki 29 metų (įskaitytinai), kaip nustatyta Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme, ir 4 jauni žmonės nuo 30 iki 40 metų (įskaitytinai).
Jauni žmonės į VVG teritorijos situacijos ir poreikių analizės procesą įsitraukė per gyventojų nuomonės tyrimą (17,6 proc. respondentų buvo iki 29 m.; 22,3 proc. respondentų buvo 30-39 m.). Atliekant VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę buvo analizuojami duomenys pagal skirtingas amžiaus grupes. Jaunimas dalyvavo diskusijose, skirtose poreikių ir priemonių planavimui.

Principo laikymasis įgyvendinant VPS:
Šakių krašto VVG kolegialaus valdymo organo sudėtyje įtraukiami asmenys iki 29 ir iki 39 m. amžiaus. Tokiu būdu bus atstovaujamas jaunimas priimant sprendimus ir įgyvendinant veiklas. **Jauni žmonės bus kviečiami įsitraukti į vietos projektų įgyvendinimo ir administravimo taisyklių, kvietimo sąlygų rengimą** (jie bus supažindinami su minėtų dokumentų projektais, skatinami pateikti savo nuomonę, pasiūlymus bei pastabas). Kvietimo dokumentų projektai bus siunčiami el. paštu jaunimo atstovams, jų asocijuotoms struktūroms. **VVG administracija inicijuos ir skatins jaunimą** organizuoti apskritojo stalo diskusijas su jaunimo tikslinėmis grupėmis, su švietimo įstaigomis, su kaimo bendruomenėmis, su savivaldybe, su verslo atstovais ir taip generuoti projektines idėjas, kurios atspindėtų įvairaus amžiaus jaunuolių poreikius. **Kviečiant teikti vietos projektų paraiškas** ir organizuojant mokymus, informacija bus skleidžiama per jaunimo organizacijas, jaunimo reikalų taybą, pasitelkiant VVG svetainę ir Facebook paskyrą bei kitus viešinimo kanalus, labiau naudojamus jaunimo. Taip pat bus skatinami jaunimo atstovai savanoriauti teikiant konsultacijas jauniems vietos projektų pareiškėjams ir vykdytojams. VPS įgyvendinimo metu bus teikiama informacija, kokios yra galimybės vietos jaunimui, įgyvendinant VPS lėšomis finansuojamus projektus. Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus, skiriant balus, jeigu į projektų įgyvendinimą bus įtraukiamas jaunimas. Balų sistema priklausys nuo priemonės tikslo ir siekiamo rezultato.
Atrenkant vietos projektus jaunimo atstovai dalyvaujantys VVG valdymo organe užtikrins jaunimo interesų atstovavimą priimant sprendimus dėl projektų finansavimo. Prioritetas projektams įtraukiantiems jaunimą iki 29 m. bus skiriamas įgyvendinant priemonės „Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą“ projektus.
Vykdant VPS įgyvendinimo stebėseną rezultatai ir progresas bus analizuojamas įvairiais pjūviais. Bus stebimas projektų rezultatų įtaka jaunimo amžiaus grupei vertinant kiek projektų pateikė jauni žmonės, kiek jaunų žmonių įdarbinta, kiek jaunimo naudojasi pagerinta infrastruktūra, kiek jaunų žmonių įsitraukė į bendruomeninio verslumo, bendradarbiavimo veiklas. Bus atliekami jaunų žmonių nuomonės apie VPS įgyvendinimą tyrimai. **Į VPS įgyvendinimo eigos, metinių ataskaitų pristatymo ir aptarimo renginius bus kviečiami jaunimo atstovai.**

14.7. Lyčių lygybė ir nediskriminavimas

Principo laikymasis rengiant VPS:
Rengiant Šakių krašto VVG VPS atsižvelgiama į lyčių lygybės, lygių galimybių ir nediskriminavimo (dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, negalios, lytinės orientacijos, etninės priklausomybės, religijos ir kitų diskriminacinių motyvų) aspektų integravimą planavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo etapuose, taip siekiant užkirsti kelią susidaryti kliūtims arba galimybių apribojimams, kurie gali sukelti nepageidaujamas pasekmes moterims ar vyrams, taip pat visuomenės grupėms, galinčioms patirti diskriminaciją.
Moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo principų įgyvendinimą užtikrina VVG valdymo organo, priimančio sprendimus dėl vietos projektų finansavimo, sudėtis. Jame subalansuotas moterų ir vyrų, pilietinio, verslo ir valdžios sektorių, įvairaus amžiaus VVG teritorijos gyventojų atstovavimas.
Atliekant Šakių krašto VVG teritorijos socialinės ekonominės situacijos analizę buvo vertinami visoms gyventojų grupėms priklausančių asmenų duomenys. Nustatant gyventojų poreikius, dalyvauti apklausoje, diskusijose buvo kviečiami visi gyventojai, nepriklausomai nuo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, negalios, lytinės orientacijos, etninės priklausomybės, religijos ir kitų diskriminacinių motyvų.

Principo laikymasis įgyvendinant VPS:
Sudarant VVG kolegialų valdymo organą į VVG valdybą įtrauktos moterys ir vyrai. Tokiu būdu jiems sudarytos lygios galimybės atstovauti abiejų lyčių atstovų interesus priimant sprendimus ir įgyvendinant veiklas. Įvairias gyventojų grupes atstovaujančios organizacijos galės dalyvauti vietos projektų atrankos posėdžiuose, taip sudarant galimybę užtikrinti lyčių lygybės ir nediskriminavimo principo laikymąsi.
Organizuojant VVG administracijos darbą, VVG administracijos komanda suformuota nepažeidžiant moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo principų įgyvendinimo. Privalomi reikalavimai VVG administracijos darbuotojams nustatyti nepažeidžiant lyčių lygybės ir nediskriminavimo principo nuostatų.
Kvietimų dokumentacijos rengimo metu visiems VVG teritorijos gyventojams bus sudaromos sąlygos įsitraukti į vietos projektų įgyvendinimo ir administravimo taisyklių, kvietimo sąlygų rengimą (jie bus supažindinami su dokumentų projektais, skatinami pateikti savo nuomonę, pasiūlymus bei pastabas), taip sudarant galimybę užtikrinti lyčių lygybės ir nediskriminavimo principo laikymąsi. Kvietimo dokumentuose kaip privaloma projekto tinkamumo sąlygas bus numatytas proaktyvus vietos projekto prisidėjimas prie moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo principo įgyvendinimo ir/arba projektas turės pagrįsti, jog neturės neigiamos įtakos šio principo įgyvendinimui. **Kvietimų teikti vietos projektų paraiškas metu** bus teikiamos konsultacijos ir inicijuojamos diskusijos, skirtos didinti vietos gyventojų supratimą apie principą, taikymo reikšmę ir galimas proaktyvias principo įgyvendinimo priemones. Kviečiant teikti vietos projektų paraiškas ir organizuojant mokymus, **informacija bus skleidžiama** per bendruomenes, atstovaujančias įvairių grupių interesus, pasitelkiant VVG svetainę ir Facebook paskyrą bei kitus viešinimo kanalus.
Vykdant projektų atranką bus tvirtinami tik projektai, kurie proaktyviai prisidės prie moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo principo įgyvendinimo ir/arba neturės neigiamos įtakos šio principo įgyvendinimui.
Vykdant VPS įgyvendinimo stebėseną rezultatai ir progresas bus analizuojamas įvairiais pjūviais. Bus stebimas projektų rezultatų įtaka kiekvienos lyties atžvilgiu, analizuojama proaktyvių priemonių taikymo įtaka principo skatinimui. Taip pat bus vertinama kiek projektų pateikė skirtingų visuomenės grupių atstovai, analizuojami įdarbinimo rodikliai, įsitraukimas į bendruomeninio verslumo, bendradarbiavimo veiklas. Bus atliekami jaunų žmonių nuomonės apie VPS įgyvendinimą tyrimai. **Į VPS įgyvendinimo eigos, metinių ataskaitų pristatymo ir aptarimo renginius bus kviečiami visų grupių atstovai.**

15. VPS viešinimo ir VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmai

15.1. Informacija apie VPS viešinimą ir derinimą su visuomene VPS rengimo metu

Šakių krašto VVG informaciją apie VPS rengimo ir derinimo etapus vykdo nuosekliai ir savalaikiai nuo pat informacijos apie 2022 m. rugpjūčio 30 d. pasirašytą sutartį su Nacionaline mokėjimo agentūra dėl paramos skyrimo projekto „Parengiamoji parama Šakių krašto vietos veiklos grupės 2023-2027 metų vietos plėtros strategijos parengimui“ Nr. 42PP-KM-22-1-03984-PR001 įgyvendinimui.
2022 m. lapkričio 10 d. vyko NVO, verslo ir valdžios atstovų susitikimo dėl Šakių krašto Vietos veiklos grupės 2023 - 2027 metų vietos plėtros strategijos kūrimo, kurio metu dalyvavo 10 teritorijos atstovų aptarė Šakių krašto vietos veiklos grupės 2016-2023 metų vietos plėtros strategijos pasiekimus ir iššūkius, įžvalgas ateičiai.
Informacija vietos gyventojus ir organizacijų atstovus apie rengiamą VPS pasiekė 2023 m. vasario mėnesį atliekant Šakių krašto vietos veiklos grupės teritorijos gyventojų nuomonės tyrimą ir organizacijų apklausą kur dalyvavo gana didelis respondentų skaičius (887 gyventojai ir 78 organizacijų atstovai).

2023 m. kovo 23 d. įvyko Šakių krašto vietos veiklos grupės 2023–2027 m. vietos plėtros strategijos rengimo darbo grupės posėdis, kurio metu buvo apžvelgti gyventojų ir organizacijų apklausų rezultatai, buvo nagrinėtos projektinės teritorijos stiprybės ir silpnybės, aptarta vizija, identifikuojami teritorijos poreikiai ir modeliuojamos VPS priemonės.
2023 m. balandžio 18 d. įvyko susitikimas su potencialiais pareiškėjais, kurios metu vyko diskusijos apie VPS kryptis, priemones, projektų tinkamumo sąlygas, atrankos principus.
2023 m. balandžio 27 d. Šakių krašto VPS pristatyta Regiono plėtros tarybos nariams.
VPS rengimo eiga buvo viešinama Šakių krašto VVG internetinėje svetainėje (www.sakiukrastovvg.lt) bei Šakių krašto VVG Facebook paskyroje. Siekiant didinti gyventojų aktyvumą pasitelktos vietos bendruomenės, kurios skleidė informaciją apie VPS rengimo eigą, etapus, susitikimus ir renginius savo nariams ir vietos gyventojams. Viešinant VPS pastabų nebuvo gauta.

15.2. VPS viešinimo ir VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo strategija VPS įgyvendinimo metu.

Šakių krašto VVG VPS ir vietos projektų įgyvendinimas bus viešinimas pasitelkiant įvairias informacijos **sklaidos priemones, kanalus** - informacija bus keliama interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt, Šakių krašto VVG Facebook paskyroje, per vietos bendruomenes, įvairius renginius ir kita. Viešinimui planuojama pasitelkti nuotolinius susitikimus. **Tai nauja viešinimo priemonė,** tačiau labai pasiteisinusi siekiant užtikrinti didesnį aktyvumą ir įsitraukimą VPS rengimo metu. **Viešinimo priemonės ir jų taikymo reguliarumas bus pasirenkamas atsižvelgiant į viešinimo tikslą, tikslinę grupę (bus vertinama kam labiausia aktuali informacija pvz. jaunimo organizacijoms, gyventojams, bendruomenėms ir pan.), kuriai skirta informacija.** Pasirinktos priemonės užtikrins gyventojų aktyvumą, yra parinktos atsižvelgiant į ankstesnės VPS įgyvendinimo patirtį. Žemiau pateikiama informacija apie viešinimo strategija pagal etapus:
Kvietimai teikti vietos projektų paraiškas bus skelbiami Šakių krašto VVG internetinė svetainė, Šakių krašto VVG Facebook paskyroje. Taip pat bus dalijamasi informacija apie paskelbtus kvietimus su vietos bendruomenėmis ir interesų grupių asocijuotomis struktūromis, organizuojamų renginių metu. Bus taikomos reguliarios viešinimo priemonės - kiekvieno kvietimo teikti paraiškas metu bus skelbiama informacija ir kvietimo dokumentai.
Paraiškų rengimo metu bus organizuojami renginiai potencialiems pareiškėjams, teikiamos konsultacijos tiek telefonu, tiek individualių susitikimų metu. Potencialiems pareiškėjams paraiškų rengimo metu bus teikiamos konsultacijos bendraisiais ir techniniais vietos projektų paraiškų pildymo klausimais, išskyrus vietos projekto idėją. Taip pat bus teikiama partnerių paieškos pagalba (organizuojami renginiai skirti partnerystės plėtrai). VVG interneto svetainėje bus talpinami dažniausia užduodami klausimai, išaiškinimai aktualūs visiems. Taikomos reguliarios ir vienkartinės viešinimo priemonės – kiekvieno kvietimo teikti paraiškas metu bus vykdomi renginiai (ne mažiau kaip 1 per kvietimą), taip pat teikiamos konsultacijos, sukurta dažniausia užduodamų klausimų rubrika svetainėje.
Informacija apie vietos projektų atrankos rezultatus bus skelbiama Šakių krašto VVG internetinė svetainė bei Šakių krašto VVG Facebook paskyroje. Bus taikomos reguliarios viešinimo priemonės – baigus kiekvieną projektų atrankos procesą bus skelbiama informacija.
Projektų įgyvendinimo metu bus skelbiama informacija apie teikiamas konsultacijas projektų įgyvendinimo klausimais, organizuojami patirties mainų renginiai apie kuriuos informacija skelbiama VVG svetainėje, VVG Facebook paskyroje. Taikomos reguliarios ir vienkartinės viešinimo priemonės – projektų įgyvendinimo metu bus vykdomi renginiai (ne mažiau kaip 1 renginys) bei viešinama informacija apie juos, taip pat teikiamos konsultacijos.
Informacija apie VPS įgyvendinimo eigą ir vietos projektų įgyvendinimo rezultatus bus skelbiama Šakių krašto VVG internetinė svetainė, Šakių krašto VVG Facebook paskyroje, taikant reguliarų viešinimą (1 kartą per pusmetį).

16. VPS įgyvendinimo vidaus valdymo, stebėsenos ir vertinimo sistema

16.1. VPS įgyvendinimo vidaus valdymo, stebėsenos ir vertinimo sistemos apibūdinimas

VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistema sudaro tinkamas prielaidas ne tik tinkamai koordinuoti, periodiškai vertinti VPS įgyvendinimo eigą, bet ir vertinti VPS įgyvendinimo rezultatyvumą, efektyvumą ir poveikį VVG atstovaujamai teritorijai, o prireikus papildyti ar keisti pačią VPS.
VPS vidaus valdymo, stebėsenos ir vertinimo sistema užtikrinama vadovaujantis Šakių krašto VVG įstatais, VVG narių priėmimo tvarka, Valdybos darbo reglamentu, darbuotojų pareigybių aprašymais. Teisės aktuose ir vidiniuose norminiuose dokumentuose išskiriami trys organai, kurie dalyvauja galutinių sprendimų, susijusių su VPS įgyvendinimu, priėmime ir tvirtinime:
- vietos veiklos grupės pirmininkas organizuoja ir koordinuoja VVG veiklą, rengia VVG veiklos programą ir ataskaitą, kurios sudėtinė dalis yra VPS įgyvendinimo stebėsenos ataskaita, bei teikia jas svarstyti VVG valdybai ir tvirtinti VVG visuotiniam narių susirinkimui, organizuoja viešos informacijos skelbimą;
- vietos veiklos grupės valdyba svarsto pirmininko parengtą veiklos programą ir ataskaitą, kurios sudėtinė dalis yra VPS įgyvendinimo stebėsenos ataskaita, priima galutinį sprendimą dėl VVG lėšomis dalinai ar visiškai finansuojamų projektų atrankos, sudaro vietos projektų atrankos ir vertinimo komisiją;
- vietos veiklos grupės narių visuotinis susirinkimas tvirtina metinę finansinę atskaitomybę, svarsto ir tvirtina veiklos programą ir ataskaitą, kurios sudėtinė dalis yra VPS įgyvendinimo stebėsenos ataskaita. Taip pat teikia pasiūlymus VVG valdybai dėl VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tvarkos, jos keitimo arba papildymo, dėl VPS įgyvendinimo valdymo, VVG valdybos narių suspendavimo, kai nustatomas piktnaudžiavimo (neteisėto veikimo arba neveikimo) atvejis.
VVG valdyba kartu su VVG pirmininku už savo veiklą atsiskaito prieš visuotinį VVG narių susirinkimą, kaip aukščiausią VVG valdymo organą.
VPS įgyvendinimą organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja VPS administravimo vadovas bei yra atskaitingas pirmininkui. Jis reguliariai (kiekvieną mėnesį) renka, sistemina, analizuoja informaciją iš įvairių šaltinių apie VPS įgyvendinimą, seka strategijos įgyvendinimo aspektus, vertina VPS įgyvendinimo stebėsenos duomenis ir rodiklius, nustato VPS įgyvendinimo problemas ir teikia siūlymus dėl VPS įgyvendinimo problemų sprendimo valdybai. Taip pat kartą per metus atlieka situacijos vertinimą, kuris apima suplanuotų priemonių aktualumo vertinimą, atsižvelgiant į tai ar priemonės yra tinkamos atsižvelgiant į kintančius VVG teritorijos gyventojų, potencialių pareiškėjų ir naudos gavėjų poreikius.
Visi VVG darbuotojai, susiję su VPS administravimu, yra tiesiogiai pavaldūs ir atskaitingi VVG pirmininkui.
VPS administratorė atlieka savalaikius veiksmus susijusius su VPS dokumentų administravimu, saugojimu, stebi teisės aktų, susijusių su VPS įgyvendinimu pasikeitimus, rengia VPS keitimo dokumentus, valdybos posėdžių protokolus ir kitus dokumentus būtinus VVG veiklai vykdyti. Vykdo nuolatinį VPS įgyvendinimo valdymą ir stebėseną pagal funkcijas, reguliariai teikia informacija VPS administravimo vadovui, reikalingą stebėsenai užtikrinti.
VPS finansininkas rengia metinius vietos plėtros strategijos administravimo išlaidų poreikio planus, tvarko VPS įgyvendinimo projekto buhalterinę apskaitą, rengia VPS administravimo lėšų mokėjimų prašymus, atlieka VPS administravimo lėšų paramos sutarties keitimus. Vykdo nuolatinį VPS įgyvendinimo valdymą ir stebėseną pagal funkcijas, reguliariai teikia informacija VPS administravimo vadovui, reikalingą stebėsenai užtikrinti.
VPS viešųjų ryšių specialistė administruoja VVG interneto svetainę ir VVG Facebook paskyrą, rengia, įkelia ir prižiūri ten esančios informacijos aktualumą, informuoja VVG teritorijos gyventojus ir kitus suinteresuotus asmenis bei institucijas apie VPS įgyvendinimo eigą ir rezultatus, užtikrina tiek reguliarių, tiek vienkartinių viešinimo priemonių įgyvendinimą. Vykdo

nuolatinį VPS įgyvendinimo valdymą ir stebėseną pagal funkcijas, reguliariai teikia informacija VPS administravimo vadovui, reikalingą stebėsenai užtikrinti.
Valdybos posėdžiai, skirti VPS įgyvendinimo eigos stebėsenai ir vertinimui, vyks kartą per metų ketvirtį bei gali būti inicijuojami dažniau pagal poreikį. VPS stebėsenos ataskaitoje bus fiksuojami rodikliai pagal veiklos planą ir biudžetą, lyginama pagal ataskaitinius laikotarpius ir stebima pažanga. VPS įgyvendinimo ketvirtines ataskaitas rengia VPS administravimo vadovas.
Už VPS įgyvendinimo rezultatus, įskaitant įgyvendintus VPS įgyvendinimo vidaus stebėsenos veiksmus ir VPS įgyvendinimo problemas (jeigu tokių bus), bus atsiskaitoma teikiant metines VPS įgyvendinimo ataskaitas Nacionalinei mokėjimo agentūrai. VPS įgyvendinimo metines ataskaita rengia VPS administravimo vadovas pagal VPS administratorės, VPS finansininkės, VPS viešųjų ryšių specialistės pateiktą informaciją.
Remiantis ketvirtinėmis VPS įgyvendinimo pažangos ataskaitomis, kurios parengtos atsižvelgiant į VVG darbuotojų, susijusių su VPS administravimu pateiktą planų įgyvendinimo pažangą, vietos projektų įgyvendinimo ataskaitas, vietos projektų patikrų rezultatus ir informaciją iš kitų informacijos šaltinių bei nustačius kvietimų skelbimo ir metinių tikslų (fizinių ir finansinių) plano įgyvendinimo vėlavimus vertinamas vėlavimų poveikis savalaikiam VPS rodiklių pasiekimui bei rengiamas veiksmų, susijusių su nustatytu neatitikimu įgyvendinimo planas. Parengtas planas tvirtinamas valdybos posėdyje, kuris, esant poreikiui, sušaukiamas skubos tvarka. Apie identifikuotas problemas informuoja Nacionalinę mokėjimo agentūrą bei Ministeriją, teikia joms siūlymus dėl VPS įgyvendinimo problemų sprendimo. Už šių veiksmų įgyvendinimą atsakingas administracijos vadovas.

16.2. VPS įgyvendinimo vidaus valdymo, stebėsenos ir vertinimo funkcijos pagal subjektus

15.2.1.	VVG nariai	Tvirtina parengtą VPS ir jos keitimus, vertina ir tvirtina kasmetinę VPS įgyvendinimo stebėsenos ataskaitą, teikia rekomendacijas dėl VPS įgyvendinimo.
15.2.2.	VVG kolegialaus valdymo organo nariai	Sudaro vietos projektų atrankos ir vertinimo komisiją, priima sprendimus dėl vietos projektų finansavimo.
15.2.3.	VPS administravimo vadovas	Atsako už tinkamą VPS įgyvendinimą ir savalaikį pakeitimų iniciavimą, vykdo tikslų pasiekimo ir rezultatų stebėseną, kontroliuoja įgyvendinimo procesą.
15.2.4.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	Tvarko VPS įgyvendinimo projekto buhalterinę apskaitą, rengia VPS administravimo lėšų mokėjimų prašymus, atlieka VPS administravimo lėšų paramos sutarties keitimus.
15.2.5.	VPS administratorius (-iai)	Rengia kvietimus teikti vietos projektų paraiškas, organizuoja vietos projektų paraiškų vertinimą, prižiūri vietos projektų įgyvendinimą, rengia VVG paramos sutarties pakeitimus, administruoja VVG atliekamus viešuosius pirkimus.
15.2.6.	VPS viešųjų ryšių specialistas (-ai)	Planuoja, organizuoja VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo renginius, informuoja VVG teritorijos gyventojus ir kitus suinteresuotus asmenis bei institucijas apie VPS įgyvendinimo eigą ir rezultatus, užtikrina tiek reguliarių, tiek vienkartinių viešinimo priemonių įgyvendinimą.

IV dalis: VPS priedai

Priedas	**Priedo pavadinimas**
1 priedas	VVG narių sąrašas
2 priedas	VVG kolegialaus valdymo organo narių sąrašas
3 priedas	VVG administracijos darbuotojų pareigybės ir funkcijos
4 priedas	VPS priemonių rezultato rodikliai ir jų reikšmių pagrindimas
5 priedas	VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)
6 priedas	VPS rengimo metu gautų pastabų suvestinė
7 priedas	Šaltinių sąrašas
8 priedas	Lentelių sąrašas
9 priedas	Gyventojų nuomonės tyrimo ataskaita
10 priedas	Organizacijų apklausos ataskaita
11 priedas	Norėdami įvesti tekstą, spustelėkite arba bakstelėkite čia.
12 priedas	Norėdami įvesti tekstą, spustelėkite arba bakstelėkite čia.
13 priedas	Norėdami įvesti tekstą, spustelėkite arba bakstelėkite čia.
14 priedas	Norėdami įvesti tekstą, spustelėkite arba bakstelėkite čia.
15 priedas	Norėdami įvesti tekstą, spustelėkite arba bakstelėkite čia.

1 priedas. VVG narių sąrašas

Eil. Nr.	Organizacijos pavadinimas	Atstovo (organizacijos vadovo) vardas ir pavardė	Atstovaujamas sektorius	Atstovaujama VVG teritorijos savivaldybė ir seniūnija	Papildoma informacija
1	2	3	4	5	6
1.	Baltrušių bendruomenės centras	Kęstutis Kudirka	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
2.	Barzdų seniūnijos bendruomenės centras	Agnė Dereškevičienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
3.	Bendruomenės centras "Tėviškė"	Alvyra Janavičienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
4.	Briedžių bendruomenės centras	Dalija Černeckienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
5.	Bunikių kaimo bendruomenė „Kregždantė“	Jolita Beržvinskienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
6.	Degutinės kaimo bendruomenės centras	Vytautas Legota	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
7.	Gelgaudiškio bendruomenės centras "Atgaiva"	Ilona Šeflerienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
8.	Gerdžiūnų bendruomenė	Loreta Balsienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
9.	Girėnų bendruomenės centras	Irena Sakalauskienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
10.	Griškabūdžio bendruomenės centras	Agnė Paškauskienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
11.	Išdagų bendruomenės centras	Rasa Kopicė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
12.	Janukiškių bendruomenės centras	Arvydas Babušis	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	

Eil. Nr.	Organizacijos pavadinimas	Atstovo (organizacijos vadovo) vardas ir pavardė	Atstovaujamas sektorius	Atstovaujama VVG teritorijos savivaldybė ir seniūnija	Papildoma informacija
13.	Kudirkos Naumiesčio bendruomenės centras "Santaka"	Loreta Adomaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
14.	Keturnaujienos bendruomenės centras	Birutė Ūsienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
15.	Kidulių bendruomenės centras "Vinkšnupis"	Zita Janulaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
16.	Kriūkų bendruomenės centras	Edita Pranckaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
17.	Lekėčių bendruomenės moterų klubas	Vaida Brazaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
18.	Lekėčių bendruomenės asociacija	Arūnas Matusevičius	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
19.	Lepšių kaimo kraštiečių bendruomenė	Ona Baltrušaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
20.	Lukšių bendruomenės centras	Sigitas Bendorius	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
21.	Mikytų bendruomenės centras	Saulina Kučiauskienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
22.	Bendruomenė „Naujasis Sudargas“	Almantas Januškevičius	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
23.	Panovių kaimo bendruomenės centras	Bernardinas Vainius	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
24.	Sintautų bendruomenės centras	Ingrida Jakaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
25.	Slavikų seniūnijos bendruomenės centras	Renata Baltrušaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
26.	Sudargo bendruomenės centras	Alberta Dragūnaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	

Eil. Nr.	Organizacijos pavadinimas	Atstovo (organizacijos vadovo) vardas ir pavardė	Atstovaujamas sektorius	Atstovaujama VVG teritorijos savivaldybė ir seniūnija	Papildoma informacija
27.	Šakių rajono bendruomenių centrų asociacija	Grina Šnirpūnienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
28.	Veršių bendruomenės centras	Laimina Auštrienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
29.	Voniškių kaimo bendruomenės centras	Gitana Kuncaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
30.	Voverių bendruomenės centras „Jotija“	Rasa Liubamirskaitė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
31.	Klubas „Sudargo piliakalnių aidai“	Lena Povilaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
32.	Asociacija „Išmanus jaunimas“	Aurimas Staugaitis	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
33.	Šakiečių bendruomenė	Zita Jakaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
34.	Šakių sporto klubas „Audra“	Gintarė Bubnytė Smirnovienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
35.	Šakių rajono sporto klubų sąjunga	Kęstutis Smirnovas	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
36.	Naumiestiečių sambūris	Mindaugas Kantautas	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
37.	Plokščių bendruomenės centras	Dovilė Kazakauskienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
38.	Žvirgždaičių miestelio bendruomenė	Danguolė Pranckevičienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
39.	VšĮ Šakių turizmo ir verslo informacijos centras	Daiva Palukaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
40.	Raimundo Mureikos įmonė	Raimundas Mureika	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	

Eil. Nr.	Organizacijos pavadinimas	Atstovo (organizacijos vadovo) vardas ir pavardė	Atstovaujamas sektorius	Atstovaujama VVG teritorijos savivaldybė ir seniūnija	Papildoma informacija
41.	UAB „Autoforma“	Ingrida Racevičienė	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
42.	UAB „Greičio forma“	Renaldas Šiuika	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
43.	UAB „Augersta“	Marius Augustaitis	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
44.	UAB „Jusmila“	Mindaugas Žindžius	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
45.	UAB „Edaja“	Arūnas Juknevičius	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
46.	UAB „Gulbelė"	Arūnas Tarnauskas	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
47.	UAB „Agrolina“	Raminta Jakelaitienė	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
48.	Asociacija Šakių verslo klubas	Vaidas Morkevičius	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
49.	VšĮ „MOTORSPORT LT“	Valdas Stankūnas	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
50.	J.Dainelienės įmonė	Juozas Dainelis	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
51.	Armintas Dubickas	Armintas Dubickas	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
52.	Almantas Pališkis	Almantas Pališkis	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
53.	Vidmantas Brazaitis	Vidmantas Brazaitis	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
54.	MB „Greitos bitės“	Kęstutis Ūsas	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
55.	MB “Modern House”	Vytautas Venslovaitis	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	

Eil. Nr.	Organizacijos pavadinimas	Atstovo (organizacijos vadovo) vardas ir pavardė	Atstovaujamas sektorius	Atstovaujama VVG teritorijos savivaldybė ir seniūnija	Papildoma informacija
56.	UAB ,,Ligitra"	Aurelija Maksvytienė	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	
57.	Šakių rajono savivaldybės taryba	Edvardas Belevičius	Viešojo administravimo (valdžios)	Šakių rajono savivaldybė	
58.	Šakių rajono savivaldybės taryba	Aušra Slidziauskienė	Viešojo administravimo (valdžios)	Šakių rajono savivaldybė	
59.	Edgaras Pilypaitis	Edgaras Pilypaitis	Fizinis asmuo	Šakių rajono savivaldybė	
60.	Jurgita Savickienė	Jurgita Savickienė	Fizinis asmuo	Šakių rajono savivaldybė	

2 priedas. VVG kolegialaus valdymo organo (KVO) narių sąrašas

Eil. Nr.	Organizacijos pavadinimas	Atstovo vardas ir pavardė	Atstovaujamas sektorius	Atstovaujama VVG teritorijos savivaldybė (jei aktualu) ir seniūnija	KVO narys nuo	Papildoma informacija
1	2	3	4	5	6	7
1.	Šakių rajono savivaldybės taryba	Edvardas Belevičius	Viešojo administravimo (valdžios)	Šakių rajono savivaldybė	2023-05-16	
2.	Šakių rajono savivaldybės taryba	Aušra Slidziauskienė	Viešojo administravimo (valdžios)	Šakių rajono savivaldybė	2023-02-28	
3.	Kriūkų bendruomenės centras	Edita Dabašinskaitė Pranskaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	2023-02-28	
4.	Baltrušių bendruomenės centras	Indrė Kavaliauskienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	2023-02-28	
5.	Kudirkos Naumiesčio Bendruomenės centras „Santaka”	Inesa Augulienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	2023-02-28	
6.	Žvirgždaičių miestelio bendruomenė	Gabija Šakočienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	2023-02-28	
7.	Lekėčių bendruomenės moterų klubas	Vaida Brazaitienė	Pilietinės visuomenės (socialiniai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	2023-02-28	
8.	J. Dainelienės įmonė	Juozas Vytas Dainelis	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	2023-02-28	
9.	MB „Greitos bitės”	Kęstutis Ūsas	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	2023-02-28	
10.	MB „Šlepetija”	Tadas Bybartas	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	2023-08-18	
11.	MB „Modern House”	Vytautas Venslovaitis	Verslo (privatūs ekonominiai interesai)	Šakių rajono savivaldybė	2023-02-28	

3 priedas. VVG administracijos darbuotojai

Eil. Nr.	Pareigybė	Reikalavimai išsilavinimui ir kvalifikacijai	Funkcijos	Darbuotojo vardas ir pavardė
1	2	3	4	5
1.	VPS administravimo vadovas	Turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę nei 3 m. darbo patirtį projektų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 5 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.	1. Renka, sistemina, analizuoja informaciją iš įvairių šaltinių apie VPS įgyvendinimą, seka strategijos įgyvendinimo aspektus, vertina VPS įgyvendinimo stebėsenos duomenis ir rodiklius, nustato VPS įgyvendinimo problemas ir teikia siūlymus dėl VPS įgyvendinimo problemų sprendimo; 2. Rengia VPS įgyvendinimo ketvirtines ir metines ataskaitas; 3. Rengia kvietimų teikti vietos projektus dokumentus: vietos projektų finansavimo sąlygų aprašus ir skelbimus teikti vietos projektus, skelbia kvietimus teikti vietos projektus; 4. Ruošia medžiagą visuotiniams ir valdybos susirinkimams VPS įgyvendinimo klausimais, rengia dokumentus vietos projektų atrankos komiteto posėdžiams; 5. Vietos projektų paraiškų priėmimo laikotarpiu laikosi nešališkumo ir užtikrina konfidencialumą pareiškėjų ir vietos projektų idėjų turinio atžvilgiu; konsultuoja pareiškėjus bendraisiais ir techniniais vietos projektų paraiškų pildymo klausimais, išskyrus vietos projekto idėją ir verslo planą; 6. Konsultuoja, informuoja, teikia metodinę pagalbą vietos projektų įgyvendinimo klausimais projektų vykdytojams; 7. Registruoja pateiktas vietos projektų paraiškas; atlieka vietos projektų paraiškų vertinimą, pildo vietos projektų vertinimo ataskaitas/ rengia vietos projektų vertinimo išvadas, sudaro vertinimo rezultatų suvestines; 8. Dalyvauja NMA projektų atrankos komiteto posėdžiuose (nuotoliniu būdu) ir pristato vietos projektus paramai gauti; 9. Bendradarbiauja, keičiasi informacija su NMA prie ŽŪM vertinant vietos projektų paraiškas, suruošia dokumentus, perduodamus Agentūrai, pakartotiniam ar kontroliniam vietos projektų paraiškų vertinimui atlikti; 10. Užtikrina dokumentų parengimui ir pateikimui nustatytų terminų laikymąsi; 11. Atlieka vietos projektų pareiškėjų išankstinių viešųjų	Laimina Auštrienė

Eil. Nr.	Pareigybė	Reikalavimai išsilavinimui ir kvalifikacijai	Funkcijos	Darbuotojo vardas ir pavardė
1	2	3	4	5
			pirkimų dokumentų vertinimą; 12. Rengia VVG viešųjų pirkimų taisykles, viešųjų pirkimų planus, organizuoja ir vykdo VVG viešuosius pirkimus ir derina juos su NMA prie ŽŪM, rengia metines viešųjų pirkimų ataskaitas; 13. Paruošia dokumentus paskelbimui VVG internetinėje svetainėje: skelbimus teikti vietos projektų paraiškas, informaciją apie surinktas vietos projektų paraiškas ir jų vertinimo rezultatus bei suvestines, informaciją apie projektų tvirtinimo rezultatus, informaciją apie VVG viešųjų pirkimų vykdymą; 14. Administruoja vietos projektų eigą, atlieka vietos projektų įgyvendinimo stebėseną ir kontrolę; pagal poreikį inicijuoja vietos projektų patikras vietoje ir dalyvauja vietos projektų patikrose; 15. Vykdo vietos projektų įgyvendinimo ataskaitų ir užbaigtų vietos projektų metinių ataskaitų vertinimą; 16. Bendrauja su VVG atstovaujamos teritorijos gyventojais ir informuoja juos apie VPS įgyvendinimo eigą ir rezultatus; 17. Dalyvauja VVG veiklos pristatymuose, bendradarbiauja su NMA, ŽŪM, VVG tinklu, rajono savivalda, bendruomenėmis, organizacijomis, verslininkais sprendžiant VPS įgyvendinimo klausimus	
2.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	Turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę nei 2 m. darbo patirtį finansinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 5 m. darbo patirtį finansinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje	1. Rengia metinius vietos plėtros strategijos administravimo išlaidų poreikio planus bei jų tikslinimus ir teikia juos NMA prie ŽŪM per Žemės ūkio ministerijos informacinę sistemą ŽŪMIS; 2. Rengia VPS administravimo lėšų mokėjimų prašymus bei jų tikslinimus ir teikia juos NMA prie ŽŪM per Žemės ūkio ministerijos informacinę sistemą ŽŪMIS; 3. Dalyvauja NMA prie ŽŪM atliekamose VPS administravimo lėšų patikrose vietoje ir pateikia visus prašomus dokumentus ir informaciją, susijusią su ES paramos panaudojimu; 4. Tvarko VPS įgyvendinimo projekto buhalterinę apskaitą; 5. Rengia VPS administravimo lėšų paramos sutarties keitimus; 6. Vietos projektų paraiškų priėmimo laikotarpiu laikosi	Ona Protopopova

Eil. Nr.	Pareigybė	Reikalavimai išsilavinimui ir kvalifikacijai	Funkcijos	Darbuotojo vardas ir pavardė
1	2	3	4	5
			nešališkumo ir užtikrina konfidencialumą pareiškėjų ir vietos projektų idėjų turinio atžvilgiu; konsultuoja pareiškėjus bendraisiais ir techniniais vietos projektų paraiškų pildymo finansiniais klausimais, išskyrus vietos projekto idėją ir verslo planą; Konsultuoja, informuoja, teikia metodinę pagalbą projektų vykdytojams vietos projektų įgyvendinimo finansiniais klausimais	
3.	VPS administratorius	Turėti aukštąjį išsilavinimą arba ne mažesnę negu 2 m. darbo ir (arba) savanoriško darbo patirtį projektų valdymo arba VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.	1. Rengia dokumentus dėl VPS keitimo (tikslina atskiras VPS dalis dėl pasikeitusių VVG teritorijos poreikių, pagal poreikį tikslina VPS priemonių ir (arba) jų veiklos sričių aprašymus, pildo VPS keitimo pagrindimo formą ir rengia lyginamąjį visos VPS ar jos teksto dalies variantą keitimų sekimo režimu); 2. Rengia VPS vietos projektų vykdytojų paramos sutartis bei sutarčių pakeitimus ir derina jas su vietos projekto vykdytoju bei NMA prie ŽŪM; pildo vietos projektų vykdytojų sutarčių rengimo/keitimo klausimynus; 3. Registruoja: gaunamus ir siunčiamus dokumentus, sutartis, protokolus, VVG pirmininko įsakymus; veda: gaunamų ir siunčiamų dokumentų, sutarčių, protokolų, VVG pirmininko įsakymų registracijos žurnalus; 4. Tvarko VVG gaunamus dokumentus ir rengia siunčiamus dokumentus; 5. Rengia VVG pirmininko įsakymų projektus; 6. Veda ir tvarko VVG darbuotojų asmens bylas; 7. Atlieka vietos projektų vykdytojų pateiktų mokėjimo prašymų pirminį vertinimą, nustačius trūkumų siunčia paklausimus projektų vykdytojams dėl mokėjimo prašymų patikslinimo; pildo mokėjimo prašymų registrą; pildo mokėjimo prašymų pirminių vertinimų klausimynus; per Žemės ūkio ministerijos informacinę sistemą ŽŪMIS teikia vietos projektų vykdytojų mokėjimo prašymus NMA; 8. Peržiūri aktualią informaciją, teikia reikalingus dokumentus per Žemės ūkio ministerijos informacinę sistemą ŽŪMIS; peržiūri aktualią informaciją NMA prie ŽŪM informaciniame portale (elektroninėje	Alina Baltrušaitienė

Eil. Nr.	Pareigybė	Reikalavimai išsilavinimui ir kvalifikacijai	Funkcijos	Darbuotojo vardas ir pavardė
1	2	3	4	5
			asmenų bei organizacijų informacijos paieškos sistemoje); 9. Vykdo kvietimus į VVG valdybos posėdžius, tvarko su posėdžiais susijusius dokumentus, rengia posėdžių protokolus bei protokolų tekstą derina su posėdžių metu pasisakiusiais asmenimis; 10. Vykdo kvietimus į VVG vietos projektų atrankos komiteto (PAK) posėdžius, tvarko su posėdžiais susijusius dokumentus, rengia PAK nario ir nario-stebėtojo nešališkumo ir konfidencialumo deklaracijas, rengia PAK posėdžių protokolus, PAK protokolų tekstą derina su posėdyje dalyvavusiais PAK nariais ir nariais-stebėtojais (NMA ir ŽŪM atstovais) bei suderintą protokolą pateikia Agentūrai; 11. Vykdo kvietimus į VVG visuotinius narių susirinkimus, tvarko su posėdžiais susijusius dokumentus, rengia posėdžių protokolus bei protokolų tekstą derina su posėdžių metu pasisakiusiais asmenimis; 12. Rengia, paruošia dokumentus, reikalingus VVG pirmininko bei VVG valdymo organo narių registracijai Juridinių asmenų registre; 13. Vietos projektų paraiškų priėmimo laikotarpiu laikosi nešališkumo ir užtikrina konfidencialumą pareiškėjų ir vietos projektų idėjų turinio atžvilgiu; konsultuoja pareiškėjus bendraisiais ir techniniais vietos projektų paraiškų pildymo klausimais, išskyrus vietos projekto idėją ir verslo planą; 14. Konsultuoja, informuoja, teikia metodinę pagalbą projektų vykdytojams administraciniais vietos projektų įgyvendinimo klausimais; 15. Seka strategijos įgyvendinimo aspektus, vertina VPS įgyvendinimo stebėsenos duomenis ir rodiklius, nustato VPS įgyvendinimo problemas ir teikia siūlymus dėl VPS įgyvendinimo problemų sprendimo; 16. Atlieka nuolatinius vietos projektų paraiškų administravimo veiksmus: rengia vietos projektų bylų viršelius, pildo vietos projektų dokumentų bylų apyrašus, pildo vietos projektų paraiškų administravimo kontrolinius žymų lapus; 17. Bendradarbiauja,	

Eil. Nr.	Pareigybė	Reikalavimai išsilavinimui ir kvalifikacijai	Funkcijos	Darbuotojo vardas ir pavardė
1	2	3	4	5
			keičiasi informacija su NMA prie ŽŪM vietos plėtros strategijos įgyvendinimo ir administravimo klausimais, atlieka vietos projektų įgyvendinimo stebėseną ir kontrolę; administruoja vietos projektų eigą ir kontroliuoja vietos projektų vykdymą; 18. Pagal poreikį inicijuoja vietos projektų patikras; pagal poreikį dalyvauja vietos projektų patikrose kartu su NMA prie ŽŪM darbuotojais ar atskirai; 19. Administruoja dokumentus, susijusius su naryste VVG, prižiūri šios informacijos ir dokumentų aktualumą bei savalaikį atnaujinimą, veda VVG narių sąrašą; 20. Dalyvauja VVG veiklos pristatymuose, bendradarbiauja su NMA, ŽŪM, VVG tinklu, rajono savivalda, bendruomenėmis, organizacijomis, verslininkais sprendžiant VPS įgyvendinimo klausimus	
4.	VPS viešųjų ryšių specialistas	VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatintojui – turėti aukštąjį išsilavinimą, taip pat turėti žinių LEADER metodo įgyvendinimo ir kitose kaimo plėtros politikos srityse; arba turėti ne mažesnę negu 1 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.	1. Planuoja, organizuoja VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo renginius: mokymus, konferencijas, informacinius, VPS viešinimo, VVG veiklos pristatymus, išvažiuojamuosius seminarus bei tvarko, derina ir rengia šiems renginiams įvykti reikalingus dokumentus; 2. Informuoja VVG teritorijos gyventojus ir kitus suinteresuotus asmenis bei institucijas apie VPS įgyvendinimo eigą ir rezultatus, teikia informaciją apie atliktus VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo veiksmus; rengia pranešimus visuomenei apie VVG vykdomą veiklą ir VPS įgyvendinimą, iniciatyvas ir jų įtaką gyventojams; 3. Bendrauja su VVG atstovaujamos teritorijos gyventojais, potencialiais pareiškėjais, pilietinės visuomenės, verslo bei vietos valdžios sektorių atstovais, aktyvina VVG teritorijos gyventojus, skatina juos aktyviai dalyvauti vietos plėtroje, teikti vietos projektus ir projektines iniciatyvas; įtraukia VVG teritorijos gyventojus, VPS tikslines grupes į VPS įgyvendinimo procesą; 4. Administruoja VVG interneto svetainę ir VVG Facebook paskyrą, rengia, įkelia ir prižiūri ten esančios informacijos aktualumą; 5. Fiksuoja ir sistemina VVG renginių,	Rima Rauktienė

Eil. Nr.	Pareigybė	Reikalavimai išsilavinimui ir kvalifikacijai	Funkcijos	Darbuotojo vardas ir pavardė
1	2	3	4	5
			susirinkimų ir kitos veiklos foto ar video medžiagą ir ją kelia į VVG interneto svetainę; 6. Dalyvauja rajoninėse, respublikinėse ir tarptautinėse programose, konferencijose, seminaruose, renginiuose ir vykdo VPS įgyvendinimo sklaidą; 7. Vietos projektų paraiškų priėmimo laikotarpiu laikosi nešališkumo ir užtikrina konfidencialumą pareiškėjų ir vietos projektų idėjų turinio atžvilgiu.	

4 priedas. VPS priemonių rezultato rodikliai ir jų reikšmių pagrindimas

1. **VPS priemonių rezultato rodikliai (ES bendrieji):**

1	2	3	4	5	6	7	8	9
			1 priemonė	2 priemonė	3 priemonė	4 priemonė	5 priemonė	6 priemonė
Rodiklio kodas	**Rodiklis**	**Iš viso**	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas
A	**ES bendrieji rezultato rodikliai:**							
R.3	Žemės ūkio sektoriaus skaitmeninimas. Ūkių, pagal BŽŪP gaunančių paramą skaitmeninėms ūkininkavimo technologijoms plėtoti, skaičius	0	0	0	0	0	0	0
R.37	Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse. BŽŪP projektais remiamas naujų darbo vietų kūrimas	19.00	7.00	10.00	0.00	2.00	0.00	0.00
R.39	Kaimo ekonomikos plėtojimas. Kaimo verslo įmonių, įskaitant bioekonomikos įmones, kuriamų naudojantis pagal BŽŪP skiriama parama, skaičius	21	7	7	1	6	0	0
R.41	Europos kaimo tinklų kūrimas. Kaimo gyventojų, kuriems, naudojantis BŽŪP parama, sudarytos palankesnės sąlygos	400	50	50	150	150	0	0

	naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius							
R.42	Socialinės įtraukties skatinimas. Asmenų, kuriems taikomi remiami socialinės įtraukties projektai, skaičius	91	0	0	0	25	60	6

2. **VPS rodikliai (produkto, rezultato) VPS priemonių lygiu:**
   ☐ Netaikoma
   ☒ **Taikoma**

1	2	3	4	5	6	7	8	9
			1 priemonė	2 priemonė	3 priemonė	4 priemonė	5 priemonė	6 priemonė
Rodiklio kodas	**Rodiklis**	**Iš viso**	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą	Nevyriausybinio sketoriaus gebėjimų stiprinimas
E	**VPS rodikliai (produkto, rezultato):**							
ŠAKI-P.1	Kaimo bendruomenių ir NVO, dalyvavusių organizacijų stiprinimo veiklose, skaičius	6	0	0	0	0	0	6
ŠAKI-P.2	Kaimo bendruomenių ir NVO darbuotojų, savanorių, narių, sustiprinusių kompetencijas, skaičius	30	0	0	0	0	0	30
ŠAKI-P.3	Asmenų, dalyvavusių vietos projekto veiklose, skaičius (15 asmenų projekte, 12 projektų)	180	0	0	0	0	180	0

3. **VPS priemonių rezultato rodiklių reikšmių pagrindimas:**

1	2	3	4
VPS priemonės numeris	**VPS priemonė**	**Kiekybinis tikslas iki 2029 m.**	**Kiekybinio tikslo pagrindimas**
R.3	Žemės ūkio sektoriaus skaitmeninimas. Ūkių, pagal BŽŪP gaunančių paramą skaitmeninėms ūkininkavimo technologijoms plėtoti, skaičius		
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	0	
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	0	
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendrabarbiavimo plėtra.	0	
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	0	
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą.	0	
6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas.	0	
R.37	**Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse. BŽŪP projektais remiamas naujų darbo vietų kūrimas**		
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	7	Planuojama, kad bus finansuoti 7 projektai po vidutiniškai 40 tūkst. Eur, kurie sukurs po 1 darbo vietą.
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	10	Planuojama, kad bus finansuoti 7 projektai po vidutiniškai 60 tūkst. Eur, kurie sukurs vidutiniškai po 1,5 darbo vietos.
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra.	0	
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	2	Planuojama, kad bus finansuoti 6 projektai po vidutiniškai 45 tūkst. Eur, kurie sukurs po vidutiniškai 0,25 - 0,5 darbo vietos.
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą.	0	
6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas.	0	

R.39	**Kaimo ekonomikos plėtojimas. Kaimo verslo įmonių, įskaitant bioekonomikos įmones, kuriamų naudojantis pagal BŽŪP skiriama parama, skaičius**		
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	7	Planuojama, kad bus finansuoti 7 projektai, tad bus paremtos 7 įmonės.
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	7	Planuojama, kad bus finansuoti 7 projektai, tad bus paremtos 7 įmonės.
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra.	1	Planuojama, kad bus finansuotas 1 projektas su ne mažiau kaip 3 partnerinėmis organizacijomis kurių 1 bus įmonė.
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	6	Planuojama, kad bus finansuoti 6 projektai, tad bus paremtos 6 įmonės.
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą.	0	
6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas	0	
R.41	**Europos kaimo tinklų kūrimas. Kaimo gyventojų, kuriems, naudojantis BŽŪP parama, sudarytos palankesnės sąlygos naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičius**		
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	50	Planuojama, kad bus finansuoti 7 projektai ir bent 2 bus skirti paslaugų kaime kūrimui, o jų metu bus suteiktos paslaugos 50 asmenų bendrai.
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	50	Planuojama, kad bus finansuoti 7 projektai ir bent 1 bus skirtas paslaugų kaime plėtrai, o jo metu bus suteiktos paslaugos 50 asmenų.
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra.	150	Planuojama, kad bus finansuotas 1 projektas, kuris bus skirtas paslaugų kaime kūrimui ir plėtrai, o jo metu bus suteiktos paslaugos 150 asmenų.
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	150	Planuojama, kad bus finansuoti 6 projektai ir bent 3 bus skirti paslaugų kaime kūrimui ir plėtrai, o jų metu bus suteiktos paslaugos po vidutiniškai 50 asmenų.
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą.	0	
6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas.	0	

R.42	**Socialinės įtraukties skatinimas. Asmenų, kuriems taikomi remiami socialinės įtraukties projektai, skaičius**		
1 priemonė	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai.	0	
2 priemonė	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai.	0	
3 priemonė	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra.	0	
4 priemonė	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra.	25	Planuojama, kad bus finansuoti 6 projektai ir bent 1 jų bus skirtas socialiniai įtraukčiai didinti, o jo metu bus įtraukta bent 25 mažiau galimybių turintys asmenys.
5 priemonė	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą.	60	Planuojama, kad bus finansuota 12 projektų ir bent 6 jų bus skirti socialiniai įtraukčiai didinti, o jų metu bus įtraukta bent po 10 mažiau galimybių turinčių asmenų.
6 priemonė	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas.	6	Planuojama, kad bus finansuoti 6 projektai ir bent 1 dalyvis kiekviename jų bus mažiau galimybių turintis asmuo.

4. **Įgyvendinant VPS planuojamų sukurti darbo vietų paskirstymas pagal amžių ir lytį:**
   ☐ Netaikoma
   ☒ **Taikoma**

1	2	3	4	5	6	7	8
	N. 37	1 priemonė	2 priemonė	3 priemonė	4 priemonė	5 priemonė	6 priemonė
	Iš viso	Parama kaimo gyventojų verslo pradžiai	Parama smulkaus verslo kaime plėtrai	Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo plėtra	Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra	Kokybiško gyventojų užimtumo ir socialinės integracijos veiklų plėtra per bendruomenių sutelktumą	Nevyriausybinio sektoriaus gebėjimų stiprinimas
Kiekybinis tikslas iki 2029 m. (rodiklis R.37)	19	7	10	0	2	0	0
Ar aktualus darbo vietų paskirstymas pagal lytį?		Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Ar aktualus darbo vietų paskirstymas pagal amžių?		Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Sukurtų DV pasiskirstymas pagal lytį:	19	7	10	0	2	0	0
Sukurtų darbo vietų skaičius moterims	0	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma
Sukurtų darbo vietų skaičius vyrams	0	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma
Sukurtų darbo vietų skaičius bet kurios lyties asmenims	19	7	10	netaikoma	2	netaikoma	netaikoma
Sukurtų DV pasiskirstymas pagal amžių:	19	7	10	0	2	0	0
Sukurtų darbo vietų skaičius asmenims iki 40 m. (imtinai)	1	1	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma

Sukurtų darbo vietų skaičius asmenims nuo 41 m.	0	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma
Sukurtų darbo vietų skaičius bet kurio amžiaus asmenims	18	6	10	netaikoma	2	netaikoma	netaikoma

5 priedas. VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)

Eil. Nr.	Strateginis dokumentas	VPS sąsajos pagrindimas
1.	VVG teritorijos savivaldybės plėtros strateginis planas	Šakių krašto VVG VPS yra integralus dokumentas, kuris atitinka bendrą savivaldybės plėtros politiką. VPS kryptingai prisideda prie Šakių rajono savivaldybės 2023 - 2025 m. strateginio plėtros plane, patvirtintame 2023 m. sausio 31 d. Šakių rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-1 identifikuotų prioritetų ir tikslų įgyvendinimo: **I. Prioritetas „Tvariam ekonominiam augimui palanki aplinka“.** **Tikslai:** 1.1. Infrastruktūros modernizavimas ir plėtra; 1.2. Augimui palankios investicinės ir verslo aplinkos kūrimas; 1.3. Darni žemės ūkio plėtra. **II. Prioritetas „Veikli, atvira, saugi, sveika ir tobulėjanti visuomenė“** **Tikslai:** 2.1. Mokymasis visą gyvenimą; 2.2. Sveikata ir sportas visiems; 2.3. Pilietinės bendruomenės formavimas; 2.4. Valdymo sistemos efektyvinimas; 2.5. Kompleksinė, kokybiška ir visiems prieinama socialinė pagalba; **III Prioritetas „Savitas, patrauklus ir ambicingas Zanavykų kraštas“, tikslai:** 3.1. Krašto kultūrinio identiteto saugojimas, puoselėjimas ir sklaida; 3.2. Kokybiškų kultūros ir turizmo paslaugų plėtra ir jų prieinamumo didinimas. VPS priemonės nukreiptos į verslų kūrimą ir plėtrą, turizmo ir viešųjų paslaugų plėtrą ir prieinamumo didinimą, bendruomeniškumo stiprinimą, Zanavykų etninio savitumo ir krašto identiteto puoselėjimą.
2.	VVG teritorijoje patvirtintas regiono plėtros planas	Šakių krašto VVG VPS yra integralus dokumentas, kuris atitinka bendrą regiono plėtros politiką. VPS kryptingai prisideda prie 2022–2030 m. Marijampolės regiono plėtros plane, patvirtintame 2023 m. vasario 9 d. regiono plėtros tarybos sprendimu Nr. S-1, numatytų tikslų įgyvendinimo: 1. Tikslas „Mažinti socialinę atskirtį ir skurdo rizikos lygį“ – VPS priemonės nukreiptos į teritorijos gyventojų užimtumo galimybių gerinimą, socialinės įtraukties bei gyventojų aktyvumo ir sąmoningumo didinimą;

		2. Tikslas „Pagerinti sąlygas investicijoms ir skatinti ekonominį aktyvumą“ – VPS priemonės nukreiptos į verslų kūrimą, turizmo vystymą bei susijusios, būtinos infrastruktūros atnaujinimu ir plėtra;
3.	Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)	Baltijos jūros regione yra daug problemų, kurios reikalauja veiksmų viso regiono lygmeniu. Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija padeda tame pačiame regione esančioms šalims kartu spręsti problemas, veiksmingiau išnaudoti bendrą potencialą, stiprinti regiono integraciją. Įgyvendinant ES BJRS yra siekiama trijų pagrindinių tikslų: apsaugoti jūrą, sujungti regioną, padidinti jo gyventojų gerovę. Šie trys tikslai yra padalyti į veiksmus, įgyvendinamus įvairiose politikos srityse. Šie veiksmai padeda spręsti bendras problemas regione. Įvardinamos 4 pagrindinės problemos, iš kurių prie trijų problemų atitinkamų politinių sričių gerinimo prisideda Šakių krašto VVG VPS : • užtikrinti ekologiškai tvarią aplinką – VPS prisidės prie siekio išsaugoti natūralias gamtines zonas ir gyvūnijos bei augmenijos įvairovę; • didinti regiono klestėjimą – VPS prisidės prie verslumą, stiprinant mažąsias ir vidutines įmones skatinimo, žmogiškuosius išteklius efektyvaus panaudojimo; tvaraus žemės ūkio stiprinimo; • skatinti regiono prieinamumą ir patrauklumą – VPS prisidės prie Baltijos jūros regiono patrauklumą išsaugojimo ir stiprinimo, ypač pasitelkus švietimą, turizmą ir sveikatos apsaugą.
4.	Viensektorės žuvininkystės VVG VPS (taikoma, kai tokia VPS yra patvirtinta VVG teritorijoje)	Šakių krašto VVG teritorijoje Viensektorės žuvininkystės VVG VPS nėra patvirtintos. Netaikoma.

6 priedas. VPS rengimo metu gautų pastabų suvestinė

Eil. Nr.	Pastabos autorius (vardas, pavardė, organizacija), gavimo būdas (žodžiu, raštu, VPS pristatymo, susitikimo metu ar pan.)	Pastabos gavimo data	Pastaba	VVG atsakymas ir veiksmai reaguojant į pastabą
1	2	3	4	5
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

P. S. 2023-04-27 Šakių krašto VVG interneto svetainėje adresu http://sakiukrastovvg.lt/74-naujienos/nepriskirti/1080-sakiu-krasto-vvg-2023-2027-m-vietos-pletros-strategijos-projektas 2023 - 2027 m. VPS projektas pateiktas viešam derinimui su visuomene, prašant iki 2023-05-26 imtinai teikti pastabas ir pasiūlymus VPS tikslinimui.

Pastabų ir pasiūlymų VPS projektui negauta.

7 priedas.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

[1] Šakių krašto vietos veiklos grupė aprašymas. Šakių raj.: Šakių krašto VVG. [žiūrėta 2023-02-05] Prieiga internete: http://www.sakiukrastovvg.lt/apie-vvg/445-apie-mus-78209722
[2] Šakių krašto vietos veiklos grupės dokumentai. Šakių raj.: Šakių krašto VVG. [žiūrėta 2023-0205] Prieiga internete: http://www.sakiukrastovvg.lt/vvg-dokumentai
[3] 2023-02-24 straipsnis laikraštyje „Draugas“
[4] Zanavykų kultūros ir charakterio bruožai. Griškabūdis: Etnografija. [žiūrėta 2023-02-06] Prieiga internete: https://llt.lt/pdf/griskabudis/griskabudis-1_etno-2001.pdf
[5] Anikiejeva-Stanaitienė O. (2014). Zanavykų krašto buvusių dvaro sodybų vertė ir panauda. Magistro baigiamasis darbas. VDU, Kaunas. [žiūrėta 2023-02-06] Prieiga internete: file:///C:/Users/hp/Downloads/2129988.pdf
[6] Kultūros paveldo stebėsena. Šakių raj.: Šakių rajono savivaldybė. [žiūrėta 2023-02-06] Prieiga internete: https://www.sakiai.lt/puslapiai/kulturos-paveldo-stebesena-20180717040717
[7] Gyvenimo kokybės indeksas savivaldybėse. Gyvenimo kokybės indeksas. Lietuvos Finansai. [žiūrėta 2023-02-07] Prieiga internete: https://lietuvosfinansai.lt/gki/gki-savivaldybese/
[8] Šakių rajono savivaldybės administracijos pateikta informacija 2023-01-06 raštu Nr.S E-18
[9] Projektai. Įgyvendinimas. ES Fondų investicijų programa. [žiūrėta 2023-02-06] Prieiga internete: www.esinvesticijos.lt
[10] Šakių rajono verslo plėtros strategija 2018. Šakių raj.: Šakių rajono savivaldybė. [žiūrėta 2023-02-07] Prieiga internete: https://www.sakiai.lt/bylos/Dokumentai/verslas/verslo_pl%C4%97tros_strategija_2018.pdf
[11] Priemonė verslo plėtros sąlygoms gerinti. Šakių raj.: Šakių rajono savivaldybė. [žiūrėta 2023-02-06] Prieiga internete: https://www.sakiai.lt/puslapiai/priemones-verslo-pletros-salygoms-gerinti-20200805040856
[12] Ūkio ekonominiai ir finansiniai rezultatai. Informacija agroverslui ir ūkiui. Šakių rajono 2021 metų palyginamoji respondentinių ūkių analizė. Šakių raj.: VšĮ Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba. [žiūrėta 2023-01-24] Prieiga internete: https://www.agroakademija.lt/s/uadt/sakiu-rajono-2021-metu-palyginamoji-respondentiniu-ukiu-analize/
[13] Šakių rajono žemės ūkio produkcijos perdirbimo ir rinkodaros 2017-2023 m. strategija. Šakių raj.: Šakių rajono savivaldybė. [žiūrėta 2023-01-24] Prieiga internete: https://www.sakiai.lt/puslapiai/zemes-ukio-produkcijos-perdirbimo-ir-rinkodaros-strategija-20180502120536
[14] Šakių turizmo ir verslo informacijos centro informacija. Šakių raj.: VšĮ Šakių turizmo ir verslo informacijos centras. [žiūrėta 2023-01-30] Prieiga internete: https://www.visitsakiai.lt/
[15] Bendruomenių centrai. Šakių raj.: Šakių bendruomenių centrų asociacija. [žiūrėta 2023-01-31] Prieiga internete: http://www.sakiubca.lt/bendruomeniu-centrai
[16] Šakių rajono savivaldybės skelbiami 2023 metų projektų finansavimo konkurai jaunimo organizacijoms, neformalioms jaunimo grupėms ir organizacijoms, dirbančioms su jaunimu. Šakių raj.: Šakių rajono savivaldybė. [žiūrėta 2023-01-30] Prieiga internete: https://www.sakiai.lt/puslapiai/projektu-finans vimo-konkursas-20180330050355
[17] Biudžetinės įstaigos Šakių socialinių paslaugų centro 2022 metų veiklos ataskaita. Šakių raj.: Šakių rajono savivaldybės taryba. [žiūrėta 2023-01-30] Prieiga internete: https://www.sakiuspcentras.lt/images/2023/2022_m._veiklos_ataskaita.pdf
[18] Leidiniai. Aktuali informacija turistui. Šakių raj.: VšĮ Šakių turizmo ir verslo informacijos centras. [žiūrėta 2023-01-30] Prieiga internete: https://www.visitsakiai.lt/leidiniai-1
[19] Edukacijos. Lankytinos vietos. Šakių raj.: VšĮ Šakių turizmo ir verslo informacijos centras. [žiūrėta 2023-01-30] Prieiga internete:

https://www.visitsakiai.lt/edukacijos/?module=tourism&action=ajax_get_map_markers_list&type=6&mapc=54.7608;22.5760;55.2640;23.5634
[20] Amatininkai. Lankytinos vietos. Šakių raj.: VšĮ Šakių turizmo ir verslo informacijos centras. [žiūrėta 2023-01-30] Prieiga internete: https://www.visitsakiai.lt/amatininkai/
[21] Studijos „Tautinio paveldo produktų apsaugos, jų rinkos ir amatų plėtros 2012–2020 m. programos įgyvendinimo analizė, pamokos ir įžvalgos ateičiai“ galutinė ataskaita. Vilnius: LR Žemės ūkio ministerija. [žiūrėta 2023-01-31] Prieiga internete: https://www.tautinispaveldas.lt/wp-content/uploads/2022/09/ESTEP_TPP-programos-vertinimas_galutine-ataskaita_v3_FINAL.pdf
[22] Bendrojo plano sprendiniai. Bendrieji planai. Šakių raj.: Šakių rajono savivaldybė. [žiūrėta 2023-01-31] Prieiga internete: https://www.sakiai.lt/puslapiai/bendrieji-planai-20180328100357
[23] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1268 V Dėl valstybinės reikšmės vidaus vandens telkinių sąrašo ir jų plotų patvirtinimo. Vilnius. [žiūrėta 2023-01-31] Prieiga internete: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.219425?jfwid=
[24] Šakių miškų urėdija. Miškų urėdijos. Vikipedija. Laisvoji antsciklopedija. Šakių rajono savivaldybė. [žiūrėta 2023-01-31] Prieiga internete: https://lt.wikipedia.org/wiki/%C5%A0aki%C5%B3_mi%C5%A1k%C5%B3_ur%C4%97dija
[25] Šakių rajono bendrojo plano sprendiniai. Bendrieji planai. Šakių raj.: Šakių rajono savivaldybė. [žiūrėta 2023-01-31] Prieiga internete: https://www.sakiai.lt/puslapiai/bendrieji-planai-20180328100357
[26] Novaraisčio ornitologinis draustinis. Kulinarinio paveldo namai. Lekėčiai. [žiūrėta 2023-01-31] Prieiga internete: https://visitlekeciai.lt/novaraiscio-ornitologinis-draustinis/
[27] Šakių rajono atsinaujinančių išteklių energijos naudojimo plėtros veiksmų plano parengimo paslaugos pirkimas. Šakių rajono savivaldybės administracija. [žiūrėta 2023-01-31] Prieiga internete:
https://eviesiejipirkimai.lt/index.php?option=com_vptpublic&task=sutartys&Itemid=109&filter_show=1&filter_limit=10&vpt_unite=&filter_tender=atsinaujinan%C4%8Di%C5%B3+i%C5%A1tekli%C5%B3+energijos+naudojimo+pl%C4%97tros+veiksm%C5%B3&filter_number=&filter_proctype=&filter_dok_id=&filter_authority=%C5%A1aki%C5%B3&filter_jarcode=&filter_purchaseCode=&filter_cpv=&filter_valuefrom=&filter_valueto=&filter_contractdate_from=&filter_contractdate_to=&filter_expirationdate_from=&filter_expirationdate_to=&filter_supplier=&filter_supplier_jarcode=&filter_agreement_type=
[28] AEI informacija savivaldybėms. Duomenys apie savivaldybių elektros energetikos sektorių 2019 – 2021 metais. Vilnius: Lietuvos energetikos agentūra. Prieiga internete: https://www.ena.lt/uploads/savivaldybiu-AIE-planai/DATA/www-IIxPAGRIND-2019-2021-m.xlsx
[29] Savivaldybių darnios energetikos plėtros pažangos 2021 metais vertinimas. Vilnius: Lietuvos energetikos agentūra. Prieiga internete: https://www.ena.lt/uploads/PDF-AEI/Savivaldybiu-2021-pazangos-apzvalga-www~01.pdf
[30] Pareigybių aprašymai. VVG administracija. Šakių raj.: Šakių krašto VVG. [žiūrėta 2023-02-05] Prieiga internete: http://www.sakiukrastovvg.lt/vvg-administracija/2-uncategorised/889-pareigybiu-aprasymai
[31] Šakių socialinių paslaugų centro 2022 m. veiklos atasakaita. [žiūrėta 2023-04-05] Prieiga internete:https://sakiuspcentras.lt/administracine-informacija/veiklos-ataskaitos
[32] Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „LEADER programa“ įtaka skatinant socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę kaimo plėtrą 2014–2020 m.“ ataskaita. . [žiūrėta 2023-03-25] Prieiga internete:
https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/ESTEP_LEADER_GA_FINAL.pdf
[33] 2023-02-24 straipsnis laikraštyje „Draugas“